

Empedoklés

Testimonia DK 31 A

(Pracovní překlady a převzaté překlady, hlavně K. Svobody a A. Koláře)

A 1 = Diogenés Laertios, *Vitae philosophorum* VIII, 51-77

(Provizorně, v upraveném překladu Antonína Koláře)

(51) Empedoklés byl, jak praví Hippobotos, synem Metóna a vnukem Empedoklea a pocházel z Akragantu. Totéž tvrdí Tímaios v 15. Knize *Dějiny* a dodává, že básníkův děd Empedoklés byl významným mužem. Ale i Hermippos psal totéž jako on a podobně mluví i Hérakleidés ve spise *O nemocech*, že pocházel ze skvělého domu, protože jeho děd pěstoval závodní koně. Také Eratosthenés v knize *O olympijských vítězích* tvrdí, že Metónův otec zvítězil v 71 olympiádě, a dokládá to svědectvím Aristotelovým.

(51) Ἐμπεδοκλῆς, ὡς φησιν Ἰππόβωτος, Μέτωνος ἦν υἱὸς τοῦ Ἐμπεδοκλέους Ἀκραγαντίνου. τὸ δ' αὐτὸ καὶ Τίμαιος ἐν τῇ πεντεκαιδεκάτῃ τῶν Ἱστοριῶν (fr. 93; FHG I, 215) [λέγει προσιστορῶν] ἐπίσημον ἄνδρα γεγονέναι τὸν Ἐμπεδοκλέα τὸν πάππον τοῦ ποιητοῦ. ἀλλὰ καὶ Ἑρμιππος (fr 27; FHG III, 42) τὰ αὐτὰ τούτῳ φησίν. ὁμοίως Ἡρακλείδης ἐν τῷ Περὶ νόσων (fr. 74 Voss), ὅτι λαμπρᾶς ἦν οἰκίας ἵπποτροφηκός τοῦ πάππου. λέγει δὲ καὶ Ἐρατοσθένης ἐν τοῖς Ὀλυμπιονίκαις (FGrHist. 241 F 7; II, 1014) τὴν πρώτην καὶ ἑβδομηκοστὴν ὀλυμπιάδα (496) νενικηκέναι τὸν τοῦ Μέτωνος πατέρα, μάρτυρι χρώμενος Ἀριστοτέλει (fr. 71).

(52) Gramatik Apollodóros v *Kronice* říká:

Byl synem Metóna a přišel do Thúrie,
Když toto město bylo právě zřízeno
jak praví Glaukos [z Rhégia].

(52) Ἀπολλόδωρος δ' ὁ γραμματικὸς ἐν τοῖς Χρονικοῖς (FGrHist. 244 F 32; II, 1028)
φησιν ὡς

ἦν μὲν Μέτωνος υἱός, εἰς δὲ Θουρίους
αὐτὸν νεωστὶ παντελῶς ἐκτισμένους
[ὁ] Γλαῦκος (fr. 6; FHG II, 24) ἐλθεῖν φησιν.

A potom dodává:

Ti, kteří tvrdí, do Syrakús z domova
že prchnuv s nimi válčil proti Athénským,
jak aspoň mě se zdá, se mýlí naprosto;
vždyť tehdy buď už nežil, nebo nadmíru
již stár byl, což se nezdá pravděpodobné.

εἶθ' ὑποβάς·

οἱ δ' ἰστοροῦντες, ὡς πεφευγὼς οἴκοθεν
εἰς τὰς Συρακούσας μετ' ἐκείνων ἐπολέμει
πρὸς Ἀθηναίους, ἔμοι [γε] τελέως ἀγνοεῖν
δοκοῦσιν· ἦ γὰρ οὐκέτ' ἦν ἢ παντελῶς
ὑπεργεγηρακῶς, ὅπερ οὐχὶ φαίνεται.

Aristotelés totiž tvrdí, že zemřel v šedesáti letech. Avšak Empedoklés, který zvítězil na 71.
Olympiádě,

byl dědem tohoto, s nímž stejné jméno má,
takže Apollodóros zároveň naznačuje i čas.

Ἀριστοτέλης (fr. 71) γὰρ αὐτὸν (ἔτι τε Ἡράκλειτον) ἐξήκοντα ἐτῶν φησι
τετελευτηκέναί. ὁ δὲ [τὴν] μίαν καὶ ἑβδομηκοστὴν ὀλυμπιάδα νενικηκῶς

κέλητι τούτου πάππος ἦν ὁμώνυμος,

ὥσθ' ἅμα καὶ [τούτου] τὸν χρόνον ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου σημαίνεσθαι.

(53) Satyros však v *Životopisech* tvrdí, že Empedoklés by synem Exaineta a že sám měl také syna Exaineta; a že v téže olympiádě zvítězil otec závodním koněm a jeho syn zvítězil v zápase nebo v běhu, jak praví Hérakleidés ve *Výtahu*. Ve Favorínových *Poznámkách* jsem pak našel zprávu, že Empedoklés obětoval divákům býka z medu a mouky a že měl bratra Kallikratida. A Télaugés, syn Pýthagorův, v listě Filoláovi praví, že Empedoklés byl synem Archonima.

(53) Σάτυρος δὲ ἐν τοῖς Βίοις (fr. 11; FHG III, 162) φησὶν, ὅτι Ἐμπεδοκλῆς υἱὸς μὲν ἦν Ἐξαίνετου, κατέλιπε δὲ καὶ αὐτὸς υἱὸν Ἐξαίνετον· ἐπὶ τε τῆς αὐτῆς Ὀλυμπιάδος τὸν μὲν ἵππῳ κέλητι νενικηκέναι, τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ πάληι ἢ, ὡς Ἡρακλείδης ἐν τῇ Ἐπιτομῇ (fr. 6; FHG III, 169), δρόμῳ. ἐγὼ δὲ εὖρον ἐν τοῖς ὑπομνήμασι Φαβωρίνου (fr. 3; FHG III, 578), ὅτι καὶ βοῦν ἔθυσσε τοῖς θεωροῖς ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἐκ μέλιτος καὶ ἀλφίτων, καὶ ἀδελφὸν ἔσχε Καλλικρατίδην. Τηλαύγης δ' ὁ Πυθαγόρου παῖς ἐν τῇ πρὸς Φιλόλαον ἐπιστολῇ φησι τὸν Ἐμπεδοκλέα Ἀρχινόμου εἶναι υἱόν.

(54) Že pocházel z Akragantu na Sicílii, říká sám na začátku *Očišťování*:

Přátelé, bydlící ve velkém městě u Akragantu
žlutého, u akropole...

Tolik o jeho rodu.

(54) ὅτι δ' ἦν Ἀκραγαντῖνος ἐκ Σικελίας, αὐτὸς ἐναρχόμενος τῶν Καθαρῶν φησιν·

ὦ φίλοι οἱ μέγα ἄστνυ κατὰ ξανθοῦ Ἀκράγαντος
ναίετ' ἀν' ἄκρα πόλεος. (B 112)

καὶ τὰ μὲν περὶ τοῦ γένους αὐτοῦ τάδε.

Že byl posluchačem Pýthagorovým, vykládá Tímaios v 9. Knize a dodává, že tehdy byl, podobně jako Platón, usvědčen z krádeže Pýthagorových přednášek a vyloučen z účasti na výkladech. Prý se také sám zmiňuje o Pýthagorovi těmito slovy:

Mezi nimi pak žil muž nesmírných vědomostí,
který největší bohatství ducha z lidí si získal.

Jiní soudí, že to praví o Parmenidovi.

ἀκοῦσαι δ' αὐτὸν Πυθαγόρου Τίμαιος διὰ τῆς ἐνάτης (fr. 81; FHG I, 211) ἱστορεῖ, λέγων ὅτι καταγνωσθεὶς ἐπὶ λογοκλοπίαι τότε (καθὰ καὶ Πλάτων) τῶν λόγων ἐκωλύθη μετέχειν. μεμνήσθαι δὲ καὶ αὐτὸν Πυθαγόρου λέγοντα:

ἦν δέ τις ἐν κείνοισιν ἀνὴρ περιώσια εἰδώς,

ὃς δὴ μήκιστον πραπίδων ἐκτήσατο πλοῦτον. (B 129)

οἱ δὲ τοῦτο εἰς Παρμενίδην αὐτὸν λέγειν ἀναφέροντα.

(55) Neanthés tvrdí, že až do Filoláa a Empedoklea se výkladů účastnili všichni pýthagorovci. Když ale Empedoklés svou básní učinil pýthagorejskou nauku přístupnou lidu, vydali zákon, že se žádnému básníkovi nesmí dovolit přístup k ní. Totéž prý postihlo i Platóna, neboť i on byl vyloučen z účasti na ní. Koho z pýthagorejců Empedoklés poslouchal, Neanthés neřekl, protože list vydávaný za Télaugův, podle něhož byl žákem Hipassovým a Brontínovým, prý nezasluhuje důvěru. Theofrastos však uvádí, že Empedoklés byl obdivovatelem Parmenida a že ho ve svých básních napodoboval; neboť také uveřejnil výklad o přírodě v epických verších.

(55) φησὶ δὲ Νεάνθης (FGrHist. 81 F 26; II, 197) ὅτι μέχρι Φιλολάου καὶ Ἐμπεδοκλέους ἐκοινώνουν οἱ Πυθαγορικοὶ τῶν λόγων· ἐπεὶ δ' αὐτὸς διὰ τῆς ποιήσεως ἐδημοσίωσεν αὐτά, νόμον ἔθεντο μηδενὶ μεταδώσειν ἐποποιῶι (τὸ δ' αὐτὸ καὶ Πλάτωνα παθεῖν φησι· καὶ γὰρ τοῦτον κωλυθῆναι). τίνας μέντοι γε αὐτῶν ἤκουσεν ὁ Ἐμπεδοκλῆς, οὐκ εἶπε· τὴν γὰρ περιφερομένην ὡς Τηλαύγους ἐπιστολὴν ὅτι τε μετέσχεν Ἴππάσου καὶ Βροτίνου, μὴ εἶναι ἀξιόπιστον. ὁ δὲ Θεόφραστος (Phys. Opin. fr. 3; D. 477, 18 not.) Παρμενίδου φησὶ ζηλωτὴν αὐτὸν γενέσθαι καὶ μιμητὴν ἐν τοῖς ποιήμασι· καὶ γὰρ ἐκεῖνον ἐν ἔπεσι τὸν περὶ φύσεως ἐξενεγκεῖν λόγον.

(56) Avšak podle Hermippa nebyl obdivovatelem Parmenida, nýbrž Xenofana, se kterým se též stýkal a jehož epickou skladbu napodobil, zatímco s pýthagorejci prý přišel do styku teprve později. Alkidamás zase ve *Výkladu o přírodě* tvrdí, že Zénón a Empedoklés poslouchali Parmenida v téže době, že jej však později opustili a Zénón prý začal filosofovat svým vlastním

způsobem, kdežto Empedoklés se stal posluchačem Anaxagorovým a Pýthagorovým. Vzal si prý za vzor důstojnost Pýthagorova chování i zevnějšku a Anaxagorovu nauku o přírodě.

(56) Ἐρμιππος (fr. 27; FHG III, 42) δὲ οὐ Παρμενίδου, Ξενοφάνους δὲ γεγονέναι ζηλωτήν, ὧι καὶ συνδιατρῆψαι καὶ μιμήσασθαι τὴν ἐποποιίαν ὕστερον δὲ τοῖς Πυθαγορικοῖς ἐντυχεῖν. Ἄλκιδάμας δ' ἐν τῷ Φυσικῶι (OA II, 156b 6 Sauppe) φησι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους Ζήνωνα καὶ Ἐμπεδοκλέα ἀκοῦσαι Παρμενίδου, εἶθ' ὕστερον ἀποχωρῆσαι, καὶ τὸν μὲν Ζήνωνα κατ' ἰδίαν φιλοσοφῆσαι, τὸν δὲ Ἄναξαγόρου διακοῦσαι καὶ Πυθαγόρου· καὶ τοῦ μὲν τὴν σεμνότητα ζηλῶσαι τοῦ τε βίου καὶ τοῦ σχήματος, τοῦ δὲ τὴν φυσιολογίαν.

(57) Aristotelés v *Sofistovi* (fr. 65; cfr. A 19) říká, že Empedoklés jako první vynalezl rétoriku a Zénón dialektiku. Ve spise *O básnících* (správně *O básnictví*; cfr. *Poetica* 1447b 18) Aristotelés uvádí, že Empedoklés byl ducha homérského a měl mohutný sloh, když hojně užíval obrazná rčení a ostatní prostředky básnického umění. A dále, že mimo jiné básně napsal též *Xerxův přechod* a *Hymnos na Apollóna*, ale že tyto básně kterási jeho sestra - nebo podle Hierónyma dcera – později spálila, hymnos nedopatřením, báseň o Peršanech úmyslně, protože byla nedokončená.

(57) Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῷ Σοφιστῆι (fr. 65; cfr. A 19) φησι πρῶτον Ἐμπεδοκλέα ῥητορικὴν εὐρεῖν, Ζήνωνα δὲ διαλεκτικὴν. ἐν δὲ τῷ Περὶ ποιητῶν (fr. 70; cfr. *Poetica*, 1447b 18) φησιν ὅτι καὶ Ὀμηρικὸς ὁ Ἐμπεδοκλῆς καὶ δεινὸς περὶ τὴν φράσιν γέγονεν, μεταφορητικὸς τε ὢν καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς περὶ ποιητικὴν ἐπιτεύγμασι χρώμενος· καὶ διότι γράψαντος αὐτοῦ καὶ ἄλλα ποιήματα τὴν τε Ξέρξου διάβασιν καὶ προοίμιον εἰς Ἀπόλλωνα, ταῦθ' ὕστερον κατέκαυσεν ἀδελφὴ τις αὐτοῦ (ἢ θυγάτηρ, ὡς φησιν Ἰερώνυμος (fr. 24 Hiller), τὸ μὲν προοίμιον ἄκουσα, τὰ δὲ Περσικὰ βουληθεῖσα διὰ τὸ ἀτελείωτα εἶναι.

(58) Uvádí pak jenom povšechně, že Empedoklés složil také tragédie a politické rozpravy. Hérakleirés, syn Sarapiónův, však tragédie přičítá jinému. Hierónymos tvrdí, že se mu jich

dostalo do rukou 43, Neanthés zase, že je Empedoklés složil v mládí a že se mu jich dostalo do rukou sedm. Satyros v *Životech* píše, že byl lékařem a výborným řečníkem, jeho žákem prý totiž byl Gorgiás z Leontín, muž vynikající v řečnictví, který také napsal *Učebnici rétoriky*. O Gorgiovi říká Apollodóros v *Kronice*, že žil 109 let.

(58) καθόλου δέ φησι καὶ τραγωιδίας αὐτὸν γράψαι καὶ πολιτικούς· Ἡρακλείδης δὲ ὁ τοῦ Σαραπίωνος ἐτέρου φησὶν εἶναι τὰς τραγωιδίας. Ἰερώνυμος δὲ τρισὶ καὶ τετραράκοντά φησιν ἐντετυχηκέναι, Νεάνθης (FGrHist. 84 F 27; II, 197) δὲ νέον ὄντα γεγραφέναι τὰς τραγωιδίας καὶ αὐτῶν ἑπτὰ ἐντετυχηκέναι. φησὶ δὲ Σάτυρος ἐν τοῖς Βίοις (fr. 12; FHG III, 162), ὅτι καὶ ἰατρὸς ἦν καὶ ῥήτωρ ἄριστος. Γοργίαν γοῦν τὸν Λεοντῖνον (82 A 3) αὐτοῦ γενέσθαι μαθητὴν, ἄνδρα ὑπερέχοντα ἐν ῥητορικῇ καὶ τέχνην ἀπολελοιπότεα· ὃν φησιν Ἄπολλόδωρος ἐν Χρονικοῖς (FGrHist. 244 F 33; II, 1029) ἐννέα πρὸς τοῖς ἑκατὸν ἔτη βιῶναι.

(59) Podle Satyra Gorgiás tvrdil, že sám byl přítomný tomu, když Empedoklés prováděl kouzla. Vyznává to však prý ve svých básních i Sám Empedoklés, jako i mnoho jiných věcí, když praví:

Dozvíš se o lécích, které jsou ochranou před zlem i stářím,
protože jedině tobě (svému žáku Pausaniovi) mám v úmyslu toto vše svěřit.
Nezdolných větrů též utišíš sílu, které se prudce
ku zemi ženu a dechem svým veškeré osení ničí;
avšak budeš-li chtít, zase mírné přivedeš vánky.
Učiníš z černého deště počasí suché, jež lidem
přišlo by vhod, a naopak učiníš z letního sucha
přívaly živící stromy, jež z oblohy prouditi budou.
Dokonce vyvedeš z podsvětí sílu mrtvého muže.

(59) τοῦτόν φησιν ὁ Σάτυρος λέγειν, ὡς αὐτὸς παρεῖη τῷ Ἐμπεδοκλεῖ γοητεύοντι.
ἀλλὰ καὶ αὐτὸν διὰ τῶν ποιημάτων ἐπαγγέλλεσθαι τοῦτό τε καὶ ἄλλα πλείω, δι' ὧν
φησι·

φάρμακα δ' ὅσα γεγάσι κακῶν καὶ γήραος ἄλκαρ
πεύση, ἐπεὶ μούνω σοὶ ἐγὼ κρανέω τάδε πάντα.

παύσεις δ' ἀκαμάτων ἀνέμων μένος, οἳ τ' ἐπὶ γαῖαν
 ὀρνύμενοι πνοιαῖσι καταφθινύθουσιν ἄρουραν·
 καὶ πάλιν, ἦν ἐθέλησθα, παλίντιτα πνεύματ' ἐπάξεις·
 θήσεις δ' ἐξ ὄμβροιο κελαινοῦ καίριον ἀύχμον
 ἀνθρώποις, θήσεις δὲ καὶ ἐξ ἀύχμοιο θερείου
 ῥεύματα δενδρεόθρεπτα τὰ τ' αἰθέρι ναιήσονται,
 ἄξεις δ' ἐξ Αἴδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός. (B 111)

(60) Také Tímaios v 18. Knize píše, že to byl muž po mnoha stránkách podivuhodný. Když totiž kdysi vanul etésioný vítr tak prudce, že poškodil plodiny na polích, poručil stáhnout kůži z oslů, nechal z ní nadělat měchy a rozepjal je po pahorcích a výšinách, aby zachycovaly vítr. Když vítr ustal, nazvali ho krotitelem větrů.

(60) φησὶ δὲ καὶ Τίμαιος ἐν τῇ ὀκτωκαιδεκάτῃ (fr. 94; FHG I, 215) κατὰ πολλοὺς τρόπους τεθαυμάσθαι τὸν ἄνδρα. καὶ γὰρ ἐτησίῳ ποτὲ σφοδρῶς πνευσάντων ὡς τοὺς καρποὺς λυμῆναι, κελεύσας ὄνους ἐκδαρῆναι καὶ ἀσκοὺς ποιῆσαι περὶ τοὺς λόφους καὶ τὰς ἀκρωρείας διέτεινε πρὸς τὸ συλλαβεῖν τὸ πνεῦμα· λήξαντος δὲ κωλυσανέμαν κληθῆναι.

Hérakleídés ve spise *O nemocech* praví, že Empedoklés dal Pausaniovi návod, jak zacházet s nedýchající ženou. Pausaniás byl jeho miláček, jak tvrdí Aristippos a Satyros, svou báseň *O přírodě* mu věnoval těmito slovy:

(61) Poslyš mne, Pausanio, ty moudrého Anchita synu!

Ἡρακλείδης τε ἐν τῷ περὶ νόσων (fr. 75 Voss) φησὶ καὶ Πausανίαι ὑφηγήσασθαι αὐτὸν τὰ περὶ τὴν ἄπνου. ἦν δ' ὁ Πausανίας, ὡς φησιν Ἀρίστιππος καὶ Σάτυρος, ἐρώμενος αὐτοῦ, ᾧ δὴ καὶ τὰ Περὶ φύσεως προσπεφώνηκεν οὕτως·

(61) Πausανίη, σὺ δὲ κλυθι, δαΐφρονος Ἀγχίτου υἱέ. (B 1)

Složil na něho i epigram:

Lékaře Pausania, jenž Anchitovým je synem,
 potomka Asklépiova, Gela vlast vychovala.
 Mnoho on mužů, jež soužily nemoci strastiplné,
 ze sídla Persefonina zachránil uměním svým.

(61) ἀλλὰ καὶ ἐπίγραμμα εἰς αὐτὸν ἐποίησεν·

Παυσανίην ἰητρον ἐπώνυμον Ἀγχίτου υἱὸν
 φῶτ' Ἀσκληπιάδην πατρὶς ἔθρεψε Γέλα,
 ὃς πολλοὺς μογεροῖσι μαραινομένους καμάτοισι
 φῶτας ἀπέστρεψεν Φερσεφόνης ἀδύτων. (B 156)

Podle Hérakleida byl případ nedýchající ženy takovýto: Udržoval po 30 dní její tělo při životě bez dýchání a tepu srdce, proto ho Hérakleidés nazval také lékařem a věštcem, dovolává se při tom i těchto jeho veršů:

τὴν γοῦν ἄπνουν ὁ Ἡρακλείδης (fr. 72 Voss) φησὶ τοιοῦτόν τι εἶναι, ὡς τριάκοντα ἡμέρας συντηρεῖν ἄπνουν καὶ ἄσφυκτον τὸ σῶμα· ὅθεν εἶπεν αὐτὸν καὶ ἰητρον καὶ μάντιν, λαμβάνων ἅμα καὶ ἀπὸ τούτων τῶν στίχων·

(62) Přátelé, bydlící ve velkém městě při Akragantu
 žlutém u akropole, dbalí šlechetných skutků,
 zdravím vás. Já jako nesmrtelný bůh a ne jak člověk
 mezi vámi se ubírám, ode všech ctěn, jak se sluší,
 stužkami zdoben a věnci z kvítí pestrobarevného.
 Kdykoli přijdu v kvetoucích městech k mužům a ženám,
 všude mi božskou vzdávají poctu a následují mne
 tisíce lidí, vyptávají se, kde k prospěchu stezka.
 Jedni si přejí věštby, druzí zas dožadují se
 uslyšet z mých úst všeliké nemoci hojící výrok.

(62) ὦ φίλοι, οἱ μέγα ἄστνυ κατὰ ξανθοῦ Ἀκράγαντος

ναίετ' ἀν' ἄκρα πόλεος, ἀγαθῶν μελεδήμονες ἔργων,
 χαίρετ'· ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἄμβροτος, οὐκέτι θνητὸς
 πωλεῦμαι μετὰ πᾶσι τετιμένος, ὥσπερ ἔοικα,
 ταινίαις τε περιστεπτος στέφουσιν τε θαλείοις·
 τοῖσιν ἄμ' εὖτ' ἀν' ἴκωμαι ἐς ἄστεα τηλεθάοντα,
 ἀνδράσιν ἠδὲ γυναιξί, σεβίζομαι· οἱ δ' ἄμ' ἔπονται
 μυριοί, ἐξερέοντες ὄπη πρὸς κέρδος ἀταρπός·
 οἱ μὲν μαντοσυνέων κεχρημένοι, οἱ δ' ἐπὶ νούσων
 παντοίων ἐπύθοντο κλύειν εὐηκέα βάξιν. (B 112)

(63) Akragant nazval velkým proto, že, jak uvádí Hérakleidés, v něm žilo 800 tisíc obyvatel. Jako narážku na jejich rozmařilost prý Empedoklés řekl: „Akragant’ané hýří, jako by měli zítra zemřít, ale stavějí si domy, jako kdyby měli žít věčně.” Samu tuto báseň *Očist’ónání* prý přednesl v Olympii rapsód Kleomenés, jak uvádí Favorínos ve *Vzpomínkách*.

(63) μέγαν δὲ τὸν Ἰακράγαντα εἰπεῖν φησι (ποταμὸν ἄλλα), ἐπεὶ μυριάδες αὐτὸν κατώικουν ὀγδοήκοντα· ὅθεν τὸν Ἰαμπεδοκλέα εἰπεῖν τρυφώντων αὐτῶν
 „Ἰακράγαντινοὶ τρυφῶσι μὲν ὡς αὖριον ἀποθανοῦμενοι, οἰκίας δὲ κατασκευάζονται ὡς πάντα τὸν χρόνον βιωσόμενοι.“ αὐτοὺς δὲ τούτους τοὺς Καθαροὺς (ἐν Ἰαλυμπίᾳσι ῥαψωιδῆσαι λέγεται Κλεομένη τὸν ῥαψωιδόν, ὡς καὶ Φαβωρίνος ἐν Ἰαπομνημονεύμασι.

Aristotelés o Empedokleovi říká, že byl muž svobodmilovný a že mu byla vzdálena jakákoli vláda, když odmítl královskou hodnost, kterou mu nabízeli, jak tvrdí Xanthos ve spise o něm; zajisté proto, že více miloval prostý život.

φησι δ' αὐτὸν καὶ Ἰαριστοτέλης (fr. 66) ἐλεύθερον γεγονέναι καὶ πάσης ἀρχῆς ἀλλότριον, εἴ γε τὴν βασιλείαν αὐτῶι διδομένην παρηιτήσατο, καθάπερ Ξάνθος ἐν τοῖς περὶ αὐτοῦ λέγει, τὴν λιτότητα δηλονότι πλέον ἀγαπήσας.

(64) Totéž tvrdí i Tímaios a také uvádí, jakou příčinu měla jeho obliba u lidu. Vypravuje totiž, že ho kterýsi z vládních činitelů pozval na hostinu. Když hostina už dost pokročila, ale pití se nepřinášelo, poručil Empedoklés, aby se přineslo víno, v rozčilení nad tím, zatímco ostatní hosté pokojně čekali. Hostitel však pravil, že čeká na sluhu rady. Ten se stal předsedou hostiny, když přišel, zřejmě podle hostitelova návodu - a hned dával najevo své tyranské smýšlení. Nařídil totiž hostům, aby pili, nebo že jim bude víno vylito na hlavy. Empedoklés se toho dne sice choval klidně, ale druhý den pohnal před soud hostitele i předsedu hostiny a dal je oba odsoudit k smrti. To byl začátek jeho politické činnosti.

(64) τὰ δ' αὐτὰ καὶ Τίμαιος (fr. 88a; FHG I, 214) εἶρηκε, τὴν αἰτίαν ἅμα παρατιθέμενος τοῦ δημοτικὸν εἶναι τὸν ἄνδρα. φησὶ γὰρ ὅτι κληθεὶς ὑπὸ τινος τῶν ἀρχόντων, ὡς προβαίνοντος τοῦ δείπνου τὸ ποτὸν οὐκ εἰσεφέρετο, τῶν (δ') ἄλλων ἡσυχάζόντων, μισοπονήρως διατεθεὶς ἐκέλευσεν εἰσφέρειν· ὁ δὲ κεκληκῶς ἀναμένειν ἔφη τὸν τῆς βουλῆς ὑπηρέτην. ὡς δὲ παρεγένετο, ἐγενήθη συμποσίαρχος, τοῦ κεκληκόςτος δηλονότι καταστήσαντος, ὃς ὑπεγράφετο τυραννίδος ἀρχήν· ἐκέλευσε γὰρ ἢ πίνειν ἢ καταχεῖσθαι τῆς κεφαλῆς. τότε μὲν οὖν ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἡσύχασε· τῇ δ' ὑστεραία εἰσαγαγὼν εἰς δικαστήριον ἀπέκτεινε καταδικάσας ἀμφοτέρους, τὸν τε κλήτορα καὶ τὸν συμποσίαρχον. ἀρχὴ μὲν οὖν αὐτῶι τῆς πολιτείας ἦδε.

(65) A zase jindy, když lékař Akrón žádal od městské rady místo pro postavení náhrobku svému otci, Empedoklés vystoupil a zmařil mu to. Mimo jiné poukázal na rovnost a dal i takovouto otázku: „A jaký nápis máme dát na pomník? Třeba takovýto (B 157):

Velký z Velkého města, syn Velkého, velký lékař
leží tu na Velkém Vrchu, veliké otčiny syn.”

Některí uvádějí druhý verš takto:

Na Vrchu Velkém velmi kryje ho velký hrob.

Podle některých autorů je tento epigram od Simónida.

(65) πάλιν δὲ Ἄκρωνος τοῦ ἱατροῦ τόπον αἰτοῦντος παρὰ τῆς βουλῆς εἰς κατασκευὴν πατρῶιου μνήματος διὰ τὴν ἐν τοῖς ἱατροῖς ἀκρότητα παρελθῶν ὁ

Ἐμπεδοκλῆς ἐκώλυσε, τά τε ἄλλα περὶ ἰσότητος διαλεχθεὶς καὶ τι καὶ τοιοῦτον ἐρωτήσας· τί δὲ ἐπιγράψομεν ἐλεγείον; ἢ τοῦτο·

ἄκρον ... ἀκροτάτης (B 157);

τινὲς δὲ τὸν δεῦτερον στίχον οὕτω προφέρονται·

ἀκροτάτης κορυφῆς τύμβος ἄκρος κατέχει.

τοῦτό τινες Σιμωνίδου φασὶν εἶναι.

(66) Později Empedoklés zrušil také sbor tisíce mužů, který trval po tři roky, čímž ukázal, že není pouze bohatý, ale také lidově smýšlející. Tímaios však v 11. a 12. knize tvrdí, připomíná totiž Empedoklea často, že jeho smýšlení bylo v rozporu s ústavou obce, neboť se prý v některých místech své básně ukazuje jako vychloubačný a samolibý. Praví aspoň:

Zdravím vás. Já jak nesmrtelný bůh a ne jako člověk
mezi vámi se ubírám...

V té době, kdy dlel v Olympii, na sebe obracel příliš velkou pozornost, takže se o nikom nemluvalo tolik, jako o Empedokleovi.

(66) ὕστερον δ' ὁ Ἐμπεδοκλῆς καὶ τὸ τῶν χιλίων ἄθροισμα κατέλυσε συνεστῶς ἐπὶ ἔτη τρία, ὥστε οὐ μόνον ἦν τῶν πλουσίων, ἀλλὰ καὶ τῶν τὰ δημοτικὰ φρονούντων. ὁ γέ τοι Τίμαιος ἐν τῇ ια καὶ ιβ (πολλάκις γὰρ αὐτοῦ μνημονεύει) φησὶν ἐναντίαν ἐσχηκέναι γνώμην αὐτὸν [ἐν] τε τῇ πολιτείαι [καὶ ἐν τῇ ποιήσει· ὅπου μὲν γὰρ μέτριον καὶ ἐπιεικῆ] φαίνεσθαι, ὅπου δὲ ἀλαζόνα καὶ φίλαυτον (ἐν τῇ ποιήσει)· φησὶ γοῦν·

χαίρετ'· ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἄμβροτος, οὐκέτι θνητὸς
πωλεῦμαι,

καὶ τὰ ἐξῆς (B 112, 4. 5).

καθ' ὃν δὲ χρόνον ἐπεδήμει Ὀλυμπίασιν, ἐπιστροφῆς ἡξιούτο πλείονος, ὥστε μηδενὸς ἑτέρου μνεῖαν γίγνεσθαι ἐν ταῖς ὁμιλίαις τοσαύτην ὄσσην Ἐμπεδοκλέους.

(67) Když jej však později obyvatelé Akragantu litovali (?), postavili se potomci jeho nepřátel proti jeho návratu. Proto odešel na Peloponnésos a tam zemřel. Ani jeho neušetřil Timón, nýbrž ho napadá těmito slovy:

Empedoklés též, veršů
trhových tvůrce, jenž rozdělil všechno, co mělo sílu,
rozložil počátky věcí, takže si žádaly jiných.

(67) ὕστερον μέντοι τοῦ Ἀκράγαντος οικιζομένου (?) ἀντέστησαν αὐτοῦ τῆι καθόδωι οἱ τῶν ἐχθρῶν ἀπόγονοι· διόπερ εἰς Πελοπόννησον ἀποχωρήσας ἐτελεύτησεν. οὐ παρήκε δ' οὐδὲ τοῦτον ὁ Τίμων (fr. 42 Diels, cfr. 31 A 43), ἀλλ' ᾧδ' αὐτοῦ καθάπτεται λέγων·

καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἀγοραίων
ληκητῆς ἐπέων· ὅσα δ' ἔσθενε, τοσσάδ' ἔειλεν,
ἀρχῶν ὅς διεθήκ' ἀρχὰς ἐπιδευέας ἄλλων.

O jeho smrti se zprávy různí. Hérakleidés, který vypráví příběh o nedýchající ženě, jak si Empedoklés získal slávu tím, že oživil a poslal domů ženu, která byla již mrtvá, totiž praví, že konal oběť u pole Peistanaktova. Byli seznáni někteří z přátel, mezi nimi též Pausaniás.

περὶ δὲ τοῦ θανάτου διάφορός ἐστιν αὐτοῦ λόγος· Ἡρακλείδης (fr. 76 Voss) μὲν γὰρ τὰ περὶ τῆς ἄπνου διηγησάμενος, ὡς ἐδοξάσθη Ἐμπεδοκλῆς ἀποστείλας τὴν νεκρὰν ἄνθρωπον ζῶσαν, φησὶν ὅτι θυσίαν συνετέλει πρὸς τῶι Πεισιάνακτος ἀγρῶι. συνεκέκληντο δὲ τῶν φίλων τινές, ἐν οἷς καὶ Πausανίας.

(68) Po obětní hostině se hosté vzdálili k odpočinku, jedni pod stromy susedního pole, druzí, kam se jim zachtělo, a jenom Empedoklés zůstal na místě, na kterém se položil při hostině. Když se s nastalým dnem zvedli, jeho jediného nenašli. Pátrali po něm, vyptávali se služebníků, kteří říkali, že o něm nevědí, až kdosi řekl, že o půlnoci slyšel mohutný hlas volající Empedoklea. Prý hned vstal a spatřil na nebi světlo a záři pochodní, ale nic jiného. Když se všichni zděsili toho, co se stalo, sestoupil dolů Pausaniás a poslal několik lidí, aby ho hledali. Později je však vyzval, aby

dál nepátrali, protože prý byla vyslyšena Empedokleova modlitba a je třeba mu obětovat jako člověku, který se stal bohem.

(68) εἶτα μετὰ τὴν εὐωχίαν οἱ μὲν ἄλλοι χωρισθέντες ἀνεπαύοντο, οἱ μὲν ὑπὸ τοῖς δένδροις ὡς ἀγροῦ παρακειμένου, οἱ δ' ὅπῃ βούλοιντο, αὐτὸς δὲ ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ τόπου ἐφ' οὐπερ κατεκέκλιτο. ὡς δὲ ἡμέρας γενηθείσης ἐξανέστησαν, οὐχ ἠύρέθη μόνος. ζητουμένου δὲ καὶ τῶν οἰκετῶν ἀνακρινομένων καὶ φασκόντων μὴ εἰδέναι, εἷς τις ἔφη μέσων νυκτῶν φωνῆς ὑπερμεγέθους ἀκοῦσαι προσκαλουμένης Ἐμπεδοκλέα, εἶτα ἐξαναστὰς ἔωρακέναι φῶς οὐράνιον καὶ λαμπάδων φέγγος, ἄλλο δὲ μηδέν· τῶν δὲ ἐπὶ τῷ γενομένῳ ἐκπλαγέντων καταβὰς ὁ Πausaniás ἔπεμψέ τινας ζητήσοντας. ὕστερον δὲ ἐκώλυεν πολυπραγμονεῖν, φάσκων εὐχῆς ἄξια συμβεβηκέναι καὶ θύειν αὐτῷ δεῖν καθαπερεὶ γεγονότι θεῷ.

(69) Hermippos vypravuje, že Empedoklés uzdravil jakousi Pantheiu z Akragantu, u které se už lékaři vzdali veškeré naděje, že proto konal oběť, pozvaných prý k ní bylo asi osmdesát lidí. Hippobotos však říká, že vstal od stolu a vydal se na cestu směrem k Etně, a když dospěl k ohnivým jícnům, skočil do jednoho a zmizel, chtěje upevnit pověst, že se stal bohem. Později však prý vyšla pravda najevo, když byl vyvržen jeden z jeho sandálů, nosíval totiž kovové. Proti této pověsti se však vyslovoval Pausaniás.

(69) Ἑρμιππος (fr. 27; FHG III, 42) δέ φησι Πάνθειάν τινα Ἀκραγαντίνην ἀπηλπισμένην ὑπὸ τῶν ἰατρῶν θεραπεῦσαι αὐτὸν καὶ διὰ τοῦτο τὴν θυσίαν ἐπιτελεῖν· τοὺς δὲ κληθέντας εἶναι πρὸς τοὺς ὀγδοήκοντα. Ἰππόβοτος (Heraclides fr. 77 Voss) δέ φησιν ἐξαναστάντα αὐτὸν ὠδευκέναι ὡς ἐπὶ τὴν Αἴτην, εἶτα παραγενόμενον ἐπὶ τοὺς κρατῆρας τοῦ πυρὸς ἐναλέσθαι καὶ ἀφανισθῆναι, βουλόμενον τὴν περὶ αὐτοῦ φήμην βεβαιῶσαι ὅτι γεγόνοι θεός, ὕστερον δὲ γνωσθῆναι, ἀναρριπισθείσης αὐτοῦ μιᾶς τῶν κρηπίδων· χαλκᾶς γὰρ εἶθιστο ὑποδεῖσθαι. πρὸς τοῦθ' ὁ Πausaniás ἀντέλεγε.

(70) Diodóros z Efesu ve spise o Anaximandrovi tvrdí, že si jej vzal Empedoklés za vzor, když pěstoval tragickou povznesenost a nosil slavnostní roucho.

(70) (Διόδωρος δ' ὁ Ἐφέσιος περὶ Ἀναξιμάνδρου γράφων φησὶν ὅτι τοῦτον ἐζηλώκει, τραγικὸν ἀσκῶν τύφον καὶ σεμνὴν ἀναλαβῶν ἐσθῆτα).

Když na Selinúnt'any dolehl ze zhoubných výparů sousední řeky mor, takže umírali a jejich ženy rodily těžce, připadl prý Empedoklés na myšlenku svést do řeky vodu ze dvou sousedních řek, a to na vlastní náklad. Smíšením vod se tekoucí řeka vyčistila. Když mor takto přestal a Selinúnt'ané hodovali na břehu řeky, objevil se prý Empedoklés. Všichni povstali, klaněli se mu a modlili se k němu jako k nějakému bohu. Aby tedy potvrdil toto mínění, skočil prý do ohně.

τοῖς Σελινουντίοις ἐμπεσόντος λοιμοῦ διὰ τὰς ἀπὸ τοῦ παρακειμένου ποταμοῦ δυσωδίας, ὥστε καὶ αὐτοὺς φθείρεσθαι καὶ τὰς γυναῖκας δυστοκεῖν, ἐπινοῆσαι τὸν Ἐμπεδοκλέα καὶ δύο τινὰς ποταμοὺς τῶν σύνεγγυς ἐπαγαγεῖν ἰδίαις δαπάναις· καὶ καταμίξαντα γλυκῆναι τὰ ρεύματα. οὕτω δὴ λήξαντος τοῦ λοιμοῦ καὶ τῶν Σελινουντίων εὐωχομένων ποτὲ παρὰ τῷ ποταμῷ, ἐπιφανῆναι τὸν Ἐμπεδοκλέα· τοὺς δ' ἐξαναστάντας προσκυνεῖν καὶ προσεύχεσθαι καθαπερεὶ θεῷ. ταύτην οὖν θέλοντα βεβαιῶσαι τὴν διάληψιν εἰς τὸ πῦρ ἐναλέσθαι.

(71) Tomu však odporuje Tímaios, když výslovně prohlašuje, že odešel na Peloponnésos a už se nikdy nevrátil; proto se prý také nic neví o jeho skonu. Proti Hérakleidově verzi se jmenovitě vyslovuje ve 14. knize: Peisinx byl prý totiž Syrakúsan a neměl pole na území akragantském; Pausaniás by prý byl postavil svému příteli pomník, kdyby se byla rozšířila takováto pověst, buď nějakou menší sochu nebo svatyni jako bohu, neboť prý byl bohatý. Praví: „Jak by tedy byl mohl skočit do jícnu sopky, o kterých se nikdy nezmínil, ačkoli jsou nablízku? Skonal tedy na Peloponnésu.

(71) τοῦτοις δ' ἐναντιοῦται Τίμαιος (fr. 98; FHG I, 218) ῥητῶς λέγων ὡς ἐξεχώρησεν εἰς Πελοπόννησον καὶ τὸ σύνολον οὐκ ἐπανῆλθεν· ὅθεν αὐτοῦ καὶ τὴν τελευτὴν ἄδηλον εἶναι. πρὸς δὲ τὸν Ἡρακλείδην καὶ ἐξ ὀνόματος ποιεῖται τὴν ἀντίρρησιν ἐν

τῆι ἰδὸς Συρακόσιόν τε γὰρ εἶναι τὸν Πεισιάνακτα καὶ ἀγρὸν οὐκ ἔχειν ἐν Ἀκράγαντι· Παισανίαν τε μνημεῖον [ἄν] πεποιηκέναι τοῦ φίλου, τοιούτου διαδοθέντος λόγου, ἢ ἀγαλμάτιόν τι ἢ σηκὸν οἷα θεοῦ· καὶ γὰρ πλούσιον εἶναι. ἴπῳ οὖν, φησὶν, εἰς τοὺς κρατῆρας ἤλατο ὧν σύνεγγυς ὄντων οὐδὲ μνείαν ποτὲ ἐπεποιήτο; τετελεύτηκεν οὖν ἐν Πελοποννήσῳ.

(72) Nijak zvláštní není ani to, že není znám jeho hrob, protože ani hroby mnoha jiných mužů neznáme.” Když Tímaios vyslovil asi takovéto důvody, dodává: „Však takovéto víře nepodobné zprávy podává Hérakleídés často, například také tvrdí, že nějaký člověk spadl z Měsíce.”

(72) οὐδὲν δὲ παράδοξον τάφον αὐτοῦ μὴ φαίνεσθαι· μηδὲ γὰρ ἄλλων πολλῶν· τοιαῦτά τινα εἰπὼν ὁ Τίμαιος ἐπιφέρει· ἄλλὰ διὰ παντός ἐστὶν Ἡρακλείδης τοιοῦτος παραδοξολόγος, καὶ ἐκ τῆς σελήνης πεπτωκέναι ἄνθρωπον λέγων·

Hippobotos však vypravuje, že v Akragantu dříve stávala Empedokleova socha se zahalenou hlavou, později však před radnicí v Římě s hlavou nezahalenou, patrně proto, že ji tam Římané přenesli. Jeho obrazy se totiž vyskytují ještě i nyní. Nenathés z Kyziku, který pojednal také o rýthagorejcích, vypravuje, že se po Metónově smrti projevovaly známky tyranidy; tehdy prý Empedoklés přesvědčil Akragantány, aby zanechali rozbrojů a přestovali občanskou rovnost. Ἴππόβοτος δὲ φησὶν ὅτι ἀνδριὰς ἐγκεκαλυμμένος Ἐμπεδοκλέους ἔκειτο πρότερον μὲν ἐν Ἀκράγαντι, ὕστερον δὲ πρὸ τοῦ Ῥωμαίων βουλευτηρίου ἀκάλυφος, δηλονότι μεταθέντων αὐτὸν ἐκεῖ Ῥωμαίων. γραπταὶ μὲν γὰρ εἰκόνες καὶ νῦν περιφέρονται. Νεάνθης δ' ὁ Κυζικηνὸς ὁ καὶ περὶ τῶν Πυθαγορικῶν εἰπὼν φησὶ (FGrHist. 84 F 28; II, 197) Μέτωνος τελευτήσαντος τυραννίδος ἀρχὴν ὑποφύεσθαι· εἶτα τὸν Ἐμπεδοκλέα πείσαι τοὺς Ἀκραγαντίνους παύσασθαι μὲν τῶν στάσεων, ἰσότητα δὲ πολιτικὴν ἀσκεῖν.

(73) Sám prý také vybavil mnoho občanek, které byly bez věna, z prostředků, které mu poskytovalo jeho bohatství. Proto prý též nosil nachové roucho a kolem něho zlatý pás, jak uvádí

Favorínos ve *Vzpomínkách*, dále kovové sandály a delfský věnec. Vlasy mu splývaly až na ramena a chlapci tvořili jeho doprovod. Jeho tvář byla vždy zachmuřena a jeho vzezření bylo stále stejné. Takto vystupoval na veřejnosti a občané, kteří ho potkali, to pokládali za projev královské důstojnosti. Později, když jel na voze k nějaké slavnosti do Messény, prý spadl z vozu a zlomil si stehenní kost. Z toho onemocněl a zemřel v 77 letech. Hrob prý má v Megarách (Hybla na Sicílii).

(73) ἔτι τε πολλὰς τῶν πολιτίδων ἀπροίκοις ὑπαρχούσας αὐτὸν προικίσαι διὰ τὸν παρόντα πλουῶντα· διὸ δὴ πορφύραν τε ἀναλαβεῖν αὐτὸν καὶ στρόφιον ἐπιθέσθαι χρυσοῦν, ὡς Φαβωρίνος ἐν Ἀπομνημονεύμασιν, ἔτι τ' ἐμβάδας χαλκᾶς καὶ στέμμα Δελφικόν. κόμη τε ἦν αὐτῷ βαθεῖα καὶ παιῖδες ἀκόλουθοι· καὶ αὐτὸς ἀεὶ σκυθρωπὸς ἐφ' ἑνὸς σχήματος ἦν. τοιοῦτος δὴ προΐει, τῶν πολιτῶν ἐντυχόντων καὶ τοῦτο ἀξιωσάντων οἷονεὶ βασιλείας τινὸς παράσημον. ὕστερον δὲ διὰ τινα πανήγυριν πορευόμενον ἐπ' ἀμάξης ὡς εἰς Μεσσήνην πεσεῖν καὶ τὸν μηρὸν κλάσαι· νοσήσαντα δ' ἐκ τούτου τελευτῆσαι ἐτῶν ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα. εἶναι δ' αὐτοῦ καὶ τάφον ἐν Μεγάροις.

(74) Pokud jde o jeho věk, má Aristotelés odlišný údaj, neboť říká, že zemřel v 60 letech, jiní však, že v 109 letech. Jeho mužný věk byl v 84. Olympiádě. Démétrios z Troizény ve spise *Protisofistům* říká, že v souladu s Homérem (Od. XI, 278)

chopiv se smyčky visící vysoko na dlouhém dřínu,

šíp vstrčil do ní, duše pak odlétla k Hádu.

Ve výše zmíněném Télaugovu listu se říká, že kvůli stáří skončil svůj život tím, že se vrhnul do moře. Potud tedy o jeho smrti.

(74) περὶ δὲ τῶν ἐτῶν Ἀριστοτέλης διαφέρεται· φησὶ γὰρ ἐκεῖνος ἑξήκοντα ἐτῶν αὐτὸν τελευτῆσαι. οἱ δὲ ἑννέα καὶ ἑκατόν. ἤκμαζε δὲ κατὰ τὴν τετάρτην καὶ ὀγδοηκοστὴν ὀλυμπιάδα (-444/-441). Δημήτριος δ' ὁ Τροιζήνιος ἐν τῷ Κατὰ σοφιστῶν βιβλίῳ (FHG IV, 383) φησὶν αὐτὸν καθ' Ὅμηρον (λ 278)

ἀψάμενον βρόχον αἰπὺν ἀφ' ὑψηλοῦ κρανεΐης

αὐχέν' ἀποκρεμάσαι, ψυχὴν [δ'] Ἀϊδόσδε κατελθεῖν.

ἐν τῷ προειρημένῳ Τηλαύγους ἐπιστολίῳ λέγεται αὐτὸν εἰς θάλατταν ὑπὸ γήρως ὀλισθόντα τελευτῆσαι. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ θανάτου καὶ τοσαῦτα.

Také my jsme o něm ve *Sbírcce všech rozměrů* uvedli žertovné verše tohoto znění:

(75) Empedokle, i ty kdysi v kmitavém plameni tělo
očistiv, z nesmrtelných jícnů oheň jsi do sebe vsál!
Neřeknu, že jsi se schválně vrhl do lávy Etny,
nýbrž chtěje se ukrýt, nechtěně spadl jsi tam.

Φέρεται δὲ καὶ ἡμῶν εἰς αὐτὸν ἐν τῇ Παμμέτρῳ σκωπτικὸν μὲν, τοῦτον δ' ἔχον τὸν τρόπον (*A. Pal.* VII. 123):

(75) καὶ σύ ποτ', Ἐμπεδόκλεις, διερῆ φλογὶ σῶμα καθήρας
πῦρ ἀπὸ κρητήρων ἔκπιες ἀθανάτων·
οὐκ ἐρέω δ' ὅτι σαυτὸν ἐκὼν βάλες ἐς ῥόον Αἴτνης,
ἀλλὰ λαθεῖν ἐθέλων ἔμπεσες οὐκ ἐθέλων.

A jiné:

Praví se ovšem, že Empedoklés kdys vypadl z vozu,
pravou nohu si zlomil, z toho pak těžkou měl smrt.
Kdyby však v ohnivý jícen byl skočil, chtěl nesmrtnost získat,
jak by se v Megarách dosud ukazoval jeho hrob?

καὶ ἄλλο (*A. Pal.* VII. 124):

ναὶ μὴν Ἐμπεδοκλῆα θανεῖν λόγος ὥς ποτ' ἀμάξης
ἔκπεσε καὶ μηρὸν κλάσσατο δεξιτερόν·
εἰ δὲ πυρὸς κρητήρας ἐσήλατο καὶ πίε τὸ ζῆν,
πῶς ἂν ἔτ' ἐν Μεγάρῳις δείκνυτο τοῦδε τάφος;

(76) Jeho učení bylo takovéto: Jsou čtyři živly: oheň, voda, země a vzduch; Lásky je síla, která je slučuje, a Svár síla, jež je rozlučuje. Říká totiž:

Záživý Zeus a Héra životodárná a Hádés,
Néstis dále, jež oči lidí slzami smáčí.

(76) ἐδόκει δ' αὐτῶι τάδε· στοιχεῖα μὲν εἶναι τέτταρα, πῦρ, ὕδωρ, γῆν, ἀέρα· Φιλίαν τε ἧι συγκρίνεται καὶ Νεῖκος ὧι διακρίνεται. φησὶ δ' οὕτω·

Ζεὺς ἀργῆς Ἥρη τε φερέσβιος ἠδ' Αἰδωνεὺς
Νῆστις θ', ἧ δακρῦοις τέγγει κρούνωμα βρότειον· (B 6.2n)

Přítom Diem myslí oheň, Hérου zemi, Hádem (Aidóneem) vzduch a Néstitou vodu. O nich pak říká:

Jejich ustavičná změna nemá nikterak konce,
protože takovéto uspořádání světa je prý věčné. Dodává totiž:
jednou se všechny ty živly Láskou spojují v jedno,
podruhé je zase všechny rozpojí nenávist Sváru.

Δία μὲν τὸ πῦρ λέγων, Ἥρην δὲ τὴν γῆν, Αἰδωνέα δὲ τὸν ἀέρα, Νῆστιν δὲ τὸ ὕδωρ.
„καὶ ταῦτα“, φησίν,

ἀλλάττοντα διαμπερὲς οὐδαμὰ λήγει (B 17.6),

ὡς ἂν αἰδίου τῆς τοιαύτης διακοσμήσεως οὔσης· ἐπιφέρει γοῦν·

ἄλλοτε μὲν Φιλότητι συνερχόμεν· εἰς ἓν ἅπαντα,
ἄλλοτε δ' αὖ δίχ' ἕκαστα φορέμενα Νεῖκεος ἔχθει. (B 17.7n)

(77) Slunce pokládá za veliké nahromadění ohně a za větší než Měsíc, který pokládá za diskovitý kotouč, samu oblohu má za podobnou křišťálu. Duše prý vstupuje do rozličných druhů živočichů i rostlin, neboť říká:

Narodil jsem se totiž již kdysi hochem i dívkou,
keřem i ptákem, též rybou z moře se vymršťující.

(77) καὶ τὸν μὲν ἥλιόν φησι πυρὸς ἄθροισμα μέγα καὶ τῆς σελήνης μείζω· τὴν δὲ σελήνην δισκοειδῆ, αὐτὸν δὲ τὸν οὐρανὸν κρυσταλλοειδῆ. καὶ τὴν ψυχὴν παντοῖα εἶδη ζώων καὶ φυτῶν ἐνδύεσθαι· φησὶ γοῦν·

ἤδη γάρ ποτ' ἐγὼ γενόμεν κοῦρός τε κόρη τε

θάμνος τ' οἰωνός τε καὶ ἔξαλος ἔμπυρος ἰχθύς. (B 117)

Jeho básně *O přírodě* a *Očišťování* zahrnují asi pět tisíc veršů a *Rozprava o lékařství* asi šest set. O jeho tragédiích jsme se již zmínili.

τὰ μὲν οὖν Περί φύσεως αὐτῶι καὶ οἱ Καθαροὶ εἰς ἔπη τείνουσι πεντακισχίλια, ὁ δὲ Ἴατρικὸς λόγος εἰς ἔπη ἑξακόσια (Lobon fr. 19 Crön.). περὶ δὲ τῶν τραγωιδιῶν προειρήκαμεν.

A 2 = Súdā, s.v. Ἐμπεδοκλῆς

Ἐμπεδοκλῆς Μέτωνος, οἱ δὲ Ἀρχινόμου, οἱ δ' Ἐξαινέτου. καὶ ἀδελφὸν δὲ ἔσχε Καλλικρατίδην. ἠκροάσατο δὲ πρώτου Παρμενίδου, οὔτινος, ὡς φησι Πορφύριος ἐν τῇ Φιλοσόφωι ἱστορίαι (fr. 8 Nauck), καὶ ἐγένετο παιδικά. οἱ δὲ ἔφασαν μαθητὴν Τηλαύγου, τοῦ Πυθαγόρου υἱοῦ, τὸν Ἐμπεδοκλέα γενέσθαι. Ἀκραγαντῖνος φιλόσοφος φυσικὸς καὶ ἐποποιός. ἦν δὲ κατὰ τὴν οἰκὸν Ὀλυμπιάδα (-460). οὗτος στέμμα ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς χρυσοῦν καὶ ἀμύκλας ἐν τοῖς ποσὶ χαλκᾶς καὶ στέμματα Δελφικὰ ἐν ταῖς χερσὶν ἐπήει τὰς πόλεις, δόξαν περὶ αὐτοῦ κατασχεῖν ὡς περὶ θεοῦ βουλόμενος. ἐπεὶ δὲ γηραιὸς ἐγένετο, νύκτωρ ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰς κρατῆρα πυρός, ὥστε μὴ φανῆναι αὐτοῦ τὸ σῶμα. καὶ οὕτως ἀπώλετο τοῦ σανδαλίου αὐτοῦ ἐκβρασθέντος ὑπὸ τοῦ πυρός. ἐπεκλήθη δὲ καὶ κωλυσανέμας διὰ τὸ ἀνέμου πολλοῦ ἐπιθεμένου τῇ Ἀκραγαντία ἐξελάσαι αὐτὸν δορᾶς ὄνων περιθέντα τῇ πόλει. γέγονε δὲ τούτου μαθητῆς Γοργίας ὁ ῥήτωρ ὁ Λεοντῖνος. καὶ ἔγραψε δι' ἐπῶν Περί

pracovní verze 4. 2. 2013

φύσεως τῶν ὄντων βιβλία β (καὶ ἔστιν ἔπη ὡς δισχίλια). Ἱατρικὰ καταλογάδην καὶ ἄλλα πολλά (Lobon fr. 19 Crön.).

A 3 /1 = Plinius, Naturalis historia XXIX 1, 5

alia factio [ab experimentis cognominant empiricen] coepit in Sicilia, Acrone Agragantino Empedoclis physici auctoritate commendato.

A 3 /2 = Súdα, s.v. Ἰατρῶν

Ἰατρῶν, Ἰατραγαντίνος, ἰατρός, υἱὸς Ξένωνος.

ἔσοφίστευσεν ἐν ταῖς Ἀθήναις ἅμα Ἐμπεδοκλεῖ. ἔστιν οὖν πρεσβύτερος Ἰπποκράτους. ἔγραψε Περὶ ἰατρικῆς δωρίδι διαλέκτωι, Περὶ τροφῆς ὑγιεινῶν βιβλίον α. ἔστι δὲ καὶ οὗτος τῶν τινὰ πνεύματα σημειωσαμένων. εἰς τοῦτον ἐποίησεν Ἐμπεδοκλεῆς τωθαστικὸν ἐπίγραμμα (B 157).

A 3 /3 = Plútarchos, De Isid. et Os. 79; 383d

Ἰατρῶνα γοῦν τὸν ἰατρὸν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὸν μέγαν λοιμὸν εὐδοκιμῆσαι λέγουσι πῦρ κελεύοντα παρακαίειν τοῖς νοσοῦσιν.

A 3 /4 = Galénos, Meth. med. I, 1 (X, 5 K.)

καὶ πρόσθεν μὲν ἕρις ἦν οὐ σμικρὰ νικῆσαι τῶι πλήθει τῶν εὐρημάτων ἀλλήλους ὀριγνωμένων τῶν ἐν Κῶι καὶ Κνίδωι· διττὸν γὰρ ἔτι τοῦτο τὸ γένος ἦν τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἀσκληπιαδῶν ἐκλιπόντος τοῦ κατὰ Ῥόδον· ἤριζον δ' αὐτοῖς τὴν ἀγαθὴν ἕριν ἐκείνην, ἣν Ἡσίοδος ἐπήνει (Opp. 24), καὶ οἱ ἐκ τῆς Ἰταλίας ἰατροί, Φιλιστίων τε καὶ Ἐμπεδοκλεῆς καὶ Πausανίας καὶ οἱ τούτων ἐταῖροι.

A 4 = Aristotelés, De anima I, 2; 405b1

pracovní verze 4. 2. 2013

τῶν δὲ φορτικωτέρων καὶ ὕδωρ τινὲς ἀπεφίγησαντο (τὴν ἀρχὴν) καθάπερ Ἴππων·
πεισθῆναι δ' εὐοίκασιν ἐκ τῆς γονῆς ὅτι πάντων ὑγρά· καὶ γὰρ ἐλέγχει τοὺς αἵμα
φάσκοντας τὴν ψυχὴν, ὅτι ἡ γονὴ οὐχ αἷμα.

A 5 = Sýda, s. v. Ζήνων (29 A 2)

... ἔγραψεν Ἐριδας, Ἐξήγησιν τῶν Ἐμπεδοκλέους, Πρὸς τοὺς φιλοσόφους περὶ
φύσεως. τοῦτόν φασιν εὐρετὴν εἶναι τῆς διαλεκτικῆς, ὡς Ἐμπεδοκλέα ῥητορικῆς.

A 6 = Aristotelés, *Metaphysica* I, 3; 984a11

Ἀναξαγόρας δὲ ὁ Κλαζομένιος τῇ μὲν ἡλικίαι πρότερος ὢν τούτου (Ἐμπεδ.), τοῖς δ'
ἔργοις ὕστερος ἀπείρους εἶναί φησι τὰς ἀρχάς.

A 7 = Simplicios, *In Physica* 25, 19 (Theophrastos, *Phys. Opin.* fr. 3.; *Dox.* 477)

Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος οὐ πολὺ κατόπιν τοῦ Ἀναξαγόρου γεγονώς,
Παρμενίδου δὲ ζηλωτῆς καὶ πλησιαστῆς καὶ ἔτι μᾶλλον τῶν Πυθαγορείων.

A 8 = Eusebios, *Preparatio evangelica* X, 14, 15

Τηλαύγους δὲ Ἐμπεδοκλῆς ἀκουστῆς γίνεται, καθ' ὃν Ἡράκλειτος ὁ σκοτεινὸς
ἐγνωρίζετο.

A 9 /1 = Eusebios, *Chron.* ol. 81, 1 (456)

Ἐμπεδοκλῆς καὶ Παρμενίδης φυσικοὶ φιλόσοφοι ἐγνωρίζοντο.

A 9 /2 = Gellius, *Noctes Atticae* XVII, 21, 14

iuxta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philosophiae naturalis studio floruit.

A 10 *není v edici DK*

A 11 = Athénaios, *Deipnosophistae* I, 5e

Ἐμπεδοκλῆς δ' ὁ Ἀκραγαντῖνος ἵπποις Ὀλύμπια νικήσας Πυθαγορικὸς ὢν καὶ ἐμψύχων ἀπεχόμενος ἐκ σμύρνης καὶ λιβανωτοῦ καὶ τῶν πολυτελεστάτων ἀρωμάτων βούν ἀναπλάσας διένειμε τοῖς εἰς τὴν πανήγυριν ἀπαντήσασιν.

A 12 = Athénaios, Deipnosophistae XIV, 620d

τοὺς δ' Ἐμπεδοκλέους Καθαροὺς ἐραψώϊδησεν Ὀλυμπίασι Κλεομένης ὁ ῥαψωιδός, ὡς φησιν Δικαίαρχος ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ (fr. 47 FHG II 249).

A 13 = Nikomachos (?), Porph., Vit. Pyth. 29; Iamb., Vita Pyth. 135

ὢν μεταλαμβάνοντας Ἐμπεδοκλέα τε τὸν Ἀκραγαντῖνον καὶ Ἐπιμενίδην τὸν Κρηῖτα καὶ Ἀβαριν τὸν Ὑπερβόρειον πολλαχῆ καὶ αὐτοὺς τοιαῦτά τινα ἐπιτετελεκένας. δῆλα δ' αὐτῶν τὰ ποιήματα ὑπάρχει, ἄλλως τε καὶ ἀλεξανέμας μὲν ὄν τὸ ἐπώνυμον Ἐμπεδοκλέους, καθαρτῆς δὲ τὸ Ἐπιμενίδου, αἰθροβάτης δὲ τὸ Ἀβαρίδος.

A 14 /1 = Plútarchos, De curios. 1; 515c

ὁ δὲ φυσικὸς Ἐμπεδοκλῆς ὄρους τινὰ διασφάγα βαρὺν καὶ νοσώδη κατὰ τῶν πεδίων τὸν νότον ἐμπνέουσιν ἐμφράξας λοιμὸν ἔδοξεν ἐκκλεῖσαι τῆς χώρας.

A 14 /2 = Plútarchos, Adversus Colotem 32, 4; 1126b

Ἐμπεδοκλῆς δὲ τοὺς τε πρώτους τῶν πολιτῶν ὑβρίζοντας καὶ διαφοροῦντας τὰ κοινὰ ἐξελέγξας [ἐξέβαλε] τὴν τε χώραν ἀπήλλαξεν ἀκαρπίας καὶ λοιμοῦ διασφάγας ὄρους ἀποτειχίσας δι' ὧν ὁ νότος εἰς τὸ πεδῖον ὑπερέβαλλε.

A 14 /3 = Kléméns Alex., Stromata VI, 30,1 (viz B 111 /2; př. Miroslav Šedina)

Empedoklés z Akragantu byl zván „Přemožitelem větrů“. Vypráví se o něm, že když se jednou od akragantské hory zvedl vítr, který obtěžoval místní obyvatele, byl zdrojem nemoci a způsoboval dokonce neplodnost jejich žen, podařilo se ho Empedokleovi utišit.

Ἐμπεδοκλῆς τε ὁ Ἄκραγαντῖνος κωλυσανέμας ἐπεκλήθη. λέγεται οὖν ἀπὸ τοῦ Ἄκράγαντος ὄρους πνέοντός ποτε ἀνέμου βαρὺ καὶ νοσῶδες τοῖς ἐγχωρίοις, ἀλλὰ καὶ ταῖς γυναιξὶν αὐτῶν ἀγονίας αἰτίου γινομένου παῦσαι τὸν ἄνεμον.

A 14 /4 = Filostratos, Vita Apoll. VIII, 7, 8; 158

τίς δ' ἂν σοφὸς ἐκλιπεῖν σοι δοκεῖ τὸν ὑπὲρ πόλεως τοιαύτης ἀγῶνα, ἐνθυμηθεὶς μὲν Δημόκριτον ἐλευθερώσαντα λοιμοῦ ποτε Ἄβδηρίτας, ἐννοήσας δὲ Σοφοκλέα τὸν Ἀθηναῖον, ὃς λέγεται καὶ ἀνέμους θέλξαι τῆς ὥρας ὑπερπνεύσαντας, ἀκηκοὺς δὲ τὰ Ἐμπεδοκλέους ὃς νεφέλης ἀνέσχε φορὰν ἐπ' Ἄκραγαντῖνους ῥαγείσης;

A 14 /5 = Filostratos, Vita Apoll. I, 2

Ἐμπεδοκλῆς τε γὰρ καὶ Πυθαγόρας αὐτὸς καὶ Δημόκριτος ὁμιλήσαντες μάγοις καὶ πολλὰ δαιμόνια εἰπόντες οὕτω ὑπήχθησαν τῇ τέχνῃ.

A 14 /6 = Plinius, Naturalis historia XXX, 1, 9

certe Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hanc [magicen] discendam navigavere exsiliis verius quam peregrinationibus susceptis. hanc reversi praedicavere, hanc in arcanis habuere.

A 15 = Iamblichos, Vita Pyth. 113

Ἐμπεδοκλῆς δὲ σπασαμένου τὸ ξίφος ἤδη νεανίου τινὸς ἐπὶ τὸν αὐτοῦ ξενοδόχον Ἄγχιτον (cfr. B 1), ἐπεὶ δικάσας δημοσίαι τὸν τοῦ νεανίου πατέρα ἐθανάτωσε, καὶ αἰξάντος, ὡς εἶχε συγχύσεως καὶ θυμοῦ, ξιφήρους παῖσαι τὸν τοῦ πατρὸς καταδικαστὴν ὡσανεὶ φονέα Ἄγχιτον, μεθαρμοσάμενος ὡς εἶχε τὴν λύραν καὶ πεπαντικὸν τι μέλος καὶ κατασταλτικὸν μεταχειρισάμενος εὐθύς ἀνεκρούσατο τὸ ἠηπενθὲς ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθες ἀπάντων' κατὰ τὸν ποιητὴν (δ 221), καὶ τὸν τε ἑαυτοῦ ξενοδόχον Ἄγχιτον θανάτου ἐρρούσατο καὶ τὸν νεανίαν ἀνδροφονίας. ἱστορεῖται δ' οὗτος τῶν Ἐμπεδοκλέους γνωρίμων ὁ δοκιμώτατος ἔκτοτε γενέσθαι.

A 16 /1 = Strabón VI; 274

νομίζεῖν δ' ἐκ τῆς τοιαύτης ὄψεως πολλὰ μυθεύεσθαι καὶ μάλιστα οἷά φασί τινες περὶ Ἐμπεδοκλέους, ὅτι καθάλοιο εἰς τὸν κρατῆρα καὶ καταλίποι τοῦ πάθους ἵχνος τῶν ἐμβάδων τὴν ἑτέραν ἄς ἐφόρει χαλκᾶς. εὗρεθῆναι γὰρ ἔξω μικρὸν ἄπωθεν τοῦ χείλους τοῦ κρατῆρος ὡς ἀνερριμμένην ὑπὸ τῆς βίας τοῦ πυρός.

A 16 /2 = Horat., Ars Poet. 458 ff.

si veluti merulis intentus decedit auceps
 in puteum foveamve, licet „succurrite“ longum
 clamet „io cives!“ , non sit qui tollere curet.
 si curet quis opem ferre et demittere funem
 „qui scis, an prudens huc se deiecerit atque
 servari nolit?“ dicam, Siculique poetae
 narrabo interitum. deus immortalis haberi
 dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam
 insiluit. sit ius liceatque perire poetis:
 invitum qui servat, idem facit occidenti.

A 17 = Pseudo-Aristotelés, Probl. 30, 1; 953a26

τῶν δὲ ὕστερον Ἐμπεδοκλῆς καὶ Πλάτων καὶ Σωκράτης καὶ ἕτεροι συχνοὶ γνωρίμων.

A 18 /1 = Ailiános Klaudios, Varia historia XII, 32

Ἐμπεδοκλῆς δὲ ὁ Ἀκραγαντῖνος ἀλουργεῖ ἐχρήσατο καὶ ὑποδήμασι χαλκοῖς.

A 18 /2 = Filostratos, Vita Ap. VIII, 7; 156

pracovní verze 4. 2. 2013

Ἐμπεδοκλῆς μὲν γὰρ καὶ στρόφιον τῶν ἀλουργοτάτων περὶ αὐτὴν [τὴν κόμην] ἀρμόσας ἐσόβει περὶ τὰς τῶν Ἑλλήνων ἀγυιάς ὕμνους ξυντιθείς, ὡς θεὸς ἐξ ἀνθρώπου ἔσοιτο.

A 19 /1 = Sextos Empeirikos, Adversus mathem. VII, 6

Ἐμπεδοκλέα μὲν γὰρ ὁ Ἀριστοτέλης φησὶ πρῶτον ῥητορικὴν κεκινήκεναι.

A 19 /2 = Quint. III, 1, 8

nam primus post eos quos poetae tradiderunt movisse aliqua circa rhetoricen Empedocles dicitur. artium autem scriptores antiquissimi Corax et Tisias Siculi, quos insecutus est vir eiusdem insulae Gorgias Leontinus, Empedoclis, ut traditur, discipulus.

A 19 /3 = Aristotelés, Sophistici elenchi 33; 183b31

οἱ δὲ νῦν εὐδοκιμοῦντες [ῥήτορες] παραλαβόντες παρὰ πολλῶν οἷον ἐκ διαδοχῆς κατὰ μέρος προαγαγόντων οὕτως ηὔξηκασι Τεισίας μὲν μετὰ τοὺς πρώτους, Θρασύμαχος δὲ μετὰ Τεισίαν ...

A 19 /4 = Schol. Iamblich. Vita P. 198 Nauck

ὅτι καὶ ὁ Παρμενίδης ὁ ἐξ Ἑλέας Πυθαγόρειος ἦν· ἐξ οὗ δῆλον ὅτι καὶ Ζήνων ὁ ἄμφοτερόγλωσσος ὁ καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς διαλεκτικῆς παραδούς. ὥστε ἐκ Πυθαγόρου ἤρξατο ἡ διαλεκτικὴ, ὡσαύτως δὲ ἡ ῥητορικὴ· Τισίας γὰρ καὶ Γοργίας καὶ Πῶλος Ἐμπεδοκλέους τοῦ Πυθαγορείου μαθηταί.

A 20 /1 = Gnomologion Paris. n. 153 (Ac. Cracov. XX, 152)

Ἐμπεδοκλῆς ἐρωτηθείς, διὰ τί σφόδρα ἀγανακτεῖ κακῶς ἀκούων, ἔφη·
„ὅτι οὐδὲ ἐπαινούμενος ἡσθήσομαι, εἰ μὴ κακῶς ἀκούων λυπηθήσομαι.“

A 20 /2 = Gnomologion Paris. n. 158 (Ac. Cracov. XX, 152)

Tomu, kdo říkal, že nemůže najít moudrého, Empedoklés odvětil: „To se rozumí, vždyť ten, kdo hledá moudrého, musí být především sám moudrý.“

Ἐμπεδοκλῆς πρὸς τὸν λέγοντα, ὅτι οὐδένα σοφὸν εὐρεῖν δύναμαι, „κατὰ λόγον“ εἶπε· „τὸν γὰρ ζητοῦντα σοφὸν αὐτὸν πρῶτον εἶναι δεῖ σοφόν“.

A 20a /1 = Aristotelés, Ethica Eudemia H 1; 1235a9

οἱ φυσιολόγοι καὶ τὴν ὅλην φύσιν διακοσμοῦσιν ἀρχὴν λαβόντες τὸ τὸ ὅμοιον ἰέναι πρὸς τὸ ὅμοιον, διὸ Ἐμπεδοκλῆς καὶ τὴν κύων ἔφη καθῆσθαι ἐπὶ τῆς κεραμίδος διὰ τὸ ἔχειν πλεῖστον ὅμοιον.

A 20a /2 = Pseudo-Aristotelés, Magna Moralia II, 11; 1208b11

φασὶ δὲ καὶ κυνός ποτε ἀεὶ καθευδούσης ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεραμίδος, ἐρωτηθέντα τὸν Ἐμπεδοκλέα διὰ τί ποτε ἢ κύων ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεραμίδος καθεύδει, εἰπεῖν ὅτι ἔχει τὴν κεραμίδι ὅμοιον ἢ κύων.

A 21 = Lucretius I, 714nn.

et qui quattuor ex rebus posse omnia rentur
 ex igni terra atque anima procrecere et imbri.
 quorum Acragantinus cum primis Empedocles est,
 insula quem triquetris terrarum gessit in oris,
 quam fluitans circum magnis anfractibus aequor
 Ionium glaucis aspargit virus ab undis
 angustoque freto rapidum mare dividit undans
 Italiae terrarum oras a finibus eius.
 hic est vasta Charybdis, et hic Aetnaea minantur
 murmura flammaram rursus se colligere iras,
 faucibus eruptos iterum vis ut vomat ignis
 ad caelumque ferat flammai fulgura rursus.
 quae cum magna modis multis miranda videtur

gentibus humanis regio visendaque fertur,
 rebus opima bonis, multa munita virum vi,
 nil tamen hoc habuisse viro praeclarius in se
 nec sanctum magis et mirum carumque videtur
 carmina quin etiam divini pectoris eius
 vociferantur et exponunt praeclara reperta,
 ut vix humana videatur stirpe creatus.

A 22 = Aristotelés, Poetica 1; 1447b17

οὐδὲν δὲ κοινόν ἐστιν Ὀμήρωι καὶ Ἐμπεδοκλεῖ πλὴν τὸ μέτρον· διὸ τὸν μὲν ποιητὴν δίκαιον καλεῖν, τὸν δὲ φυσιολόγον μᾶλλον ἢ ποιητὴν.

A 23 /1 = Menandros I, 2, 2

φυσικοὶ [ὕμνοι] δ' ὁποῖους οἱ περὶ Παρμενίδην καὶ Ἐμπεδοκλέα ἐποίησαν, τίς ἢ τοῦ Ἀπόλλωνος φύσις, τίς ἢ τοῦ Διὸς (B 6, 2) παρατιθέμενοι. καὶ οἱ πολλοὶ τῶν Ὀρφέως τούτου τοῦ τρόπου.

A 23 /2 = Menandros I, 5, 2

εἰσὶν δὲ τοιοῦτοι, ὅταν Ἀπόλλωνος ὕμνον λέγοντες ἥλιον αὐτὸν εἶναι φάσκωμεν καὶ περὶ τοῦ ἡλίου τῆς φύσεως διαλεγώμεθα καὶ περὶ Ἥρας ὅτι ἀἴρ καὶ Ζεὺς τὸ θερμόν (B 6, 2). οἱ γὰρ τοιοῦτοι ὕμνοι φυσιολογικοί. καὶ χρῶνται δὲ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ Παρμενίδης καὶ Ἐμπεδοκλῆς ... Παρμενίδης μὲν γὰρ καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἐξηγοῦνται, Πλάτων δὲ ἐν βραχυτάτοις ἀναμιμνήσκει.

A 24 /1 = Lactantius, Inst. div. II, 12, 4

Empedocles, quem nescias utrumne inter poetas an inter philosophos numeres, quia de rerum natura versibus scripsit ut apud Romanos Lucretius et Varro, quattuor elementa constituit.

A 24 /2 = Quint. I, 4, 4

pracovní verze 4. 2. 2013

... propter Empedoclea in Graecis, Varronem ac Lucretium in Latinis, qui praecepta sapientiae versibus tradiderunt.

A 25 /1 = Schol. ad Dionys. Thrac. 168, 8 Hilgard

ποιητῆς δὲ κεκόσμηται τοῖς τέσσαρσι τούτοις μέτρῳ, μύθῳ, ἱστορίᾳ καὶ ποιᾷ λέξει, καὶ πᾶν ποίημα μὴ μετέχον τούτων οὐκ ἔστι ποίημα, εἰ καὶ μέτρῳ κέχρηται. ἀμέλει τὸν Ἐμπεδοκλέα καὶ Τυρταῖον (?) καὶ τοὺς περὶ ἀστρολογίας εἰπόντας οὐ καλοῦμεν ποιητάς, εἰ καὶ μέτρῳ ἐχρήσαντο διὰ τὸ μὴ χρῆσασθαι αὐτοὺς τοῖς τῶν ποιητῶν χαρακτηριστικοῖς.

A 25 /2 = Schol. ad Dionys. Thrac. 166, 13 Hilgard

οὐκ ἔστι ποιητῆς ὁ μέτρῳ μόνῳ χρώμενος· οὐδὲ γὰρ Ἐμπεδοκλῆς ὁ τὰ Φυσικὰ γράψας οὐδ' οἱ περὶ ἀστρολογίας εἰπόντες οὐδὲ ὁ Πύθιος ἐμμέτρως χρησμιδῶν.

A 25 /3 = Plútarchos, Quom. ad. poet. aud. 2; 16c (28 A 15); Aristotelés, Rhetorica III, 5; 1407a31

δεύτερον δὲ τὸ τοῖς ἰδίῳις ὀνόμασι λέγειν ..., τρίτον μὴ ἀμφιβόλοις· ταῦτα δέ, ἂν μὴ τᾶναντία προαιρηῆται, ὅπερ ποιῶσιν ὅταν μηθὲν μὲν ἔχῳσι λέγειν, προσποιῶνται δέ τι λέγειν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐν ποιήσει λέγουσιν ταῦτα οἷον Ἐμπεδοκλῆς. φενακίζει γὰρ τὸ κύκλῳ πολὺ ὄν, καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροαταὶ ὅπερ οἱ πολλοὶ παρὰ τοῖς μάντεσιν. ὅταν γὰρ λέγῳσιν ἀμφίβολα, συμπαρανεύουσιν Ἐκροῖσος Ἄλυν διαβάς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει`.

A 25 /32 = Aristotelés, Rhetorica III, 5; 1407a31

Třetí [podmínka správného slohu spočívá] v tom, že se neuzívá obojetných slov. To jenom tehdy, když se zamýšlí opak, jak to činívají lidé, kteří nemají co říci, a přece chtějí budit zdání, jako by něco říkali. Takoví užívají těch výrazů po způsobu básníků, jako například Empedoklés. Neboť je-li přednášeno s takovými oklikami, klame, a posluchači přitom zakoušejí to, co lid s věstci, jimž příkynují, když mluví dvojsmyslně, jako třeba: „Překročíš-li řeku Halys, zničíš velikou říši.“

τρίτον μὴ ἀμφιβόλοις. τοῦτο δ' ἂν μὴ τὰναντία προαιρηῆται, ὅπερ ποιούσιν ὅταν μηδὲν μὲν ἔχωσι λέγειν, προσποιῶνται δέ τι λέγειν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐν ποιήσει λέγουσιν ταῦτα, οἷον Ἐμπεδοκλῆς· φενακίζει γὰρ τὸ κύκλω πολὺ ὄν, καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροαταὶ ὅπερ οἱ πολλοὶ παρὰ τοῖς μάντεσιν· ὅταν γὰρ λέγωσιν ἀμφίβολα, συμπαρανεύουσιν· „Κροῖσος Ἄλυν διαβάς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.“

A 25 /4 = Aristotelés, Meteorologica II, 3; 357a24

ὁμοίως δὲ γελοῖον καὶ εἴ τις εἰπὼν ἰδρωῶτα τῆς γῆς εἶναι τὴν θάλατταν οἶεται τι σαφὲς εἰρηκέναι, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς (B 55)· πρὸς ποιήσιν μὲν γὰρ οὕτως εἰπὼν ἴσως εἴρηκεν ἱκανῶς (ἢ γὰρ μεταφορὰ ποιητικόν), πρὸς δὲ τὸ γνῶναι τὴν φύσιν οὐχ ἱκανῶς.

A 25 /5 = Cicero, De oratore I, 50, 217

licet ista ratione dicamus pila bene et duodecim scriptis ludere proprium esse iuris civilis, quoniam utrumque eorum P. Mucius optime fecerit eademque ratione dicantur ei quos φυσικούς Graeci nominant, eidem poetae, quoniam Empedocles physicus egregium poema fecerit.

A 26 = Dionysios, De comp. verb. 22

ταύτης τῆς ἀρμονίας (τῆς αὐστηρᾶς) πολλοὶ μὲν ἐγένοντο ζηλωταὶ κατὰ τε ποιήσιν καὶ ἱστορίαν καὶ λόγους πολιτικούς, διαφέροντες δὲ τῶν ἄλλων ἐν μὲν ἐπικῆι ποιήσει ὅ τε Κολοφώνιος Ἀντίμαχος καὶ Ἐμπεδοκλῆς ὁ φυσικός, ἐν δὲ μελοποιίαι Πίνδαρος, ἐν τραγωιδίαι δ' Αἰσχύλος ...

A 27 = Cicero, Ad Qu. fr. II, 9, 3

Lucreti poemata, ut scribis, ita sunt: multis luminibus ingeni, multae etiam artis sed cum veneris—virum te putabo, si Sallusti Empedoclea legeris, hominem non putabo.

A 28 /1 = Aristotelés, Metaphysica I, 3; 984a8 (př. K. Svoboda)

Empedoklés uznává čtyři živly (...), ty stále trvají a nevznikají, nýbrž ve větším nebo menším množství se slučují a rozlučují v jednotu a z jednoty.

Ἐμπεδοκλῆς δὲ τὰ τέτταρα πρὸς τοῖς εἰρημένοις [ὔδωρ, ἀήρ, πῦρ] γῆν προσθεῖς τέταρτον· ταῦτα γὰρ αἰεὶ διαμένειν καὶ οὐ γίγνεσθαι ἀλλ' ἢ πλήθει καὶ ὀλιγότητι συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα εἰς ἓν τε καὶ ἐξ ἑνός.

A 28 /2 = Simplikios, In Physica 25, 21

οὗτος δὲ τὰ μὲν σωματικὰ στοιχεῖα ποιεῖ τέτταρα, πῦρ καὶ ἀέρα καὶ ὔδωρ καὶ γῆν, αἶδια μὲν ὄντα, πλήθει δὲ καὶ ὀλιγότητι μεταβάλλοντα κατὰ τὴν σύγκρισιν καὶ διάκρισιν, τὰς δὲ κυρίως ἀρχάς, ὑφ' ὧν κινεῖται ταῦτα, Φιλίαν καὶ Νεῖκος. δεῖ γὰρ διατελεῖν ἐναλλάξ κινούμενα τὰ στοιχεῖα, ποτὲ μὲν ὑπὸ τῆς Φιλίας συγκρινόμενα, ποτὲ δὲ ὑπὸ τοῦ Νείκους διακρινόμενα· ὥστε καὶ ἐξ εἶναι κατ' αὐτὸν τὰς ἀρχάς. καὶ γὰρ ὅπου μὲν ποιητικὴν δίδωσι δύναμιν τῶι Νείκει καὶ τῆι Φιλίαι ὅταν λέγη

ἄλλοτε .. ἔχθει (B 17, 7. 8),

ποτὲ δὲ τοῖς τέτταρσιν ὡς ἰσόστοιχα συντάττει καὶ ταῦτα ὅταν λέγη

τοτὲ ... πλάτος τε. (B 17, 17-20)

A 29 = Platón, Soph. 242cd (podle př. F. Novotného)

Ukazuje se, že nám každý vypravoval jakýsi mýtus jako dětem. Jeden, že jsou tři jsoucna a z nich že některá někdy vespolek jakýmsi způsobem válčí, jindy se zase spřátelují a ukazují se, jak vcházejí ve sňatky, rodí a odchovávají své potomstvo. Jiný zase mluvil o dvou, o vlhkém a suchém nebo o teplém a studeném, a ty spolu snoubí a spojuje sňatkem. Ale u nás škola elejská, počínajíc od Xenofana a ještě dříve, soudí, že to, čemu se říká vše, jest jedno, a tak vykládá ve svých vypravováních. Avšak později kteréši Músy íónské [Hérakleitos] a sicilské [Empedoklés] přišly na myšlenku, že je nejjistější obě ta mínění spojit a říci, že jsoucno je množství i jedno, a že je udržováno pohromadě nepřátelstvím i přátelstvím. Neboť se stále rozchází a schází, říkají silnější z Mús (viz Hérakleitos B 10); ale slabší rozviklaly [zásadu], že tomu tak je stále a říkají, že vše je střídavě tu jedno a přátelské, a to působením Afrodíty, jindy zase mnohé a samo sobě nepřátelské jakýmsi Svárem (viz Empedoklés B 17).

μῦθόν τινα ἕκαστος φαίνεται μοι διηγεῖσθαι παισὶν ὡς οὖσιν ἡμῖν, ὁ μὲν ὡς τρία τὰ ὄντα, πολεμεῖ δὲ ἀλλήλοις ἐνίοτε αὐτῶν ἄττα πηι, τοτὲ δὲ καὶ φίλα γιγνόμενα γάμους τε καὶ τόκους καὶ τροφὰς τῶν ἐκγόνων παρέχεται. δύο δὲ ἕτερος εἰπών, ὑγρὸν καὶ ξηρὸν ἢ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, συνοικίξει τε αὐτὰ καὶ ἐκδίδωσι. τὸ δὲ παρ' ἡμῶν Ἐλεατικὸν ἔθνος, ἀπὸ Ξενοφάνους τε καὶ ἔτι πρόσθεν ἀρξάμενον, ὡς ἐνὸς ὄντος τῶν πάντων καλουμένων οὕτω διεξέρχεται τοῖς μύθοις. Ἰάδες δὲ καὶ Σικελαίτινες ὕστερον Μοῦσαι ξυνενόησαν, ὅτι συμπλέκειν ἀσφαλέστατον ἀμφότερα καὶ λέγειν, ὡς τὸ ὄν πολλά τε καὶ ἓν ἐστίν, ἔχθραι δὲ καὶ φιλία συνέχεται.

„διαφερόμενον γὰρ αἰεὶ ξυμφέρεται“, φασὶν αἰ συντονώτεραι τῶν Μουσῶν (cfr. Hérakleitos B 10), αἰ δὲ μαλακώτεραι τὸ μὲν αἰεὶ ταῦθ' οὕτως ἔχειν ἐχάλασαν, ἐν μέρει δὲ τοτὲ μὲν ἐν εἶναί φασὶ τὸ πᾶν καὶ φίλον ὑπ' Ἀφροδίτης, τοτὲ δὲ πολλά καὶ πολέμιον αὐτὸ αὐτῶι διὰ Νεῖκός τι (B 17).

A 30 = Pseudo-Plútarchos, Stromata, in: Eusebios, Praeparatio evangelica I, 8, 10 (část podle př. K. Svobody)

Empedoklés z Akragantu [uznává] čtyři prvky: oheň, vodu, vzduch, zemi. Za příčinu však [považuje] Lásku a Svár. Říká, že z prvotního smíšení živlů se vyloučil vzduch a rozlil se kolem dokola. Po vzduchu vyběhl oheň a nemaje jiného místa, běží nahoru pod pahorek obklopující vzduch [tj. oblohu]. Kolem Země se pak otáčejí dvě polokoule, jedna veskrze z ohně, druhá smíšená z ohně a z mála vzduchu; Empedoklés ji pokládá za noc. Počátek pohybu pak vznikl tím, že někde nastal shluk návalem ohně. Slunce svou přirozeností není oheň, nýbrž odraz podobný odrazu na vodě. O Měsíci říká, že se sám utvořil ze vzduchu, jenž byl uchvácen ohněm. Vzduch se tu srazil, jako se srážejí ledové kroupy. Světlo má Měsíc od Slunce.

Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος στοιχεῖα τέσσαρα, πῦρ ὕδωρ αἰθέρα γαῖαν. αἰτίαν δὲ τούτων Φιλίαν καὶ Νεῖκος. ἐκ πρώτης φησὶ τῆς τῶν στοιχείων κράσεως ἀποκριθέντα τὸν ἀέρα περιχυθῆναι κύκλωι· μετὰ δὲ τὸν ἀέρα τὸ πῦρ ἐκδραμὸν καὶ οὐκ ἔχον ἕτεραν χώραν ἄνω ἐκτρέχειν ὑπὸ τοῦ περὶ τὸν ἀέρα πάγου. εἶναι δὲ κύκλωι περὶ τὴν γῆν φερόμενα δύο ἡμισφαίρια τὸ μὲν καθόλου πυρός, τὸ δὲ μικτὸν ἐξ ἀέρος καὶ

ὀλίγου πυρός, ὅπερ οἶεται τὴν νύκτα εἶναι. τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς κινήσεως συμβῆναι ἀπὸ τοῦ τετυχηκέναι κατὰ [τι] τὸν ἀθροισμὸν ἐπιβρίσαντος τοῦ πυρός. ὁ δὲ ἥλιος τὴν φύσιν οὐκ ἔστι πῦρ, ἀλλὰ τοῦ πυρός ἀντανάκλασις ὁμοία τῇ ἀφ' ὕδατος γινομένη. σελήνην δὲ φησὶν συστήναι καθ' ἑαυτὴν ἐκ τοῦ ἀποληφθέντος ἀέρος ὑπὸ τοῦ πυρός. τοῦτον γὰρ παγῆναι καθάπερ καὶ τὴν χάλαζαν. τὸ δὲ φῶς αὐτὴν ἔχειν ἀπὸ τοῦ ἡλίου.

Vůdčí princip není v hlavě ani v trupu, nýbrž v krvi. (...)

τὸ δὲ ἡγεμονικὸν οὔτε ἐν κεφαλῇ οὔτε ἐν θώρακι, ἀλλ' ἐν αἵματι. ὅθεν καθ' ὅ τι ἂν μέρος τοῦ σώματος πλεῖον ἦι παρεσπαρμένον (τὸ ἡγεμονικὸν οἶεται), κατ' ἐκεῖνο προτερεῖν τοὺς ἀνθρώπους.

A 31 = Hippolytos, Refutatio I, 3 (Dox. 558)

(1) Ἐμπεδοκλῆς δὲ μετὰ τούτους γενόμενος καὶ περὶ δαιμόνων φύσεως εἶπε πολλά, ὡς ἀναστρέφονται διοικοῦντες τὰ κατὰ τὴν γῆν, ὄντες πλεῖστοι. οὗτος τὴν τοῦ παντός ἀρχὴν Νεῖκος καὶ Φιλίαν ἔφη καὶ τὸ τῆς μονάδος νοερὸν πῦρ τὸν θεὸν καὶ συνεστάναι ἐκ πυρός τὰ πάντα καὶ εἰς πῦρ ἀναλυθήσεσθαι. ὧι σχεδὸν καὶ οἱ Στωικοὶ συντίθενται δόγματι ἐκπύρωσιν προσδοκῶντες. (2) μάλιστα δὲ πάντων συγκατατίθεται τῇ μετενσωματώσει οὕτως εἰπών·

ἦτοι ... ἰχθύς. (B 117)

(3) οὗτος πάσας εἰς πάντα τὰ ζῶια μεταλλάττειν εἶπε τὰς ψυχάς. καὶ γὰρ ὁ τούτων διδάσκαλος Πυθαγόρας ἔφη ἑαυτὸν Εὐφορβὸν γεγονέναι τὸν ἐπὶ Ἴλιον στρατεύσαντα, φάσκων ἐπιγινώσκειν τὴν ἀσπίδα.

A 32 = Áetios I, 7, 28 (Dox. 303; cfr. Stob. I, 35, 17 W.)

[Ἐμπεδοκλῆς σφαιροειδὲς καὶ αἰδίον καὶ ἀκίνητον τὸ ἐν] καὶ τὸ μὲν ἐν τὴν ἀνάγκην, ὕλην δὲ αὐτῆς τὰ τέτταρα στοιχεῖα, εἶδη δὲ τὸ Νεῖκος καὶ τὴν Φιλίαν. λέγει δὲ καὶ τὰ στοιχεῖα θεοὺς καὶ τὸ μῖγμα τούτων τὸν κόσμον καὶ πρὸς τ[ούτοις τὸν Σφαῖρον, εἰς

ὄν πάντα ταῦτ] ἀναλυθήσεται, τὸ μονοειδές. καὶ θείας μὲν οἶεται τὰς ψυχάς, θείου
δὲ καὶ τοὺς μετέχοντας αὐτῶν καθαρὸς καθαρῶς.

A 33 /1 = Áetios I, 3, 20 (Dox. 286)

Ἐμπεδοκλῆς Μέτωνος Ἀκραγαντῖνος τέτταρα μὲν λέγει στοιχεῖα, πῦρ ἀέρα ὕδωρ
γῆν, δύο δὲ ἀρχικὰς δυνάμεις, Φιλίαν τε καὶ Νεῖκος, ὧν ἡ μὲν ἐστὶν ἐνωτικὴ, τὸ δὲ
διαίρετικόν. φησὶ δὲ οὕτως·

τέσσαρα ... βρότειον. (B 6)

Δία μὲν γὰρ λέγει τὴν ζέσιν καὶ τὸν αἰθέρα, Ἥρην δὲ φερέσβιον τὸν ἀέρα, τὴν δὲ
γῆν τὸν Ἀιδωνέα, Νῆστιν δὲ καὶ κρούνωμα βρότειον οἰονεῖ τὸ σπέρμα καὶ τὸ ὕδωρ.

A 33 /2 = Stobaios, Anthologium I, 10, 11b; p. 121 W.

Ἐμπεδοκλῆς Δία μὲν λέγει τὴν ζέσιν [καὶ] τὸν αἰθέρα, Ἥρην δὲ φερέσβιον τὴν γῆν,
ἀέρα δὲ τὸν Ἀιδωνέα, ἐπειδὴ φῶς οἰκεῖον οὐκ ἔχει, ἀλλὰ ὑπὸ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ
ἄστρον καταλάμπεται, Νῆστιν δὲ καὶ κρούνωμα βρότειον τὸ σπέρμα καὶ τὸ ὕδωρ.
ἐκ τεσσάρων οὖν στοιχείων τὸ πᾶν, τῆς τούτων φύσεως ἐξ ἐναντίων συνεστῶσης,
ξηρότητός τε καὶ ὑγρότητος καὶ θερμότητος καὶ ψυχρότητος, ὑπὸ τῆς πρὸς ἀλληλα
ἀναλογίας καὶ κράσεως ἐναπεργαζομένης τὸ πᾶν καὶ μεταβολὰς μὲν μερικὰς
ὑπομενούσης, τοῦ δὲ παντός λύσιν μὴ ἐπιδεχομένης. λέγει γὰρ οὕτως·

ἄλλοτε ... ἔχθει. (B 17, 7. 8)

A 33 /3 = Hippolytos, Refutatio VII, 29 (p. 211 W.)

Ζεὺς ἐστὶ τὸ πῦρ, Ἥρην δὲ φερέσβιος ἡ γῆ ἢ φέρουσα τοὺς πρὸς τὸν βίον καρπούς,
Ἀιδωνεὺς δὲ ὁ ἀήρ, ὅτι πάντα δι' αὐτοῦ βλέποντες μόνον αὐτὸν οὐ καθορῶμεν,
Νῆστις δὲ τὸ ὕδωρ· μόνον γὰρ τοῦτο ὄχημα τροφῆς (αἴτιον) γινόμενον πᾶσι τοῖς
τρεφομένοις, αὐτὸ καθ' αὐτὸ τρέφειν οὐ δυνάμενον τὰ τρεφόμενα. εἰ γὰρ ἔτρεφε,
φησὶν, οὐκ ἂν ποτε λιμῶι κατελήφθη τὰ ζῶια, ὕδατος ἐν τῷ κόσμῳ πλεονάζοντος

ἀεί. διὰ τοῦτο Νῆστιν καλεῖ τὸ ὕδωρ, ὅτι τροφῆς αἴτιον γινόμενον τρέφειν οὐκ εὐτόνει τὰ τρεφόμενα.

A 33 /4 = Filodémos, De pietate 2; p. 63 G. (Philippson Herm. 55, 1920, 277)

[τὴν δ' Ἡρ]αν καὶ τ[ὸν Δία φη]σιν ἀέρα τ[ε καὶ πῦρ] εἶν' Ἐμπε[δοκλῆς ἐν τ]οῖς ὕμνοις.

A 34 /1 = Galénos, In Hippocratis de natura hominis XV, 32, 11 Kühn (CMG V, 9, 1; p. 19, 7)
(př. K. Svoboda)

Empedoklés se domníval, že přirozenost složených těl vzniká z neměnných čtyř živlů, při čemž se ony prvky tak navzájem smísí, jako by někdo jemně rozetřel, rozmělnil na prášek a smísil rez, měděnou rudu, zinkovou rudu a skalici, takže by z nich nemohl vzít do ruky jedno bez druhého. Ἐμπεδοκλῆς ἐξ ἀμεταβλήτων τῶν τεσσάρων στοιχείων ἠγεῖτο γίνεσθαι τὴν τῶν συνθέτων σωμάτων φύσιν, οὕτως ἀναμειγμένων ἀλλήλοις τῶν πρώτων, ὥσει τις λειώσας ἀκριβῶς καὶ χνοώδη ποιήσας ἰὸν καὶ χαλκίτην καὶ καδμείαν καὶ μίση μείξειεν, ὡς μηδὲν ἐξ αὐτῶν δύνασθαι μεταχειρίσασθαι χωρὶς ἑτέρου.

A 34 /2 = Galénos, In Hippocratis de natura hominis XV, 49, 12 Kühn (CMG V, 9, 1; p. 27, 22)
πρῶτος ὧν ἴσμεν Ἴπποκράτης ἀπεφήνατο κεράννυσθαι τὰ στοιχεῖα ... καὶ ταύτη διήνεγκεν Ἐμπεδοκλέους· κἀκεῖνος γὰρ ἐκ μὲν τῶν αὐτῶν στοιχείων, ὧν καὶ Ἴπποκράτης, γεγονέναι φησὶν ἡμᾶς τε καὶ τὰ ἄλλα σώματα πάντα τὰ περὶ τὴν γῆν, οὐ μὴν κεκραμένων γε δι' ἀλλήλων ἀλλὰ κατὰ σμικρὰ μόρια παρακειμένων τε καὶ ψαυόντων.

A 35 /1 = Áetios II, 7, 6 (Dox. 336)

Ἐμπεδοκλῆς ἔλεγε μὴ διὰ παντὸς ἐστῶτας εἶναι μὴδ' ὠρισμένους τοὺς τόπους τῶν στοιχείων, ἀλλὰ πάντα τοὺς ἀλλήλων μεταλαμβάνειν.

A 35 /2 = Achill., Is. 4; 34, 20 M.

ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς οὐ δίδωσι τοῖς στοιχείοις ὠρισμένους τόπους, ἀλλ' ἀντιπαρᾶχωρεῖν ἀλλήλοις φησίν, ὥστε τὴν γῆν μετέωρον φέρεσθαι καὶ τὸ πῦρ ταπεινότερον.

A 36 = Aristotelés, De generatione et corruptione II, 3; 330b19

ἔνιοι δ' εὐθύς τέτταρα λέγουσιν οἷον Ἐμπεδοκλῆς· συνάγει δὲ καὶ οὗτος εἰς τὰ δύο· τῷ γὰρ πυρὶ τᾶλλα πάντα ἀντιτίθησιν.

A 37 = Aristotelés, Metaphysica I, 4; 985a21

καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἐπὶ πλεόν μὲν χρῆται τούτου τοῖς αἰτίοις, οὐ μὴν οὔθ' ἰκανῶς οὔτ' ἐν τούτοις εὐρίσκει τὸ ὁμολογούμενον· πολλαχοῦ γοῦν αὐτῷ ἢ μὲν Φιλία διακρίνει, τὸ δὲ Νεῖκος συγκρίνει. ὅταν μὲν γὰρ εἰς τὰ στοιχεῖα διίστηται τὸ πᾶν ὑπὸ τοῦ Νείκους, τό τε πῦρ εἰς ἓν συγκρίνεται καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων ἕκαστον· ὅταν δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς Φιλίας συνίωσιν εἰς τὸ ἓν, ἀναγκαῖον ἐξ ἑκάστου τὰ μόρια διακρίνεσθαι πάλιν. Ἐμπεδοκλῆς μὲν οὖν παρὰ τοὺς πρότερον πρῶτος τὸ τὴν αἰτίαν διελεῖν εἰσήνεγκεν, οὐ μίαν ποιήσας τὴν τῆς κινήσεως ἀρχὴν ἀλλ' ἑτέρας τε καὶ ἐναντίας. ἔτι δὲ τὰ ὡς ἐν ὕλης εἶδει λεγόμενα στοιχεῖα τέτταρα πρῶτος εἶπεν. οὐ μὴν χρῆταί γε τέτταρσιν, ἀλλ' ὡς δυσὶν οὔσι μόνοις, πυρὶ μὲν καθ' αὐτό, τοῖς δ' ἀντικειμένοις ὡς μιᾷ φύσει, γῆι τε καὶ ἀέρι καὶ ὕδατι. λάβοι δ' ἂν τις αὐτὸ θεωρῶν ἐκ τῶν ἐπῶν.

A 38 = Aristotelés, Physica VIII, 1; 252a7 (př. K. Svoboda)

Empedoklés říká, že se věci střídavě pohybují a jsou opět v klidu; pohybují se, kdykoli činí Láska z množství jednotu nebo Svár z jednoty množství, a jsou v klidu v dobách mezi tím.

ἔοικεν Ἐμπεδοκλῆς ἂν εἰπεῖν ὡς τὸ κρατεῖν καὶ κινεῖν ἐν μέρει τὴν Φιλίαν καὶ τὸ Νεῖκος ὑπάρχει τοῖς πράγμασιν ἐξ ἀνάγκης, ἡρεμεῖν δὲ τὸν μεταξὺ χρόνον.

A 39 = Aristotelés, *Metaphysica* I, 4; 984b32

ἐπεὶ δὲ καὶ τὰναντία τοῖς ἀγαθοῖς ἐνόητα ἐφαίνετο ἐν τῇ φύσει, καὶ οὐ μόνον τάξις καὶ τὸ καλὸν ἀλλὰ καὶ ἀταξία καὶ τὸ αἰσχροῦν, καὶ πλείω τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν καὶ τὰ φαῦλα τῶν καλῶν, οὕτως ἄλλος τις Φιλίαν εἰσήνεγκε καὶ Νεῖκος, ἐκάτερον ἐκατέρων αἴτιον τούτων. εἰ γὰρ τις ἀκολουθοῖ καὶ λαμβάνει πρὸς τὴν διάνοιαν καὶ μὴ πρὸς ἃ ψελλίζεται λέγων Ἐμπεδοκλῆς, εὐρήσει τὴν μὲν Φιλίαν αἰτίαν οὖσαν τῶν ἀγαθῶν, τὸ δὲ Νεῖκος τῶν κακῶν ὥστ' εἴ τις φαίη τρόπον τινὰ καὶ λέγειν καὶ πρῶτον λέγειν τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀρχὰς Ἐμπεδοκλέα, τάχ' ἂν λέγοι καλῶς, εἴπερ τὸ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων αἴτιον αὐτὸ τὰγαθὸν ἐστὶ (καὶ τῶν κακῶν τὸ κακόν).

A 40 = Aristotelés, *De generatione et corruptione* II, 6; 333b19

ὁ δὲ τὴν μίξιν μόνον ἐπαινεῖ. καίτοι τά γε στοιχεῖα διακρίνει οὐ τὸ Νεῖκος ἀλλ' ἡ Φιλία, τὰ φύσει πρότερα τοῦ θεοῦ· θεοὶ δὲ καὶ ταῦτα.

A 41 = Ióannés Filoponos, *De generatione et corr.* 19, 3 Vitelli

πρὸς μὲν γὰρ τὰ φαινόμενα ἐναντία λέγει ἀναιρῶν τὴν ἀλλοίωσιν ἐναργῆ οὖσαν, πρὸς ἑαυτὸν δὲ διότι λέγει μὲν ἀμετάβλητα τὰ στοιχεῖα, καὶ αὐτὰ μὲν μὴ γίνεσθαι ἐξ ἀλλήλων τὰ δὲ ἄλλα ἐκ τούτων· πάλιν δὲ φησι τῆς Φιλίας κρατούσης τὰ πάντα ἐν γίνεσθαι καὶ τὸν Σφαιρον ἀποτελεῖν ἄποιον ὑπάρχοντα, ὡς μηκέτι μήτε τὴν τοῦ πυρὸς μήτε τῶν ἄλλων τινὸς σώζεσθαι ἐν αὐτῶι ιδιότητα, ἀποβάλλοντος ἐκάστου τῶν στοιχείων τὸ οἰκεῖον εἶδος.

A 42 /1 = Aristotelés, *De caelo* III, 2; 301a14

ἐκ διεστώτων δὲ καὶ κινουμένων οὐκ εὐλογον ποιεῖν τὴν γένεσιν. διὸ καὶ Ἐμπεδοκλῆς παραλείπει τὴν ἐπὶ τῆς Φιλότητος· οὐ γὰρ ἂν ἠδύνατο συστήσαι τὸν οὐρανὸν ἐκ κεχωρισμένων μὲν κατασκευάζων, σύγκρισιν δὲ ποιῶν διὰ τὴν Φιλότητα· ἐκ διακεκριμένων γὰρ συνέστηκεν ὁ κόσμος τῶν στοιχείων. ὥστ' ἀναγκαῖον γίνεσθαι ἐξ ἑνὸς καὶ συγκεκριμένου.

A 42 /2 = Aristotelés, De generatione et corruptione II, 7; 334a5

ἄμα δὲ καὶ τὸν κόσμον ὁμοίως ἔχειν φησὶν ἐπὶ τε τοῦ Νείκουσ νῦν καὶ πρότερον ἐπὶ τῆς Φιλίας.

A 43 /1 = Aristotelés, De generatione et corruptione II, 7; 334a26

ἐκείνοις τε γὰρ τοῖς λέγουσιν ὡς Ἐμπεδοκλῆς τίς ἔσται τρόπος; ἀνάγκη γὰρ σύνθεσιν εἶναι καθάπερ ἐκ πλίνθων καὶ λίθων τοῖχος· καὶ τὸ μείγμα δὲ τοῦτο ἐκ σωιζομένων μὲν ἔσται τῶν στοιχείων, κατὰ μικρὰ δὲ παρ' ἄλληλα συγκεκλιμένων· οὕτω δὴ σὰρξ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον.

A 43 /2 = Áetios I, 13, 1 (Dox. 312)

Ἐμπεδοκλῆς ἔφη πρὸ τῶν τεττάρων στοιχείων θραύσματα ἐλάχιστα οἰονεὶ στοιχεῖα πρὸ τῶν στοιχείων ὁμοιομερῆ.

A 43 /3 = Áetios I, 17, 3

Ἐμπεδοκλῆς καὶ Ξενοκράτης ἐκ μικροτέρων ὄγκων τὰ στοιχεῖα συγκρίνει, ἅπερ ἔστιν ἐλάχιστα καὶ οἰονεὶ στοιχεῖα στοιχείων.

A 43 /4 = Galénos, In Hipp. de natur. hom. XV, 49 Kühn (CMG V, 9, 1; p. 27, 24)

κάκεϊνος γὰρ (Ἐμπεδοκλῆς) ἐκ μὲν τῶν αὐτῶν στοιχείων, ὧν καὶ Ἴπποκράτης, γεγονέναι φησὶν ἡμᾶς τε καὶ τὰ ἄλλα σώματα πάντα τὰ περὶ τὴν γῆν, οὐ μὴν κεκραμένων γε δι' ἀλλήλων, ἀλλὰ κατὰ μικρὰ μόρια παρακειμένων τε καὶ ψαυόντων (cfr. IV, 762 κατὰ σμικρὰ μόρια καταθραυομένων).

A 43a = Aristotelés, De caelo III, 6; 305a1

pracovní verze 4. 2. 2013

εἰ δὲ στήσεται ἢ διάλυσις, ἤτοι ἄτομον ἔσται τὸ σῶμα ἐν ᾧ ἴσταται ἢ διαιρετὸν μὲν, οὐ μέντοι διαιρεθησόμενον οὐδέποτε, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς βούλεται λέγειν.

A 44 = Áetios I, 24, 2

Ἐμπεδοκλῆς, Ἀναξαγόρας, Δημόκριτος, Ἐπίκουρος καὶ πάντες ὅσοι κατὰ συναθροισμὸν τῶν λεπτομερῶν σωμάτων κοσμοποιοῦσι, συγκρίσεις μὲν καὶ διακρίσεις εἰσάγουσι, γενέσεις δὲ καὶ φθορὰς οὐ κυρίως· οὐ γὰρ κατὰ τὸ ποιὸν ἐξ ἀλλοιώσεως, κατὰ δὲ τὸ ποσὸν ἐκ συναθροισμοῦ ταύτας γίνεσθαι.

Cfr. Aristotelés, De caelo III, 5.

A 45 /1 = Áetios I 26, 1

Ἐμπεδοκλῆς οὐσίαν ἀνάγκης αἰτίαν χρηστικὴν τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν στοιχείων.

A 45 /2 = Plútarchos, De an. procr. 27, 2; 1026b

ἀνάγκην, ἣν εἰμαρμένην οἱ πολλοὶ καλοῦσιν, Ἐμπεδοκλῆς δὲ Φιλίαν ὁμοῦ καὶ Νεῖκος.

A 46 = Aristotelés, Physica I, 4; 187a20

οἱ δ' ἐκ τοῦ ἐνὸς ἐνούσας τὰς ἐναντιότητας ἐκκρίνεσθαι, ὥσπερ Ἀναξίμανδρός φησι καὶ ὅσοι δ' ἐν καὶ πολλά φασιν εἶναι, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Ἀναξαγόρας· ἐκ τοῦ μείγματος γὰρ καὶ οὗτοι ἐκκρίνουσι τᾶλλα. διαφέρουσι δ' ἀλλήλων τῶι τὸν μὲν περίοδον ποιεῖν τούτων, τὸν δ' ἅπαξ, καὶ τὸν μὲν ἄπειρα τὰ τε ὁμοιομερῆ καὶ τὰναντία, τὸν δὲ τὰ καλούμενα στοιχεῖα.

A 47 = Áetios I, 5, 2 (Dox. 291)

Ἐμπεδοκλῆς δὲ κόσμον μὲν ἓνα, οὐ μέντοι τὸ πᾶν εἶναι τὸν κόσμον, ἀλλὰ ὀλίγον τι τοῦ παντὸς μέρος, τὸ δὲ λοιπὸν ἀργὴν ὕλην.

A 48 = Platón, Leg. X; 889b (podle př. F. Novotného)

Oheň a voda i země a vzduch, to všechno prý je působené přírodou a náhodou [osudem?], uměním však nic z toho. A další tělesa, Země, Slunce, Měsíce a hvězd, prý vznikla působením těchto [činitelů], kterou jsou naprosto bezduché. Všechny jednotlivé prvky jsou jedny s druhými v pohybu náhodou své síly, a jak se setkají v nějaké přátelské shodě, teplé se studeným nebo suché s vlhkými a měkké s tvrdými a vůbec všechny, které se smíšením protikladů náhodou z nutnosti spolu mísí, tak a tímto způsobem že vznikl i celý svět a všechno, co je ve světě, i všichni živočichové a rostlinstvo. Z těchto [činitelů] vznikly všechny roční doby, nikoli prý skrze rozum, ani skrze nějakého boha nebo uměním, nýbrž, jak pravíme, přírodou a náhodou.

πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα φύσει πάντα εἶναι καὶ τύχηι φασί, τέχνηι δὲ οὐδὲν τούτων, καὶ τὰ μετὰ ταῦτα αὖ σώματα, γῆς τε καὶ ἡλίου καὶ σελήνης ἄστρον τε πέρι, διὰ τούτων γεγρονέναι παντελῶς ὄντων ἀψύχων. τύχηι δὲ φερόμενα τῇ τῆς δυνάμεως ἕκαστα ἐκάστων ἢ συμπέπτωκεν ἀρμόττοντα οἰκείως πως, θερμὰ ψυχροῖς ἢ ξηρὰ πρὸς ὑγρὰ καὶ μαλακὰ πρὸς σκληρά, καὶ πάντα ὅποσα τῇ τῶν ἐναντίων κράσει κατὰ τύχην ἐξ ἀνάγκης συνεκεράσθη, ταύτηι καὶ κατὰ ταῦτα οὕτω γεγεννηκέναι τὸν τε οὐρανὸν ὅλον καὶ πάντα ὅποσα κατ' οὐρανόν, καὶ ζῶια αὖ καὶ φυτὰ ξύμπαντα, ὠρῶν πασῶν ἐκ τούτων γενομένων, οὐ δὲ διὰ νοῦν, φασίν, οὐδὲ διὰ τινα θεὸν οὐδὲ διὰ τέχνην, ἀλλὰ ὃ λέγομεν, φύσει καὶ τύχηι.

A 49 /1 = Filón Alex., De providentia II, 60; p. 86

eodem modo etiam mundi partes confici videntur, ut dicit Empedocles. postquam enim secretus est aether (μετὰ τὸ διακριθῆναι τὸν αἰθέρα), aer et ignis sursus volaverunt et caelum formatum quod in latissimo spatio circumferebatur. ignis autem, qui caelo paulo inferior manserat, ipse quoque in radios solis coacervatus est. terra vero in unum concurrens et necessitate quadam concreta (πιληθεισα) in medio apparens consedit. porro circa eam undique aether, quia multo levior erat, volvitur neque umquam desistit. quietis autem inde causa per deum (?), non vero per sphaeras multas super se invicem positas, quarum circumrotationes poliverint figuram, quia circa eam [terram] circumiectus est (περιεβλήθη) typi cuiusdam gyrus mirabilis (magnae enim et multiplicis formae vim habet), ideo nec huc nec illuc cadit ista.

A 49 /2 = Áetios II 6, 3 (Dox. 334)

Ἐμπεδοκλῆς τὸν μὲν αἰθέρα πρῶτον διακριθῆναι, δεύτερον δὲ τὸ πῦρ, ἐφ' ᾧ τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἄγαν περισφιγγομένης τῆι ῥύμηι τῆς περιφορᾶς ἀναβλύσαι τὸ ὕδωρ· ἐξ οὗ θυμιαθῆναι τὸν ἀέρα, καὶ γενέσθαι τὸν μὲν οὐρανὸν ἐκ τοῦ αἰθέρος, τὸν δὲ ἥλιον ἐκ τοῦ πυρός, πιληθῆναι δὲ ἐκ τῶν ἄλλων τὰ περίγεια.

A 50 /1 = Áetios II, 31, 4 (Dox. 363)

Empedoklés tvrdí, že rozsah Země do šířky je větší než výška od Země k obloze, tedy než vzdálenost od nás do výše, neboť obloha je tím směrem roztaženější, takže svět leží podobně jako vejce.

Ἐμπεδοκλῆς τοῦ ὕψους τοῦ ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν, ἣτις ἐστὶν ἀφ' ἡμῶν ἀνάτασις, πλείονα εἶναι τὴν κατὰ τὸ πλάτος διάστασιν, κατὰ τοῦτο τοῦ οὐρανοῦ μᾶλλον ἀναπεπταμένου διὰ τὸ ὠίῳ παραπλησίως τὸν κόσμον κείσθαι.

A 50 /2 = Áetios II, 1, 4 (Dox. 328)

Ἐμπεδοκλῆς τὸν τοῦ ἡλίου περιδρομον εἶναι περιγραφὴν τοῦ πέρατος τοῦ κόσμου.

A 50 /3 = Áetios II, 10, 2 (Dox. 339)

Ἐμπεδοκλῆς δεξιὰ μὲν αὐτοῦ [τοῦ κόσμου] τὰ κατὰ τὸν θερινὸν τροπικόν, ἀριστερὰ δὲ τὰ κατὰ τὸν χειμερινόν.

A 51 /1 = Áetios II 11, 2 (Dox. 339)

Podle Empedoklea je obloha pevná hmota ze vzduchu, který se působením ohně srazil do čehosi ledového [krystalického?, křišťálového?]; v každé z obklopujících hemisfér je ohnivá i vzdušná.

Ἐμπεδοκλῆς στερέμνιον εἶναι τὸν οὐρανὸν ἐξ ἀέρος συμπαγέντος ὑπὸ πυρός κρυσταλλοειδῶς, τὸ πυρῶδες καὶ τὸ ἀερῶδες ἐν ἑκατέρῳ τῶν ἡμισφαιρίων περιέχοντα.

A 51 /2 = Achill., Is. 5; p. 34, 29 M.

Empedoklés [považoval oblohu] za led a říká, že je nashromážděním zmrzlých [částí ledu?].

Ἐμπεδοκλῆς δὲ κρυσταλλώδη τοῦτον εἶναί φησιν ἐκ τοῦ παγετώδους συλλεγέντα.

A 51 /3 = Schol. Basilii 22 (ed. Pasquali Gött. Nachr. 1910, 200. 219)

Empedoklés [považoval] oblohu za ztuhlou vodu a domníval se, že je to ledová sraženina.

Ἐμπεδοκλῆς δὲ ὕδροπαγῆ τὸν οὐρανὸν καὶ οἴονεὶ κρυσταλλῶδες πύλημα.

A 51 /4 = Lactantius, De opif. dei 17, 6

an si mihi quispiam dixerit aeneum esse caelum aut vitreum aut, ut Empedocles ait, aerem glaciatum, statimne assentiar ?

A 52 /1 = Áetios II 4, 8 (Dox. 331)

Empedoklés říká, že svět je ničen protikladnými nadvládami Sváru a Lásky.

Ἐμπεδοκλῆς τὸν κόσμον φθείρεσθαι κατὰ τὴν ἀντεπικράτειαν τοῦ Νεῖκος καὶ τῆς Φιλίας.

A 52 /2 = Simplikios, In De caelo 293, 18 př. K. Svoboda

(...) Empedoklés praví, že Láska a Svár nabývají střídavě moci, že Láska všechno sjednocuje, tím ničí svět Sváru a tvoří z něho Sfairos, Svár pak znovu živly rozlučuje a tvoří tento svět.

οἱ δὲ ἐναλλάξ γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι τὸν αὐτὸν καὶ πάλιν γενόμενον πάλιν

φθείρεσθαι [τὸν κόσμον] λέγουσι, καὶ αἰδίων εἶναι τὴν τοιαύτην διαδοχὴν, ὥσπερ

Ἐμπεδοκλῆς τὴν Φιλίαν λέγων καὶ τὸ Νεῖκος παρὰ μέρος ἐπικρατοῦντα τὴν μὲν

συνάγειν τὰ πάντα εἰς ἓν καὶ φθείρειν τὸν τοῦ Νεῖκος κόσμον καὶ ποιεῖν ἐξ αὐτοῦ

τὸν Σφαῖρον, τὸ δὲ Νεῖκος διακρίνειν πάλιν τὰ στοιχεῖα καὶ ποιεῖν τὸν τοιοῦτον

κόσμον.

pracovní verze 4. 2. 2013

A 52 /3 = Simplikios, In De caelo 305, 21

Πλάτων καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Ἀναξαγόρας καὶ οἱ ἄλλοι φυσικοὶ τὴν τῶν συνθέτων ἀπὸ τῶν ἀπλῶν γένεσιν κατὰ τὸν ἐξ ὑποθέσεως τοῦτον τρόπον (διδασκαλίας χάριν 304, 5) φαίνονται παραδιδόντες ... ὥσει καὶ προὔπηρχον τῷ χρόνῳ τὰ ἐξ ὧν γίνεται τὰ γινόμενα.

A 52 /4 = Aristotelés, Metaphysica III, 4; 1000b18

οὐ γὰρ τὰ μὲν φθαρτά, τὰ δ' ἀφθαρτα ποιεῖ τῶν ὄντων, ἀλλ' ἅπαντα φθαρτά πλήν τῶν στοιχείων.

A 53 = Áetios II, 13, 2 (Dox. 341)

Ἐμπεδοκλῆς πύρινα [εἶναι τὰ ἄστρα] ἐκ τοῦ πυρώδους, ὅπερ ὁ ἀήρ ἐν ἑαυτῷ περιέχων ἐξανέθλιψε κατὰ τὴν πρώτην διάκρισιν.

A 54 = Áetios II 13, 11 (Dox. 342)

Ἐμπεδοκλῆς τοὺς μὲν ἀπλανεῖς ἀστέρας συνδεδέσθαι τῷ κρυστάλλῳ, τοὺς δὲ πλανήτας ἀνεῖσθαι.

A 55 = Achill., Is. 16; 43, 2 M.

εἰσὶ δὲ οἱ πρῶτον τὸν ἥλιον λέγουσιν, δευτέραν δὲ τὴν σελήνην, τρίτον δὲ τὸν Κρόνον. ἡ δὲ πλείων δόξα πρώτην τὴν σελήνην, ἐπεὶ καὶ ἀπόσπασμα τοῦ ἡλίου λέγουσιν αὐτήν. ὡς καὶ Ἐμπεδοκλῆς
κυκλοτερεῖς ... φῶς. (B 45)

A 56 /1 = Áetios II, 20, 13 (Dox. 350)

Ἐμπεδοκλῆς δύο ἡλίους· τὸν μὲν ἀρχέτυπον, πῦρ ὄν ἐν τῷ ἐτέρῳ ἡμισφαιρίῳ τοῦ κόσμου, πεπληρωκὸς τὸ ἡμισφαίριον, αἰεὶ κατ' ἀντικρὺ τῇ ἀνταυγείᾳ ἑαυτοῦ

τεταγμένον· τὸν δὲ φαινόμενον, ἀνταύγειαν ἐν τῷ ἐτέρῳ ἡμισφαιρίῳ τῷ τοῦ ἀέρος τοῦ θερμομιγοῦς πεπληρωμένῳ, ἀπὸ κυκλοτεροῦς τῆς γῆς κατ' ἀνάκλασιν γιγνομένην εἰς τὸν ἥλιον τὸν κρυσταλλοειδῆ, συμπεριελκομένην δὲ τῇ κινήσει τοῦ πυρίνου. ὡς δὲ βραχέως εἰρησθαι (συντεμόντα), ἀνταύγειαν εἶναι τοῦ περὶ τὴν γῆν πυρὸς τὸν ἥλιον.

A 56 /2 = Áetios II, 21, 2 (Dox. 351)

ἴσον τῇ γῆι τὸν κατὰ τὴν ἀνταύγειαν.

A 57 /1 = Aristotelés, De anima II, 6; 418b20

οὐκ ὀρθῶς Ἐμπεδοκλῆς οὐδ' εἴ τις ἄλλος οὕτως εἴρηκεν, ὡς φερομένου τοῦ φωτὸς καὶ γιγνομένου ποτὲ μεταξὺ τῆς γῆς καὶ τοῦ περιέχοντος, ἡμᾶς δὲ λαυθάνοντος ... ἐν μικρῷ μὲν γὰρ διαστήματι λάθοι ἄν, ἀπ' ἀνατολῆς δ' ἐπὶ δυσμᾶς τὸ λαυθάνειν μέγα λίαν τὸ αἶτημα.

A 57 /2 = Aristotelés, De sensu 6; 446a26

καθάπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς φησιν ἀφικνεῖσθαι πρότερον τὸ ἀπὸ τοῦ ἡλίου φῶς εἰς τὸ μεταξὺ, πρὶν πρὸς τὴν ὄψιν ἢ ἐπὶ τὴν γῆν.

A 57 /3 = Ióannés Filoponos, De anima 344, 34 (in Aristot. 418b 20) př. K. Svoboda

Empedoklés pravil, že světlo je vytékající látka, že se dostává ze svítícího tělesa nejprve do prostoru mezi Zemí a oblohou, pak přichází k nám, ale my takový pohyb světla nepozorujeme pro jeho rychlost.

Ἐμπεδοκλῆς ὅς ἔλεγεν ἀπορρέον τὸ φῶς σῶμα ὄν ἐκ τοῦ φωτίζοντος σώματος γίνεσθαι πρῶτον ἐν τῷ μεταξὺ τόπῳ τῆς τε γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ, εἶτα ἀφικνεῖσθαι πρὸς ἡμᾶς, λαυθάνειν δὲ τὴν τοιαύτην αὐτοῦ κίνησιν διὰ τὴν ταχυτήτα.

A 57 /4 = Cod. Atheniens. 1249 s. XVIII in. f. 110r

δευτέρα δόξα ἐστὶ τῶν λεγόντων τὸ φῶς λεπτομερεστάτην τοῦ φωταυγοῦς φλόγα εἶναι μεγίστη ὀρμῇ ἀποπαλλομένην· αὕτη ἡ δόξα φαίνεται Ἐμπεδοκλέους εἶναι. δισχυρίζονται δὲ ἀποδείξαι λόγοις τοιοῖσδε· ἐν ᾧ αἱ τοῦ σώματος ιδιότητες ἀνήκουσιν, ἐκεῖνό ἐστι σῶμα, ἀλλὰ τοῦ φωτός ἐστι τὸ ἀνακλᾶσθαι καὶ διαθραύεσθαι, ἅτινά εἰσιν ιδιότητες μόνον σώματος· ἄρα ἐστὶν σῶμα.

A 58 /1 = Ἄetios II, 8, 2 (Dox. 338)

Ἐμπεδοκλῆς τοῦ ἀέρος εἷξαντος τῇ τοῦ ἡλίου ὀρμῇ ἐπικλιθῆναι τὰς ἄρκτους, καὶ τὰ μὲν βόρεια ὑψωθῆναι, τὰ δὲ νότια ταπεινωθῆναι, καθ' ὃ καὶ τὸν ὅλον κόσμον.

A 58 /2 = Ἄetios II, 23, 3 (Dox. 353)

Ἐμπεδοκλῆς ὑπὸ τῆς περιεχούσης αὐτὸν σφαίρας κωλυόμενον ἄχρι παντὸς εὐθυπορεῖν καὶ ὑπὸ τῶν τροπικῶν κύκλων [τὸν ἥλιον τρέπεσθαι].

A 59 = Ἄetios II 24, 7 (Dox. 354)

σελήνης αὐτὸν ὑπερχομένης [ἥλιον ἐκλείπειν].

A 60 /1 = Ἄetios II 25, 15 (Dox. 357)

Ἐμπεδοκλῆς ἀέρα συνεστραμμένον, νεφοειδῆ, πεπηγότα ὑπὸ πυρός, ὥστε σύμμικτον [τὴν σελήνην].

A 60 /2 = Plútarchos, De fac. in orbe lunae 5, 6; 922c

καὶ γὰρ Ἐμπεδοκλεῖ δυσκολαίνουσι πάγον ἀέρος χαλαζώδη ποιοῦντι τὴν σελήνην ὑπὸ τῆς τοῦ πυρός σφαίρας περιεχόμενον.

A 60 /3 = Ἄetios II, 27, 3 (Dox. 358)

δισκοειδῆ.

A 60 /4 = Plútarchos, Quaest. Rom. 101; 288b

τὸ γὰρ φαινόμενον σχῆμα τῆς σελήνης, ὅταν ᾗ διχόμενος, οὐ σφαιροειδές ἀλλὰ φακοειδές ἐστὶ καὶ δισκοειδές, ὡς δ' Ἐμπεδοκλῆς οἶεται, καὶ τὸ ὑποκείμενον.

A 60 /5 = Áetios II, 28, 5 (Dox. 358)

Θαλῆς πρῶτος ἔφη ὑπὸ τοῦ ἡλίου φωτίζεσθαι. Πυθαγόρας, Παρμενίδης, Ἐμπεδοκλῆς ... ὁμοίως.

A 61 = Áetios II 31, 1 (Dox. 362)

Ἐμπεδοκλῆς διπλάσιον ἀπέχειν τὴν σελήνην ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἢ περ ἀπὸ τῆς γῆς (Plut.)·

διπλ. ἀπ. τῆς σελήνης ἀπὸ γῆς ἢ περ ἀπὸ τοῦ ἡλίου (Stob.)

[διπλ. ἀπέχειν τὸν ἡλίον ἀπὸ τῆς γῆς ἢ περ τὴν σελήνην.]

A 62 = Hippolytos Rom., Refutatio I, 4, 3 (Dox. 559)

ὥσπερ δ' Ἐμπεδοκλῆς πάντα τὸν καθ' ἡμᾶς τόπον ἔφη κακῶν μεστὸν εἶναι καὶ μέχρι μὲν σελήνης τὰ κακὰ φθάνειν ἐκ τοῦ περὶ γῆν τόπου ταθέντα, περαιτέρω δὲ μὴ χωρεῖν, ἅτε καθαρωτέρου τοῦ ὑπὲρ τὴν σελήνην παντὸς ὄντος τόπου· οὕτω καὶ τῷ Ἡρακλείτῳ ἔδοξεν.

A 63 /1 = Aristotelés, Meteor. II, 9; 369b12

τινὲς λέγουσιν ὡς ἐν τοῖς νέφεσιν ἐγγίνεται πῦρ. τοῦτο δ' Ἐμπεδοκλῆς μὲν φησὶν εἶναι τὸ ἐμπεριλαμβανόμενον τῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων.

A 63 /2 = Áetios III, 3, 7 (Dox. 368)

Ἐμπεδοκλῆς ἔμπτωσιν φωτὸς εἰς νέφος ἐξείργοντος τὸν ἀνθεστῶτα ἀέρα, οὐ τὴν μὲν σβέσιν καὶ τὴν θραῦσιν κτύπον ἀπεργάζεσθαι, τὴν δὲ λάμψιν ἀστραπὴν, κεραυνὸν δὲ τὸν τῆς ἀστραπῆς τόνον.

A 64 = Olympiodóros, In Meteor. I, 13; 102, 1 Stüve

τί τὸ κινουῦν αὐτοὺς λοξὴν κίνησιν; ὅτι οὐ τὸ γεῶδες καὶ τὸ πυρῶδες τὴν ἐναντίαν κινούμενα κίνησιν, ὡς Ἐμπεδοκλῆς ᾔειπε, ἀλλ' ὁ κύκλωι κινούμενος ἀήρ.

A 65 = Áetios III, 8, 1 (Dox. 375)

Ἐμπεδοκλῆς καὶ οἱ Στωικοὶ χειμῶνα μὲν γίνεσθαι τοῦ ἀέρος ἐπικρατοῦντος τῆι πυκνώσει εἰς τὸ ἀνωτέρω βιαζομένου, θερείαν δὲ τοῦ πυρός, ὅταν εἰς τὸ κατωτέρω βιάζηται.

A 66 /1 = Filón Alex., De providentia II, 61; p. 86

deinde ratiocinatus de mari ait: postquam concretum est id quod erat in extremitate orae maxime grandinis more (cfr. A 30), aqua limosa [facta est]. quidquid enim in terra humidi est, in demissis depressisque eius locis a ventis certatim flantibus nexibus quam fortissimis undique comprimi solebat.

A 66 /2 = Tzetzés, Exeg. Iliad. 42, 17 Herm.

κατὰ γὰρ Ἐμπεδοκλῆς τὸν φυσικὸν καὶ μετὰ τὸ γῆν φανῆναι καὶ θάλασσαν ἀτάκτως (καὶ) ἔτι τὰ στοιχεῖα κεκίνητο ποτὲ μὲν τοῦ πυρός ὑπερνικῶντος καὶ καταφλέγοντος, ὅτε δὲ τῆς ὑδατώδους ὑπερβλυζούσης καὶ κατακλυζούσης ἐπιρροῆς.

A 66 /3 = Áetios III 16, 3 (Dox. 381)

Ἐμπεδοκλῆς ἰδρῶτα τῆς γῆς ἐκκαιομένης ὑπὸ τοῦ ἡλίου διὰ τὴν ἐπὶ τὸ πλεῖον πύλησιν

(cfr B 55).

A 66 /4 = Aelianos, Hist. an. IX, 64

λέγει δὲ Ἀριστοτέλης, καὶ Δημόκριτος πρὸ ἐκείνου, Θεόφραστός τε ἐκ τρίτων καὶ αὐτός φησι μὴ τῷ ἀλμυρῷ ὕδατι τρέφεσθαι τοὺς ἰχθύς, ἀλλὰ τῷ παρακειμένῳ τῇ θαλάττῃ γλυκεῖ ὕδατι καὶ ἐπεὶ δοκεῖ πως ἄπιστον, δι' αὐτῶν τῶν ἔργων βεβαιῶσαι βουληθεὶς τὸ λεχθὲν ὁ τοῦ Νικομάχου λέγει (Hist. an. Th 2; 590a 24) εἶναί τι πότιμον ὕδωρ ἐν πάσῃ θαλάττῃ, καὶ ἐλέγχεσθαι τούτῳ· εἴ τις ἀγγεῖον ἐκ κηροῦ ποιήσας κοῖλον καὶ λεπτὸν καθεῖη κενὸν ἐς τὴν θάλατταν, ἐξάψας ποθὲν ὥστε ἀνιμήσασθαι δύνασθαι, νυκτὸς δὲ διελθούσης καὶ ἡμέρας ἀρύεται πεπλησμένον, γλυκέος τε καὶ ποτίμου ὕδατος μεστὸν αὐτό· καὶ Ἐμπεδοκλῆς δὲ ὁ Ἀκραγαντῖνος λέγει τι εἶναι γλυκὸν ἐν τῇ θαλάττῃ ὕδωρ, οὐ πᾶσι δῆλον, τρόφιμον δὲ τῶν ἰχθύων. καὶ τὴν αἰτίαν τοῦδε τοῦ ἐν τῇ ἄλμῃ γλυκαινομένου λέγει φυσικὴν, ἣν ἐκεῖθεν εἴσεσθε.

A 67 = Aristotelés, De caelo II, 13; 295a13 (př. K. Svoboda)

(...) Druzí, jako Empedoklés, říkají, že pohyb oblohy, který se děje v kruhu a je rychlejší, brání pohybu Země tak, jako je tomu s vodou v pohárech, neboť i ta, ač se při otáčení poháru často dostane pod dno konové nádoby, přece nevyteče dolů, třebas od přírody tak teče. (...)

διὸ δὴ καὶ τὴν γῆν πάντες ὅσοι τὸν οὐρανὸν γεννῶσιν ἐπὶ τὸ μέσον συνελθεῖν φασιν. ὅτι δὲ μένει, ζητοῦσι τὴν αἰτίαν καὶ λέγουσιν οἱ μὲν τοῦτον τὸν τρόπον, ὅτι τὸ πλάτος καὶ τὸ μέγεθος αὐτῆς αἴτιον, οἱ δ' ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς τὴν τοῦ οὐρανοῦ φορὰν κύκλῳ περιθέουσιν καὶ θᾶπτον φερομένην τὴν τῆς γῆς φορὰν κωλύειν καθάπερ τὸ ἐν τοῖς κυάθοις ὕδωρ· καὶ γὰρ τοῦτο κύκλῳ τοῦ κυάθου φερομένου πολλάκις κάτω τοῦ χαλκοῦ γινόμενον ὅμως οὐ φέρεται κάτω πεφυκὸς φέρεσθαι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

A 68 = Seneca, Natur. quaest. III, 24; 1e

Empedocles existimat ignibus, quos multis locis terra opertos tegit, aquam calescere, si subiecti sunt ei solo, per quod aquis transcursus est. facere solemus dracones et miliaria et complures formas, in quibus aere tenui fistulas struimus per declive circumdatas, ut saepe eundem ignem ambiens aqua per tantum fluat spatii quantum efficiendo calori sat est frigida itaque intrat, effluit calida. idem sub terra Empedocles existimat fieri.

A 69 /1 = Pseudo-Aristotelés, Probl. 24, 11; 937a11

διὰ τί ὑπὸ τῶν θερμῶν ὑδάτων μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν ψυχρῶν πήγνυνται λίθοι; πότερον ὅτι τῆι τοῦ ὑγροῦ ἐκλείψει γίνεται λίθος, μᾶλλον δὲ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἢ τοῦ ψυχροῦ ἐκλείπει τὸ ὑγρόν· καὶ ἀπολιθοῦται δὴ διὰ τὸ θερμόν, καθάπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς φησι τὰς τε πέτρας καὶ τοὺς λίθους καὶ τὰ θερμὰ τῶν ὑδάτων γίνεσθαι.

A 69 /2 = Plútarchos, De prim. frig. 19, 4; 953e

ταυτὶ δὲ τὰ ἐμφανῆ, κρημνοὺς καὶ σκοπέλους καὶ πέτρας, Ἐμπεδοκλῆς μὲν ὑπὸ τοῦ πυρός οἶεται τοῦ ἐν βάθει τῆς γῆς ἐστάναι καὶ ἀνέχεσθαι διεριδόμενα φλεγμαίνοντος.

A 69a = Theophrastos, De sensu 59 (Dox. 516, 9)

Ἐμπεδοκλῆς δὲ καὶ περὶ τῶν χρωμάτων (λέγει) καὶ ὅτι τὸ μὲν λευκὸν τοῦ πυρός, τὸ δὲ μέλαν τοῦ ὕδατος.

A 70 /1 = Áetios V, 26, 4 (Dox. 438) př. K. Svoboda

Empedoklés praví, že před živočichy vyrostly ze země stromy, dříve než se kolem rozestřelo Slunce a než se rozrůznily den a noc. Pro souměrnost smíšení obsahují stromy podíl mužského i ženského živlu. Rostou tím, že jsou zvedány teplem v zemi, takže jsou částí země, tak jako zárodky v břiše jsou zárodky dělohy. Plody pak jsou přebytkem vody a ohně v rostlinách. Které stromy mají nedostatečnou vlhkost, pozbývají listí, když v létě vlhkost vysychá; ty však, které mají více vlhkosti, zůstávají zelené, jako je tomu u vavřínu, olivy a palmy.

Ἐμπεδοκλῆς πρῶτα τὰ δένδρα τῶν ζώων ἐκ γῆς ἀναφῦναί φησι, πρὶν τὸν ἥλιον περιπλωθῆναι καὶ πρὶν ἡμέραν καὶ νύκτα διακριθῆναι· διὰ δὲ συμμετρίας τῆς κράσεως τὸν τοῦ ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος περιέχειν λόγον. αὐξῆσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ γῆι θερμοῦ διαιρόμενα, ὥστε γῆς εἶναι μέρη καθάπερ καὶ τὰ ἔμβρυα τὰ ἐν τῇ γαστρὶ τῆς μήτρας μέρη· τοὺς δὲ καρποὺς περιπτώματα εἶναι τοῦ ἐν τοῖς φυτοῖς ὕδατος καὶ πυρός· καὶ τὰ μὲν ἑλλιπῆς ἔχοντα τὸ ὑγρὸν ἐξικμαζομένου αὐτοῦ τῷ θέρει φυλλορροεῖν, τὰ δὲ πλεῖον, παραμένειν ὥσπερ ἐπὶ τῆς δάφνης καὶ τῆς ἐλαίας καὶ τοῦ φοίνικος· τὰς δὲ διαφορὰς τῶν χυμῶν [παρὰ] παραλλαγὰς τῆς [γῆς] πολυμερείας καὶ τῶν φυτῶν γίνεσθαι διαφόρως ἐλκόντων τὰς ἀπὸ τοῦ τρέφοντος ὁμοιομερείας ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀμπέλων· οὐ γὰρ αἱ διαφοραὶ τούτων χρηστὸν τὸν οἶνον ποιῶσιν, ἀλλ' αἱ τοῦ τρέφοντος ἐδάφους.

A 70 /2 = Theophrastos, De caus. pl. I, 12, 5

ἐν γάρ τι τὸ γεννῶν οὐχ ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς διαιρεῖ καὶ μερίζει τὴν μὲν γῆν εἰς τὰς ρίζας, τὸν δ' αἰθέρα εἰς τοὺς βλαστοὺς ὡς ἐκάτερον ἐκατέρου χωριζόμενον, ἀλλ' ἐκ μιᾶς ὕλης καὶ ὑφ' ἑνὸς αἰτίου γεννῶντος.

A 70 /3 = Aristotelés, De anima II, 4; 415b28

Ἐμπεδοκλῆς δ' οὐ καλῶς εἴρηκε τοῦτο, προστιθεὶς τὴν αὐξῆσιν συμβαίνειν τοῖς φυτοῖς κάτω μὲν ριζοῦμένοις διὰ τὸ τὴν γῆν οὕτω φέρεσθαι κατὰ φύσιν, ἄνω δὲ διὰ τὸ πῦρ ὡσαύτως.

A 70 /4 = Plútarchos, Quaestiones conviv. VI 2, 2; 688a

τηρεῖται δὲ [ἢ φύσις] τοῖς μὲν φυτοῖς ἀναισθήτως ἐκ τοῦ περιέχοντος, ὡς φησιν Ἐμπεδοκλῆς, ὑδρευομένοις τὸ πρόσφορον.

A 70 /5 = Pseudo-Aristotelés, De plant. I, 1; 815a15 = Nikolaos Damask. p. 5, 4 Meyer

pracovní verze 4. 2. 2013

Anaxagoras autem et Abrucalis desiderio eas (plantas) moveri dicunt, sentire quoque et tristari delectarique asserunt ... Abrucalis autem sexum in his permixtum opinatus est.

A 70 /6 = Pseudo-Aristotelés, De plant. I, 1; 815a16 ? = Nikolaos Damask. p. 6, 17 Meyer
Anaxagoras autem et Democritus et Abrucalis illas intellectum intellegentiamque habere dicebant.

A 70 /7 = Pseudo-Aristotelés, De plant. I, 1; 817a1 = Nikolaos Damask. p. 10, 7 Myer
quod dixit Abr. videlicet si invenitur in plantis sexus femineus et sexus masculinus sive species commixta ex his duobus sexubus.

A 70 /8 = Pseudo-Aristotelés, De plant. I, 1; 817b35 = Nikolaos Damask. p. 13, 2 Meyer
dixitque Abr. quod plantae habent generationem, mundo tamen diminuto et non perfecto in complemento suo et eo completo generabatur animal (cfr. B 79).

A 71 = Hippokratés, De prisca med. 20

λέγουσι δέ τινες ἰητροὶ καὶ σοφισταί, ὡς οὐκ εἶη δυνατόν ἰητρικὴν εἰδέναι ὅστις μὴ οἶδεν ὃ τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ἀλλὰ τοῦτο δεῖ καταμαθεῖν τὸν μέλλοντα ὀρθῶς θεραπεύσειν τοὺς ἀνθρώπους. τείνει δὲ αὐτοῖς ὁ λόγος ἐς φιλοσοφίην, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς ἢ ἄλλοι, οἱ περὶ φύσιος γεγράφασιν, [φασίν], ἐξ ἀρχῆς ὃ τί ἐστὶν ἄνθρωπος καὶ ὅπως ἐγένετο πρῶτον καὶ ὀπόθεν συνεπάγη· ἐγὼ δὲ τοῦτο μὲν, ὅσα τινὶ εἴρηται ἢ σοφιστῆι ἢ ἰητρῶι ἢ γέγραπται περὶ φύσιος, ἧσσον νομίζω τῆι ἰητρικῆι τέχνῃ προσήκειν ἢ τῆι γραφικῆι. νομίζω δὲ περὶ φύσιος γνῶναί τι σαφὲς οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν εἶναι ἢ ἐξ ἰητρικῆς.

A 72 /1 = Áetios V, 19, 5 (Dox. 430) př. K. Svoboda

(...) Druhy všech zvířat se rozlišily podle povahy jejich směsi: jedna zvířata mají zvláštní sklon k vodě, druhá, mající více ohnivého živlu, vzlétla do vzduchu, těžší se obrátila k zemi a ta, která mají souměrnou směs, přivykla všem místům [?].

Ἐμπεδοκλῆς τὰς πρώτας γενέσεις τῶν ζώων καὶ φυτῶν μηδαμῶς ὀλοκλήρους γενέσθαι, ἀσυμφυέσι δὲ τοῖς μορίοις διεζευγμένας, τὰς δὲ δευτέρας συμφυομένων τῶν μερῶν εἰδωλοφανεῖς, τὰς δὲ τρίτας τῶν ὀλοφυῶν, τὰς δὲ τετάρτας οὐκέτι ἐκ τῶν ὁμοίων (?) οἶον ἐκ γῆς καὶ ὕδατος, ἀλλὰ δι' ἀλλήλων ἤδη, τοῖς μὲν πυκνωθείσης (τοῖς δὲ καὶ τοῖς ζώοις) τῆς τροφῆς, τοῖς δὲ καὶ τῆς εὐμορφίας τῶν γυναικῶν ἐπερεθισμὸν τοῦ σπερματικοῦ κινήματος ἐμποησάσης· τῶν δὲ ζώων πάντων τὰ γένη διακριθῆναι διὰ τὰς ποιὰς κράσεις· τὰ μὲν οἰκειοτέραν εἰς τὸ ὕδωρ τὴν ὀρμὴν ἔχειν, τὰ δὲ εἰς ἀέρα ἀναπτῆναι, ὅσ' ἂν πυρῶδες ἔχη τὸ πλεόν, τὰ δὲ βαρύτερα ἐπὶ τὴν γῆν, τὰ δὲ ἰσόμοιρα τῇ κράσει πᾶσι τοῖς θώραξι πεφωνηκέναι. (?)

A 72 /2 = Censorinus 4, 7

Empedocles autem egregio suo carmine ... tale quiddam confirmat. primo membra singula ex terra quasi praegnate passim edita, deinde coisse et effecisse solidi hominis materiam igni simul et umori permixtam.

Cfr. Parmenidés A 51.

A 72 /3 = Varro, Eumenid. sat. fr. 27 Büch.

Empedocles natos homines ex terra ait ut blitum.

A 73 /1 = Aristotelés, De respiratione 14; 477a32

Ἐμπεδοκλῆς δ' οὐ καλῶς τοῦτ' εἶρηκε φάσκων τὰ θερμότατα καὶ πῦρ ἔχοντα πλεῖστον τῶν ζώων ἔνυδρα εἶναι φεύγοντα τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐν τῇ φύσει θερμότητος.

A 73 /2 = Theophrastos, De caus. pl. I, 21, 5

ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς λέγει περὶ τῶν ζώων· τὰ γὰρ ὑπέρυρα τὴν φύσιν ἄγειν εἰς τὸ ὑγρόν.

A 74 = Áetios IV, 22, 1 (Dox. 411)

Podle Empedoklea došlo k prvnímu nádechu prvního živočicha tehdy, když ze zárodku odcházela vlhkost a na vyprázdněné místo vnikal do pootevřených cév vnější vzduch. Když potom vrozené teplo, usilujíc dostat se ven, vytlačovalo vzduch, nastal výdech, a když se teplo znovu vrátilo a tak umožnilo návrat vzduchu, nastal zase výdech. (...)

Ἐμπεδοκλῆς τὴν πρώτην ἀναπνοὴν τοῦ πρώτου ζώου γενέσθαι τῆς [μὲν] ἐν τοῖς βρέφεσιν ὑγρασίας ἀποχώρησιν λαμβανούσης, πρὸς δὲ τὸ παρακενωθὲν ἐπεισόδου [τῆς ἔξωθεν] τοῦ ἐκτὸς ἀερώδους γινομένης εἰς τὰ παρανοιχθέντα τῶν ἀγγείων· τὸ δὲ μετὰ τοῦτο ἤδη τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ τῆι πρὸς τὸ ἐκτὸς ὀρμῆι τὸ ἀερώδες ὑπαναθλίβοντος τὴν ἐκπνοήν, τῆι δ' εἰς τὸ ἐντὸς ἀνθυποχωρήσει τῶι ἀερώδει τὴν ἀντεπείσοδον παρεχομένου τὴν εἰσπνοήν. τὴν δὲ νῦν κατέχουσιν φερομένου τοῦ αἵματος ὡς πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὸ ἀερώδες διὰ τῶν ῥινῶν ταῖς ἑαυτοῦ ἐπιρροίαις ἀναθλίβοντος κατὰ τὴν ἐκχώρησιν αὐτοῦ γίνεσθαι τὴν ἐκπνοήν, παλινδρομοῦντος δὲ καὶ τοῦ ἀέρος ἀντεπείσιόντος εἰς τὰ διὰ τοῦ αἵματος ἀραιώματα τὴν εἰσπνοήν· ὑπομιμνήσκει δὲ τὸ ἐπὶ τῆς κλεψύδρας (B 100, 9).

A 75 = Áetios V 18, 1 (Dox. 427) př. K. Svoboda

(...) Když se rodilo ze země lidské pokolení, trval pro pomalou cestu Slunce tak dlouho den, jako je nyní doba desíti měsíců, a později trval den tak dlouho, jako je nyní doba sedmi měsíců. A proto se rodí děti i v desátém i v sedmém měsíci, ježto tehdy o to pečovala příroda, aby zárodek vyrostl v tom jediném dni, ve kterém se zrodil.

(διὰ τί τὰ ἑπταμηνιαῖα γόνιμα) Ἐμπεδοκλῆς ὅτε ἐγεννᾶτο τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἐκ τῆς γῆς, τοσαύτην γενέσθαι τῶι μήκει τοῦ χρόνου διὰ τὸ βραδυπορεῖν τὸν ἥλιον τὴν ἡμέραν, ὅποση νῦν ἐστὶν ἢ δεκάμηνος· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου τοσαύτην γενέσθαι τὴν ἡμέραν, ὅποση νῦν ἐστὶν ἢ ἑπτάμηνος· διὰ τοῦτο καὶ τὰ δεκάμηνα καὶ τὰ ἑπτάμηνα, τῆς φύσεως τοῦ κόσμου οὕτω μεμελετηκυίας, αὔξεσθαι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἢ τίκεται (νυκτὶ) τὸ βρέφος.

A 76 = Platón, Phaedo 96ab (podle př. F. Novotného)

Já, Kebés, když jsem byl mladý, jsem neobyčejně zatoužil po té moudrosti, kterou nazývají věděním o přírodě. Zdálo se mi totiž něčím znamenitým, znát příčiny každé věci, čím každá věc vzniká a čím zaniká, i čím jest. A mnohokrát jsem přemítal sem a tam, uvažuje nejprve o takovýchto věcech: Když se teplo a chlad dostanou do jakéhosi kvašení, zdalipak se tehdy, jak někteří tvrdili [např. Archeláos], z toho vskutku líhnou živočichové? A zdalipak to, čím myslíme, je krev [podle Empedoklea], vzduch, nebo oheň? Nebo žádná z těchto látek, nýbrž mozek?

ἐγὼ γάρ, ἔφη ὦ Κέβης, νέος ὦν θαυμαστῶς ὡς ἐπεθύμησα ταύτης τῆς σοφίας, ἦν δὴ καλοῦσι περὶ φύσεως ἱστορίαν. ὑπερήφανος γάρ μοι ἐδόκει εἶναι εἰδέναι τὰς αἰτίας ἑκάστου, διὰ τί γίγνεται ἕκαστον καὶ διὰ τί ἀπόλλυται καὶ διὰ τί ἐστίν. καὶ πολλάκις ἐμαυτὸν ἄνω κάτω μετέβαλλον σκοπῶν πρῶτον τὰ τοιάδε· ἄρ' ἐπειδὴν τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν σηπεδόνα τινὰ λάβηι, ὡς τινες ἔλεγον, τότε δὴ τὰ ζῶια συντρέφεται; καὶ πότερον τὸ αἷμά ἐστιν ὡι φρονοῦμεν ἢ ὁ ἀήρ ἢ τὸ πῦρ; ἢ τούτων μὲν οὐδέν, ὁ δ' ἐγκέφαλός ἐστιν;

A 77 /1 = Áetios V, 27, 1 (Dox. 440)

Ἐμπεδοκλῆς τρέφεσθαι μὲν τὰ ζῶια διὰ τὴν ὑπόστασιν τοῦ οἰκείου, αὐξεσθαι δὲ διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ θερμοῦ, μειοῦσθαι δὲ καὶ φθίνειν διὰ τὴν ἔκλειψιν ἑκατέρων. τοὺς δὲ νῦν ἀνθρώπους τοῖς πρώτοις συμβαλλομένους βρεφῶν ἐπέχειν τάξιν.

A 77 /2 = Pseudo-Galénos, De def. med. 99 (XIX, 372 K.)

πῶς Ἴπποκράτης καὶ Ἐρασίστρατος καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Ἀσκληπιάδης τὰς πέψεις τῆς τροφῆς φασι γίνεσθαι ... Ἐμπεδοκλῆς δὲ σήψει.

A 77 /3 = Galénos, In Hipp. aph. VI, 1 (XVIII A 8 K.)

παλαιά τις ἦν συνήθεια τούτοις τοῖς ἀνδράσιν ἄσηπτα καλεῖν, ἅπερ ἡμεῖς ἄπεπτα λέγομεν.

A 78 /1 = Áetios V, 22, 1 (Dox. 434) př. K. Svoboda

Empedoklés učí, že se rodí maso ze čtyř živlů smíšených ve stejném poměru: svaly z ohně a země smíšených s dvojnásobnou mírou vody, nehty se rodí živočichům ze svalů ochlazených na povrchu stykem se vzduchem a kosti se rodí ze dvou dílů vody i země a čtyř dílů ohně, při čemž se tyto části mísí uvnitř země. Pot a slzy vznikají tím, že se krev zředuje a zředěním se roztéká.

Ἐμπεδοκλῆς τὰς μὲν σάρκας γεννᾶσθαι ἐκ τῶν ἴσων τῇ κρᾶσει τεττάρων στοιχείων, τὰ δὲ νεῦρα πυρὸς καὶ γῆς ὕδατι διπλασίονι μιχθέντων, τοὺς δὲ ὄνυχας τοῖς ζώοις γεννᾶσθαι τῶν νεύρων καθ' ὃ τῷ ἀέρι συνέτυχε περιψυχθέντων, ὅστᾳ δὲ δεῦν μὲν ὕδατος καὶ γῆς, τεττάρων δὲ πυρὸς, ἔσω γῆς τούτων συγκραθέντων μερῶν. ἰδρῶτα [δὲ] καὶ δάκρυον γίνεσθαι τοῦ αἵματος τηκομένου καὶ παρὰ τὸ λεπτύνεσθαι διαχεομένου.

A 78 /2 = Aristotelés, De partibus anim. I, 1; 642a17

ἀρχὴ γὰρ ἡ φύσις μᾶλλον τῆς ὕλης, ἐνιαχοῦ δὲ που αὐτῇ καὶ Ἐμπεδοκλῆς περιπίπτει, ἀγόμενος ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας, καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν ἀναγκάζεται φάναι τὸν λόγον εἶναι, οἷον ὅστοῦν ἀποδιδούς τί ἐστίν· οὔτε γὰρ ἓν τι τῶν στοιχείων λέγει αὐτὸ οὔτε δύο ἢ τρία οὔτε πάντα, ἀλλὰ λόγον τῆς μίξεως αὐτῶν.

A 78 /3 = Aristotelés, De anima I, 4; 408a13

ὁμοίως δὲ ἄτοπον καὶ [τὸ] τὸν λόγον τῆς μίξεως εἶναι τὴν ψυχὴν· οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει λόγον ἢ μίξις τῶν στοιχείων καθ' ἣν σὰρξ καὶ καθ' ἣν ὅστοῦν· συμβήσεται οὖν πολλάς τε ψυχὰς ἔχειν καὶ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα, εἴπερ πάντα μὲν ἐκ τῶν στοιχείων μεμειγμένων, ὃ δὲ τῆς μίξεως λόγος ἀρμονία καὶ ψυχὴ· ἀπαιτήσεται δ' ἂν τις τοῦτο γε καὶ παρ' Ἐμπεδοκλέους· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν λόγῳ τινὶ φησὶν εἶναι· πότερον οὖν ὁ λόγος ἐστὶν ἡ ψυχὴ, ἢ μᾶλλον ἕτερόν τι οὐσα ἐγγίνεται τοῖς μέλεσι; ἔτι δὲ πότερον ἡ Φιλία τῆς τυχούσης αἰτία μίξεως ἢ τῆς κατὰ τὸν λόγον; καὶ αὕτη πότερον ὁ λόγος ἐστὶν ἢ παρὰ τὸν λόγον ἕτερόν τι;

A 78 /4 = Pseudo-Aristotelés, De spiritu 9; 485b26

Ἐμπεδοκλῆς μίαν ἀπλῶς τὴν τοῦ ὄστου φύσιν εἶπερ ἅπαντα τὸν αὐτὸν λόγον ἔχει τῆς μίξεως, ἀδιάφορα ἔχρῃν ἵππου καὶ λέοντος καὶ ἀνθρώπου εἶναι.

A 78 /5 = Plútarchos, Quaestiones natur. 20, 2; 917a

ἔνιοι δέ φασιν ὥσπερ γάλακτος ὄρρον τοῦ αἵματος ταραχθέντος ἐκκρούεσθαι τὸ δάκρυον, ὡς Ἐμπεδοκλῆς.

A 78 /6 = Aristotelés, Metaphysica I, 10; 983b15-24

ψελλιζομένη γὰρ ἔοικεν ἡ πρώτη φιλοσοφία περὶ πάντων, ἅτε νέα τε καὶ κατ' ἀρχὰς οὔσα [καὶ τὸ πρῶτον], ἐπεὶ καὶ Ἐμπεδοκλῆς ὄστουν τῷ λόγῳ φησὶν εἶναι, τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ἡ οὐσία τοῦ πράγματος. ἀλλὰ μὴν ὁμοίως ἀναγκαῖον καὶ σάρκας καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον εἶναι τὸν λόγον, ἢ μὴδὲ ἓν· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ σὰρξ καὶ ὄστουν ἔσται καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον καὶ οὐ διὰ τὴν ὕλην, ἣν ἐκεῖνος λέγει, πῦρ καὶ γῆν καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα. ἀλλὰ ταῦτα ἄλλου μὲν λέγοντος συνέφησεν ἂν ἐξ ἀνάγκης, σαφῶς δὲ οὐκ εἶρηκεν.

A 79 = Soranos, Gynaec. I, 57; 42, 12 IIb

συγκέκριται δ' [ἐκ τεσσάρων] τὸν ἀριθμὸν ἀγγείων, δύο φλεβῶδων καὶ δύο ἀρτηριῶδων, δι' ὧν εἰς θρόψιν ὕλη αἱματικὴ καὶ πνευματικὴ παρακομίζεται τοῖς ἐμβρύοις. ἐμφύεσθαι δὲ ταῦτα Ἐμπεδοκλῆς μὲν εἰς τὸ ἥπαρ οἶεται, Φαῖδρος δὲ εἰς τὴν καρδίαν.

A 80 = Soranos, Gynaec. I 21; 14, 9

ἔστιν γὰρ ὅτε καὶ προπαραλαμβάνει τινὰς ἡμέρας ἢ ἐφυστερεῖ. τοῦτο δὲ ἐκάστη κατὰ τὴν ἰδίαν ἀπανταῖ προθεσμίαν καὶ οὐ [λαμβάνει] κατὰ τὰς αὐτὰς [περιόδους], ὥσπερ ὁ Διοκλῆς (FGÄI 197; fr. 171 Wellmann) [φησιν], πάσας, καὶ πάλιν

Ἐμπεδοκλῆς, ἐλαττουμένου τοῦ φωτὸς τῆς σελήνης. αἱ μὲν γὰρ πρὸ εἰκάδος αἱ δὲ ἐν εἰκάδι καθαίρονται, καὶ πάλιν αἱ μὲν ἀύξανομένου τοῦ φωτὸς τῆς σελήνης αἱ δὲ μειουμένου.

A 81 /1 = Aristotelés, De generatione anim. IV, 1; 764a1

οἱ δ' ἐν τῇ μήτραι, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς· τὰ μὲν γὰρ εἰς θερμὴν ἐλθόντα τὴν ὑστέραν ἄρρενα γίνεσθαι φησι, τὰ δ' εἰς ψυχρὰν θήλεα, τῆς δὲ θερμότητος καὶ τῆς ψυχρότητος τὴν τῶν καταμηνίων αἰτίαν εἶναι ῥύσιν ἢ ψυχροτέραν οὔσαν ἢ θερμοτέραν καὶ ἢ παλαιότεραν ἢ προσφατωτέραν· ... τοῦτο γὰρ ὡς ἀληθῶς Ἐμπεδοκλῆς ῥαιθυμότερον ὑπέειληφεν οἰόμενος ψυχρότητι καὶ θερμότητι διαφέρειν μόνον ἀλλήλων, ὁρῶν ὅλα τὰ μόρια μεγάλην ἔχοντα διαφορὰν τὴν τε τῶν αἰδοίων καὶ τὴν τῆς ὑστέρας.

A 81 /2 = Aristotelés, De generatione anim. IV, 1; 765a8

ἀναγκαῖον ἀπαντᾶν καὶ πρὸς τὸν Ἐμπεδοκλέους λόγον, ὃς διορίζει τὸ θῆλυ πρὸς τὸ ἄρρεν θερμότητι καὶ ψυχρότητι τῆς ὑστέρας.

A 81 /3 = Áetios V, 7, 1 (Dox. 419)

Podle Empedoklea samci a samice vznikají působením tepla a chladna; proto se vypráví, že první samci vznikli ze země hlavně na východě a na jihu, zatímco samice na severu.

Ἐμπεδοκλῆς ἄρρενα καὶ θήλεα γίνεσθαι παρὰ θερμότητα καὶ ψυχρότητα· ὅθεν ἱστορεῖται τοὺς μὲν πρώτους ἄρρενας πρὸς ἀνατολῇ καὶ μεσημβρίαί γεγενῆσθαι μᾶλλον ἐκ τῆς γῆς, τὰς δὲ θηλείας πρὸς ταῖς ἄρκτοις.

A 81 /4 = Áetios V, 8, 1 (Dox. 420)

Ἐμπεδοκλῆς τέρατα γίνεσθαι παρὰ πλεονασμὸν σπέρματος ἢ παρ' ἔλλειψιν ἢ παρὰ τὴν τῆς κινήσεως ταραχὴν ἢ παρὰ τὴν εἰς πλείω διαίρεσιν ἢ παρὰ τὸ ἀπονεύειν. οὕτω προειληφώς φαίνεται σχεδόν τι πάσας τὰς αἰτιολογίας.

A 81 /5 = Áetios V, 10, 1 (Dox. 421)

Ἐμπεδοκλῆς δίδυμα καὶ τρίδυμα γίνεσθαι κατὰ πλεονασμὸν καὶ περιορισμὸν τοῦ σπέρματος.

A 81 /6 = Áetios V, 11, 1 (Dox. 422)

πόθεν γίνονται τῶν γονέων αἱ ὁμοιώσεις καὶ τῶν προγόνων; Ἐμπεδοκλῆς ὁμοιότητος γίνεσθαι κατ' ἐπικράτειαν τῶν σπερματικῶν γόνων, ἀνομοιότητος δὲ τῆς ἐν τῷ σπέρματι θερμασίας ἐξατμισθείσης.

A 81 /7 = Áetios V, 12, 2 (Dox. 423)

πῶς ἄλλοις γίνονται ὅμοιοι οἱ γεννώμενοι καὶ οὐ τοῖς γονεῦσιν; Ἐμπεδοκλῆς τῇ κατὰ τὴν σύλληψιν φαντασίᾳ τῆς γυναικὸς μορφοῦσθαι τὰ βρέφη· πολλάκις γὰρ ἀνδριάντων καὶ εἰκόνων ἠράσθησαν γυναικες καὶ ὅμοια τούτοις ἀπέτεκον.

A 81 /8 = Censorinus 5, 4 (cfr. Alkmaión A 13); 6, 6

ex dextris partibus profuso semine mares gigni, at e laevis feminas Anaxagoras Empedoclesque consentiunt. quorum opiniones, ut de hac specie congruae, ita de similitudine liberorum dispariles super qua re Empedoclis, disputata ratione, talis profertur. si par calor in parentum seminibus fuit, patri similem marem procreari si frigus, feminam matri similem. quodsi patris calidius erit et frigidius matris, puerum fore qui matris vultus repraesentet: at si calidius matris, patris autem fuerit frigidius, puellam futuram quae patris reddat similitudinem.

A 81 /9 = Censorinus 6, 9

sequitur de geminis, qui ut aliquando nascantur modo seminis fieri Hippon ratus [est]: id enim cum amplius est quam uni satis fuit, bifariam deduci. id ipsum ferme Empedocles videtur sensisse: nam causas quidem cur divideretur non posuit partiri tantum modo ait et si utrumque sedes aequae calidas occupaverit, utrumque marem nasci, si frigidas aequae, utramque feminam, si vero alterum calidiorem, alterum frigidiorum, dispari sexu partum futurum.

A 82 /1 = Aristotelés, De generatione anim. II, 8; 747a24

τὸ δὲ τῶν ἡμίονων γένος ὅλον ἄγονόν ἐστιν. περὶ δὲ τῆς αἰτίας, ὡς μὲν λέγουσιν Ἐμπεδοκλῆς καὶ Δημόκριτος, λέγων ὁ μὲν οὐ σαφῶς, Δημόκριτος δὲ γνωρίμως μᾶλλον, οὐ καλῶς εἰρήκασιν. λέγουσι γὰρ ἐπὶ πάντων ὁμοίως τὴν ἀπόδειξιν τῶν παρὰ τὴν συγγένειαν συνδυαζομένων ... Ἐμπεδοκλῆς δ' αἰτιᾶται...

A 82 /2 = Áetios V, 14, 2 (Dox. 425 – διὰ τί αἱ ἡμίονοι στεῖραι;)

Ἐμπεδοκλῆς [?] διὰ τὴν σμικρότητα καὶ ταπεινότητα καὶ στενότητα τῆς μήτρας κατεστραμμένως προσπεφυκυίας τῆι γαστρὶ μήτε τοῦ σπέρματος εὐθυβολοῦντος εἰς αὐτὴν μήτε, εἰ καὶ φθάσειεν, αὐτῆς ἐκδεχομένης.

A 83 /1 = Áetios V, 21, 1 (Dox. 433 – ἐν πόσῳ χρόνῳ μορφοῦται τὰ ζῶια ἐν γαστρὶ ὄντα;)

Ἐμπεδοκλῆς ἐπὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἄρχεσθαι τῆς διαρθρώσεως ἀπὸ ἕκτης καὶ τριακοστῆς, τελειοῦσθαι δὲ τοῖς μορίοις ἀπὸ πεντηκοστῆς μιᾶς δεούσης.

A 83 /2 = Oribasios ex Athenaios III, 78, 13 (Dioklés fr. 175 Wellm.)

περὶ δὲ τὰς τέσσαρας ἐννεάδας ὁρᾶται πρῶτον διακεκριμένον ὅλον τὸ σῶμα ἢ τὸ τελευταῖον μιᾶς προστεθείσης τετράδος περὶ τὴν τεσσαρακοντάδα. συμφωνεῖ δὲ τοῖς χρόνοις τῆς παντελοῦς τῶν ἐμβρύων διακρίσεως καὶ ὁ φυσικὸς Ἐμπεδοκλῆς καὶ φησιν, ὅτι θᾶσσον διαμορφοῦται τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος καὶ τὰ ἐν τοῖς δεξιῶις τῶν ἐν τοῖς εὐωνύμοις.

A 83 /3 = Censorinus 7, 5

septimo mense parere mulierem posse plurimi adfirmant ut ... Empedocles, Epigenes multique praeterea.

A 84 = Censorinus 6, 1

Empedocles, quem in hoc Aristoteles secutus est, ante omnia cor iudicavit increocere, quod hominis vitam maxime contineat.

A 85 /1 = Áetios V, 24, 2 (Dox. 435) př. K. Svoboda

Smrt vzniká rozloučením ohnivého, vzdušného, vodního a zemského živlu, z kterých byl člověk sloučen; proto je smrt společná tělu i duši. Spánek pak vzniká odloučením ohnivého živlu.

Ἐμπεδοκλῆς τὸν μὲν ὕπνον καταψύξει τοῦ ἐν τῷ αἵματι θερμοῦ συμμέτρῳ γίνεσθαι, τῇ δὲ παντελεῖ θάνατον.

A 85 /2 = Áetios V, 25, 4 (Dox. 437)

Ἐμπεδοκλῆς τὸν θάνατον γίνεσθαι διαχωρισμῶι τοῦ πυρώδους [καὶ ἀερώδους καὶ ὕδατώδους καὶ γεώδους], ἐξ ὧν ἡ σύγκρισις τῷ ἀνθρώπῳ συνεστάθη· ὥστε κατὰ τοῦτο κοινὸν εἶναι τὸν θάνατον σώματος καὶ ψυχῆς· ὕπνον δὲ γίνεσθαι διαχωρισμῶι τοῦ πυρώδους.

A 86 = Theophrastos, De sensu 1-24 (Dox. 499n.) př. K. Svoboda

(1) (...)

(1) Παρμενίδης μὲν καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Πλάτων τῶν ὁμοίῳ [ποιούσι τὴν αἴσθησιν], οἱ δὲ περὶ Ἀναξαγόραν καὶ Ἡράκλειτον τῷ ἐναντίῳ ... (2) περὶ ἐκάστης δὲ τῶν κατὰ μέρος οἱ μὲν ἄλλοι σχεδὸν ἀπολείπουσιν, Ἐμπεδοκλῆς δὲ πειρᾶται καὶ ταύτας ἀνάγειν εἰς τὴν ὁμοιότητα. (...)

(Dox. 500) (7) Empedoklés praví, že vnímáme tím, že předměty jsou přizpůsobeny průduchům každého smyslu. Proto také nemohou smysly navzájem soudit o svých předmětech, ježto průduchy jedněch jsou jaksi příliš široké a druhých příliš úzké pro vnímaný předmět, takže jedny předměty snadno procházejí, aniž se dotknou průduchů, a druhé nemohou vůbec vstoupit. Pokouší se též vyložit o zraku, jaký asi je, a říká, že jeho nitro je oheň a jeho vnějšek je [voda], země a vzduch; jimi prochází oheň, ježto je řídký, tak jako světlo ve svítelnách. Průduchy pro oheň i pro vodu běží střídavě. Skrze průduchy ohně poznáváme bílé věci, skrze průduchy vody pak černé, neboť se k sobě navzájem hodí. Barvy přicházejí ke zraku jako výtoky.

(Dox. 500) (7) Ἐμπεδοκλῆς δὲ περὶ ἀπασῶν ὁμοίως λέγει καὶ φησι τῶι ἐναρμόττειν εἰς τοὺς πόρους τοὺς ἐκάστης αἰσθάνεσθαι· διὸ καὶ οὐ δύνασθαι τὰ ἀλλήλων κρίνειν, ὅτι τῶν μὲν εὐρύτεροί πως, τῶν δὲ στενώτεροι τυγχάνουσιν οἱ πόροι πρὸς τὸ αἰσθητόν, ὡς τὰ μὲν οὐχ ἀπτόμενα διευτονεῖν τὰ δ' ὅλως εἰσελθεῖν οὐ δύνασθαι. πειρᾶται δὲ καὶ τὴν ὄψιν λέγειν, ποία τίς ἐστι· καὶ φησι τὸ μὲν ἐντὸς αὐτῆς εἶναι πῦρ, τὸ δὲ περὶ αὐτὸ [ὔδωρ καὶ] γῆν καὶ ἀέρα δι' ὧν διέναί λεπτὸν ὄν καθάπερ τὸ ἐν τοῖς λαμπτήρσι φῶς. τοὺς δὲ πόρους ἐναλλάξ κείσθαι τοῦ τε πυρὸς καὶ τοῦ ὕδατος, ὧν τοῖς μὲν τοῦ πυρὸς τὰ λευκά, τοῖς δὲ τοῦ ὕδατος τὰ μέλανα γνωρίζειν· ἐναρμόττειν γὰρ ἐκατέροις ἐκάτερα. φέρεσθαι δὲ τὰ χρώματα πρὸς τὴν ὄψιν διὰ τὴν ἀπορροήν.

(8) (...)

(8) συγκεῖσθαι δ' οὐχ ὁμοίως, [ἀλλὰ τὰς μὲν ἐκ τῶν ὁμοίων], τὰς δ' ἐκ τῶν ἀντικειμένων, καὶ ταῖς μὲν ἐν μέσῳ, ταῖς δ' ἐκτὸς εἶναι τὸ πῦρ· διὸ καὶ τῶν ζώων τὰ μὲν ἐν ἡμέραι, τὰ δὲ νύκτωρ μᾶλλον ὀξυωπεῖν· ὅσα μὲν πυρὸς ἔλαττον ἔχει, μεθ' ἡμέραν· ἐπανισοῦσθαι γὰρ αὐτοῖς τὸ ἐντὸς φῶς ὑπὸ τοῦ ἐκτός· ὅσα δὲ τοῦ ἐναντίου, νύκτωρ· ἐπαναπληροῦσθαι γὰρ καὶ τούτοις τὸ ἐνδεές· ἐν δὲ τοῖς ἐναντίοις [ἐναντίως] ἐκάτερον. ἀμβλυωπεῖν μὲν γὰρ καὶ οἷς ὑπερέχει τὸ πῦρ· ἐπαυξηθὲν [γὰρ] ἔτι μεθ' ἡμέραν ἐπιπλάττειν καὶ καταλαμβάνειν τοὺς τοῦ ὕδατος πόρους· οἷς δὲ τὸ ὕδωρ, ταῦτο τοῦτο γίνεσθαι νύκτωρ· καταλαμβάνεσθαι γὰρ τὸ πῦρ ὑπὸ τοῦ ὕδατος.

[γίγνεσθαι δὲ ταῦτα], ἕως ἂν τοῖς μὲν ὑπὸ τοῦ ἕξωθεν φωτὸς ἀποκριθῆι τὸ ὕδωρ, τοῖς δ' ὑπὸ τοῦ ἀέρος τὸ πῦρ. ἑκατέρων γὰρ ἴασιν εἶναι τὸ ἐναντίον. ἄριστα δὲ κεκρασθαι καὶ βελτίστην εἶναι τὴν ἐξ ἀμφοῖν ἴσων συγκειμένην. καὶ περὶ μὲν ὄψεως σχεδὸν ταῦτα λέγει.

(9) Slyšení pak vzniká z vnějších [?] zvuků, kdykoli totiž vzduch, pohnutý hlasem, zvučí uvnitř uší. Neboť sluch, jež nazývá masitou větví, je jakoby zvonem [trubkou?] stejných [?] zvuků: je-li uveden v pohyb, mrští vzduchem na pevné části ucha a způsobí zvuk.

(9) τὴν δ' ἀκοὴν ἀπὸ τῶν ἕσωθεν γίνεσθαι ψόφων· ὅταν γὰρ [ὁ ἀήρ] ὑπὸ τῆς φωνῆς κινηθῆι, ἠχεῖν ἐντός. ὥσπερ γὰρ εἶναι κώδωνα τῶν ἴσων (?) ἤχων τὴν ἀκοὴν, ἣν προσαγορεύει σάρκινον ὄζον (B 99; cfr. A 93): κινούμενον δὲ παίειν τὸν ἀέρα πρὸς τὰ στερεὰ καὶ ποιεῖν ἤχον.

Čichání se děje vdechováním. Proto čichají nejvíce ti, kdo mají nejprudší dýchací pohyby. Největší zápach [vůně?] vytéká z jemných a lehkých látek. O chuti a hmatu nevymezuje jednotlivě, ani jak ani čím se děje, kromě toho, co je společné všemu, že se vnímání děje přizpůsobením průduchům. Libost pak máme z podobnosti [věci našemu tělu] jak v částech, tak v jejich smíšení, nelibost z opaku.

ὄσφρησιν δὲ γίνεσθαι τῆι ἀναπνοῇ. διὸ καὶ μάλιστα ὄσφραίνεσθαι τούτους, οἷς σφοδροτάτη τοῦ ἄσθματος ἡ κίνησις· ὀσμὴν δὲ πλείστην ἀπὸ τῶν λεπτῶν καὶ τῶν κούφων ἀπορρεῖν. περὶ δὲ γεύσεως καὶ ἀφῆς οὐ διορίζεται καθ' ἑκατέραν οὔτε πῶς οὔτε δι' ἃ γίγνονται, πλὴν τὸ κοινὸν ὅτι τῶι ἐναρμόττειν τοῖς πόροις αἰσθησίς ἐστιν· ἦδεσθαι δὲ τοῖς ὁμοίοις κατὰ τε [τὰ] μόρια καὶ τὴν κρᾶσιν, λυπεῖσθαι δὲ τοῖς ἐναντίοις.

Stejně vykládá i o myšlení a o nevědomosti. (10) Myšlení se totiž děje podobností a nevědomost nepodobností, takže myšlení je totéž – nebo podobné – jako vnímání. (...) Proto se myslí nejvíce krví, neboť v ní jsou ze všech částí těla živly nejvíce smíšený.

ώσαύτως δὲ λέγει καὶ περὶ φρονήσεως καὶ ἀγνοίας. (10) τὸ μὲν γὰρ φρονεῖν εἶναι τοῖς ὁμοίοις, τὸ δ' ἀγνοεῖν τοῖς ἀνομοίοις, ὡς ἢ ταὐτὸν ἢ παραπλήσιον ὄν τῇ αἰσθήσει τὴν φρόνησιν. διαριθμησάμενος γάρ, ὡς ἕκαστον ἑκάστωι γνωρίζομεν, ἐπὶ τέλει προσέθηκεν ὡς „ἐκ τούτων ... ἀνιῶνται“ (B 107). διὸ καὶ τῷ αἵματι μάλιστα φρονεῖν· ἐν τούτῳ γὰρ μάλιστα κεκρᾶσθαι [ἐστὶ] τὰ στοιχεῖα τῶν μερῶν.

(11) Ti tedy, u nichž jsou smíšeny stejné nebo podobné živly, nepřilíš vzdálené od sebe a ani příliš malé, ani příliš veliké, ti jsou nejrozumnější a nejbystřejší ve vnímání. Obdobně pak ti, kdo jsou jim nejbližší [?], a u kterých je to obráceně, ti jsou nejnerozumnější. Ti, jejichž živly jsou rozloženy slabě a řídké, jsou tupí a pomalí; ti, u nichž jsou rozloženy hustě a drobně rozdělené, takoví se prudce ženou a chápou se mnoha věcí, ale máloco vykonají pro prudký pohyb krve. Ti pak, u nichž je střední směs jen v jedné části těla, jsou v tom směru schopní; proto jsou jedni dobrými řečníky a druzí umělci, ježto ti mají onu směs v rukou a oni v jazyce. A podobně je tomu i s ostatními schopnostmi.

(11) ὅσοις μὲν οὖν ἴσα καὶ παραπλήσια μέμικται καὶ μὴ διὰ πολλοῦ μῆδ' αὖ μικρὰ μῆδ' ὑπερβάλλοντα τῷ μεγέθει, τούτους φρονιμωτάτους εἶναι καὶ κατὰ τὰς αἰσθήσεις ἀκριβεστάτους, κατὰ λόγον δὲ καὶ τοὺς ἐγγυτάτω τούτων, ὅσοις δ' ἐναντίως, ἀφρονεστάτους. καὶ ὧν μὲν μανὰ καὶ ἀραιὰ κεῖται τὰ στοιχεῖα, νωθροὺς καὶ ἐπιπόνους· ὧν δὲ πυκνὰ καὶ κατὰ μικρὰ τεθραυσμένα, τοὺς δὲ τοιούτους ὀξεῖς φερομένους καὶ πολλὰ ἐπιβαλλομένους ὀλίγα ἐπιτελεῖν διὰ τὴν ὀξύτητα τῆς τοῦ αἵματος φορᾶς· οἷς δὲ καθ' ἓν τι μόριον ἢ μέση κρᾶσις ἐστὶ, ταύτηι σοφοὺς ἑκάστους εἶναι· διὸ τοὺς μὲν ῥήτορας ἀγαθοὺς, τοὺς δὲ τεχνίτας, ὡς τοῖς μὲν ἐν ταῖς χερσὶ, τοῖς δὲ ἐν τῇ γλώττῃ τὴν κρᾶσιν οὔσαν· ὁμοίως δ' ἔχειν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας δυνάμεις.

(12–24) (...)

(12) Ἐμπεδοκλῆς μὲν οὖν οὕτως οἶεται καὶ τὴν αἴσθησιν γίνεσθαι καὶ τὸ φρονεῖν, ἀπορήσειε δ' ἂν τις ἐξ ὧν λέγει πρῶτον μὲν, τί διοίσει τὰ ἔμψυχα πρὸς τὸ αἰσθάνεσθαι τῶν ἄλλων. ἐναρμόττει γὰρ καὶ τοῖς τῶν ἀψύχων πόροις· ὅλως γὰρ

ποιεῖ τὴν μίξιν τῆι συμμετρίας τῶν πόρων· διόπερ ἔλαιον μὲν καὶ ὕδωρ οὐ μείγνυσθαι (cfr. B 91), τὰ δὲ ἄλλα ὑγρὰ καὶ περὶ ὄσων δὴ καταριθμεῖται τὰς ἰδίας κράσεις. ὥστε πάντα τε αἰσθήσεται καὶ ταύτων ἔσται μίξις καὶ αἴσθησις καὶ αὐξησις· πάντα γὰρ ποιεῖ τῆι συμμετρίας τῶν πόρων, ἐὰν μὴ προσθῆι τινα διαφορὰν.

(13) ἔπειτα ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐμψύχοις τί μᾶλλον αἰσθήσεται τὸ ἐν τῷ ζῳίῳ πῦρ ἢ τὸ ἐκτός, εἶπερ ἐναρμόττουσιν ἀλλήλοισι; ὑπάρχει γὰρ καὶ ἡ συμμετρία καὶ τὸ ὅμοιον. ἔτι δὲ ἀνάγκη διαφορὰν τινα ἔχειν, εἶπερ αὐτὸ μὲν μὴ δύναται συμπληροῦν τοὺς πόρους, τὸ δ' ἔξωθεν ἐπεισιόν· ὥστ' εἰ ὅμοιον ἦν πάντῃ καὶ πάντως, οὐκ ἂν ἦν αἴσθησις. ἔτι δὲ πότερον οἱ πόροι κενοὶ ἢ πλήρεις; εἰ μὲν γὰρ κενοί, συμβαίνει διαφωνεῖν ἑαυτῶν· φησὶ γὰρ ὅλως οὐκ εἶναι κενόν· εἰ δὲ πλήρεις, αἰεὶ ἂν αἰσθάνοιτο τὰ ζῳια· δῆλον γὰρ ὡς ἐναρμόττει, καθάπερ φησὶ, τὸ ὅμοιον.

(14) καίτοι κἂν αὐτὸ τοῦτό τις διαπορήσειεν, εἰ δυνατόν ἐστι τηλικαῦτα μεγέθη γενέσθαι τῶν ἑτερογενῶν, ὥστ' ἐναρμόττειν, ἄλλως τε κἂν συμβαίνοι, καθάπερ φησὶ, τὰς ὄψεις ὧν ἀσύμμετρος ἢ κρᾶσις ὅτε μὲν ὑπὸ τοῦ πυρός, ὅτε δὲ ὑπὸ τοῦ ἀέρος ἐμπλαττομένων τῶν πόρων ἀμαυροῦσθαι. εἰ δ' οὖν ἐστι καὶ τούτων συμμετρία καὶ πλήρεις οἱ πόροι τῶν μὴ συγγενῶν, πῶς, ὅταν αἰσθάνηται, καὶ ποῦ ταῦτα ὑπεξέρχεται; δεῖ γὰρ τινα ἀποδοῦναι μεταβολήν. ὥστε πάντως ἔχει δυσκολίαν· ἢ γὰρ κενὸν ἀνάγκη ποιεῖν, ἢ αἰεὶ τὰ ζῳια αἰσθάνεσθαι πάντων, ἢ τὸ μὴ συγγενὲς ἀρμόττειν οὐ ποιοῦν αἴσθησιν οὐδ' ἔχον μεταβολήν οἰκείαν τοῖς ἐμποιοῦσιν.

(15) ἔτι δέ, εἰ καὶ μὴ ἐναρμόττοι τὸ ὅμοιον, ἀλλὰ μόνον ἄπτοιτο, καθ' ὅτι οὖν εὐλογον αἴσθησιν γίνεσθαι· δυοῖν γὰρ τούτοις ἀποδίδωσι τὴν γνῶσιν τῷ τε ὁμοίῳ καὶ τῆι ἀφῆι· διὸ καὶ τὸ 'ἀρμόττειν' εἴρηκεν. ὥστ' εἰ τὸ ἔλαττον ἄψαιτο τῶν μειζόνων, εἴη ἂν αἴσθησις. ὅλως τε κατὰ γε ἐκεῖνον ἀφαιρεῖται καὶ τὸ ὅμοιον, ἀλλὰ ἡ συμμετρία μόνον ἰκανόν. διὰ τοῦτο γὰρ οὐκ αἰσθάνεσθαί φησιν ἀλλήλων, ὅτι τοὺς πόρους ἀσύμμετρος ἔχουσιν· εἰ δ' ὅμοιον ἢ ἀνόμοιον τὸ ἀπορρέον, οὐδὲν ἔτι προσαφώρισεν ὥστε ἢ οὐ τῷ ὁμοίῳ ἢ αἴσθησις ἢ οὐ διὰ τινα ἀσύμμετρίαν οὐ

κρίνουσιν, ἀπάσας [τ'] ἀνάγκη τὰς αἰσθήσεις καὶ πάντα τὰ αἰσθητὰ τὴν αὐτὴν ἔχειν φύσιν.

(16) ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὴν ἡδονὴν καὶ λύπην ὁμολογουμένως ἀποδίδωσιν ἡδεσθαι μὲν ποιῶν τοῖς ὁμοίοις, λυπεῖσθαι δὲ τοῖς ἐναντίοις· ἔχθρὰ γὰρ εἶναι, διότι ἴπλεῖστον ... ἐκμακτοῖσιν' (B 22, 6-7). αἰσθήσεις γὰρ τινὰς ἢ μετ' αἰσθήσεως ποιουῖσι τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν λύπην, ὥστε οὐχ ἅπασι γίνεται τοῖς ὁμοίοις. ἔτι εἰ τὰ συγγενῆ μάλιστα ποιεῖ τὴν ἡδονὴν ἐν τῇ ἀφῆι, καθάπερ φησί, τὰ σύμφυτα μάλιστ' ἂν ἡδοίτο καὶ ὅλως αἰσθάνοιτο· διὰ τῶν αὐτῶν γὰρ ποιεῖ τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν ἡδονήν. (17) καίτοι πολλάκις αἰσθανόμενοι λυπούμεθα κατ' αὐτὴν τὴν αἴσθησιν, ὡς [δ'] Ἄναξαγόρας φησίν, αἰεὶ πᾶσαν γὰρ αἴσθησιν εἶναι μετὰ λύπης. ἔτι δ' ἐν ταῖς κατὰ μέρος· συμβαίνει γὰρ τῷ ὁμοίῳ γίνεσθαι τὴν γνῶσιν· τὴν γὰρ ὄψιν ὅταν ἐκ πυρὸς καὶ τοῦ ἐναντίου συστήσῃ, τὸ μὲν λευκὸν καὶ τὸ μέλαν δύναται ἂν τοῖς ὁμοίοις γνωρίζειν, τὸ δὲ φαιὸν καὶ τᾶλλα χρώματα τὰ μεικτὰ πῶς; οὔτε γὰρ τοῖς τοῦ πυρὸς οὔτε τοῖς τοῦ ὕδατος πόροις οὔτ' ἄλλοις ποιεῖ κοινοῖς ἐξ ἀμφοῖν· ὀρῶμεν δ' οὐδὲν ἦττον ταῦτα τῶν ἀπλῶν.

(18) ἀτόπως δὲ καὶ ὅτι τὰ μὲν ἡμέρας, τὰ δὲ νύκτωρ μᾶλλον ὀρᾶι. τὸ γὰρ ἔλαττον πῦρ ὑπὸ τοῦ πλείονος φθείρεται, διὸ καὶ πρὸς τὸν ἥλιον καὶ ὅλως τὸ καθαρὸν οὐ δύναμεθ' ἀντιβλέπειν. ὥστε ὅσοις ἐνδεέστερον τὸ φῶς, ἦττον ἐχρῆν ὀρᾶν μεθ' ἡμέραν· ἢ εἴπερ τὸ ὁμοίον συναύξει, καθάπερ φησί, τὸ δὲ ἐναντίον φθείρει καὶ κωλύει, τὰ μὲν λευκὰ μᾶλλον ἐχρῆν ὀρᾶν ἅπαντας μεθ' ἡμέραν καὶ ὅσοις ἔλαττον καὶ ὅσοις πλείον τὸ φῶς, τὰ δὲ μέλανα νύκτωρ. νῦν δὲ πάντες ἅπαντα μεθ' ἡμέραν μᾶλλον ὀρῶσι πλὴν ὀλίγων ζώων. τούτοις δ' εὐλογον τοῦτ' ἰσχύειν τὸ οἰκεῖον πῦρ, ὥσπερ ἔνια καὶ τῇ χροαί διαλάμπει μᾶλλον τῆς νυκτός.

(19) ἔτι δ' οἷς ἢ κρᾶσις ἐξ ἴσων, ἀνάγκη συναύξεσθαι κατὰ μέρος ἐκάτερον· ὥστ' εἰ πλεονάζον κωλύει θάτερον ὀρᾶν, ἀπάντων ἂν εἴη παραπλησία πῶς ἢ διάθεσις. ἀλλὰ τὰ μὲν τῆς ὄψεως πάθη χαλεπώτερον ἔσται διελεῖν. τὰ δὲ περὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις πῶς κρίνωμεν τῷ ὁμοίῳ; τὸ γὰρ ὁμοίον ἀόριστον. οὔτε γὰρ ψόφω τὸν

ψόφον οὐτ' ὀσμῆι τὴν ὀσμὴν οὔτε τοῖς ἄλλοις τοῖς ὁμογενέσιν, ἀλλὰ μάλλον ὡς εἰπεῖν τοῖς ἐναντίοις. ἀπαθῆ γὰρ δεῖ τὴν αἴσθησιν προσάγειν· ἤχου δὲ ἐνόντος ἐν ὧσιν ἢ χυλῶν ἐν γεύσει καὶ ὀσμῆς ἐν ὀσφρήσει κωφότεραι πᾶσαι γίνονται [καὶ] μάλλον ὅσῳ ἂν πλήρεις ὦσι τῶν ὁμοίων, εἰ μὴ τις λεχθείη περὶ τούτων διορισμός. (20) ἔτι δὲ τὸ περὶ τὴν ἀπορροήν, καίπερ οὐχ ἱκανῶς λεγόμενον περὶ μὲν τὰς ἄλλας ὁμῶς ἔστι πῶς ὑπολαβεῖν, περὶ δὲ τὴν ἀφήν καὶ γεῦσιν οὐ ῥάιδιον. πῶς γὰρ τῆι ἀπορροῆι κρίνωμεν ἢ πῶς ἐναρμόττον τοῖς πόροις τὸ τραχὺ καὶ τὸ λεῖον; μόνου γὰρ δοκεῖ τῶν στοιχείων τοῦ πυρὸς ἀπορρεῖν, ἀπὸ δὲ τῶν ἄλλων οὐδενός. ἔτι δ' εἰ ἡ φθίσις διὰ τὴν ἀπορροήν, ὥστε χρῆται κοινοτάτῳ σημείῳ, συμβαίνει δὲ καὶ τὰς ὀσμάς ἀπορροῆι γίνεσθαι, τὰ πλείστην ἔχοντα ὀσμὴν τάχιστ' ἐχρῆν φθείρεσθαι. νῦν δὲ σχεδὸν ἐναντίως ἔχει· τὰ γὰρ ὀσμοδέστατα τῶν φυτῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐστὶ χροσιώτατα. συμβαίνει δὲ καὶ ἐπὶ τῆς Φιλίας ὅλως μὴ εἶναι αἴσθησιν ἢ ἦττον διὰ τὸ συγκρίνεσθαι τότε καὶ μὴ ἀπορρεῖν.

(21) ἀλλὰ περὶ μὲν τὴν ἀκοὴν ὅταν ἀποδῶι τοῖς ἔσωθεν γίνεσθαι ψόφοις, ἄτοπον τὸ οἶεσθαι δῆλον εἶναι πῶς ἀκούουσιν, ἔνδον ποιήσαντα ψόφον ὥσπερ κώδωνος. τῶν μὲν γὰρ ἔξω δι' ἐκεῖνον ἀκούομεν, ἐκεῖνου δὲ ψοφοῦντος διὰ τί; τοῦτο γὰρ αὐτὸ λείπεται ζητεῖν. ἀτόπως δὲ καὶ τὸ περὶ τὴν ὀσφρησιν εἴρηκεν. πρῶτον μὲν γὰρ οὐ κοινήν αἰτίαν ἀπέδωκεν· ἔνια μὲν γὰρ ὅλως οὐδ' ἀναπνέει τῶν ὀσφραϊνομένων. ἔπειτα τὸ μάλιστα ὀσφραίνεσθαι τοὺς πλείστον ἐπισπωμένους εὐηθες· οὐδὲν γὰρ ὄφελος μὴ ὑγιαινούσης ἢ μὴ ἀνεωιγμένης πῶς τῆς αἰσθήσεως. πολλοῖς δὲ συμβαίνει πεπηρῶσθαι καὶ ὅλως μηδὲν αἰσθάνεσθαι. πρὸς δὲ τούτοις οἱ δύσπνοοι καὶ οἱ πονοῦντες καὶ οἱ καθεύδοντες μάλλον ἂν αἰσθάνοιντο τῶν ὀσμῶν· τὸν πλείστον γὰρ ἔλκουσιν ἀέρα. νῦν δὲ συμβαίνει τὸναντίον. (22) οὐ γὰρ ἴσως καθ' αὐτὸ τὸ ἀναπνεῖν αἴτιον τῆς ὀσφρήσεως, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός, ὡς ἔκ τε τῶν ἄλλων ζώων μαρτυρεῖται καὶ διὰ τῶν εἰρημένων παθῶν· ὁ δ' ὡς ταύτης οὐσης τῆς αἰτίας καὶ ἐπὶ τέλει πάλιν εἴρηκεν ὥσπερ ἐπισημαινόμενος 'ὥδε ... ὀσμῶν' (B 102). οὐκ ἀληθές [δὲ]

οὐδὲ τὸ μάλιστα ὀσφραίνεσθαι τῶν κούφων, ἀλλὰ δεῖ καὶ ὀσμὴν ἐνυπάρχειν. ὁ γὰρ ἀήρ καὶ τὸ πῦρ κουφότατα μὲν, οὐ ποιοῦσι δὲ αἴσθησιν ὀσμῆς.

(23) ὡσαύτως δ' ἂν τις καὶ περὶ τὴν φρόνησιν ἀπορήσειεν, εἰ γὰρ τῶν αὐτῶν ποιεῖ καὶ τὴν αἴσθησιν. καὶ γὰρ ἅπαντα μεθέξει τοῦ φρονεῖν. καὶ ἅμα πῶς ἐνδέχεται καὶ ἐν ἀλλοιώσει καὶ ὑπὸ τοῦ ὁμοίου γίνεσθαι τὸ φρονεῖν; τὸ γὰρ ὅμοιον οὐκ ἀλλοιοῦται τῶι ὁμοίω. τὸ δὲ δὴ τῶι αἵματι φρονεῖν καὶ παντελῶς ἄτοπον· πολλὰ γὰρ τῶν ζώων ἀναιμία. τῶν δὲ ἐναίμων τὰ περὶ τὰς αἰσθήσεις ἀναιμότατα τῶν μερῶν. ἔτι καὶ ὄστουν καὶ θριξ αἰσθάνοιτ' ἂν, ἐπεὶ οὖν ἐξ ἀπάντων ἐστὶ τῶν στοιχείων. καὶ συμβαίνει ταῦτόν εἶναι τὸ φρονεῖν καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ ἦδεσθαι καὶ [τὸ] λυπεῖσθαι καὶ (τὸ) ἀγνοεῖν· ἄμφω γὰρ ποιεῖ τοῖς ἀνομοίοις. ὥσθ' ἅμα τῶι μὲν ἀγνοεῖν ἔδει γίνεσθαι λύπην, τῶι δὲ φρονεῖν ἡδονήν.

(24) ἄτοπον δὲ καὶ τὸ τὰς δυνάμεις ἐκάστοις ἐγγίνεσθαι διὰ τὴν ἐν τοῖς μορίοις τοῦ αἵματος σύγκρασιν, ὡς ἢ τὴν γλῶτταν αἰτίαν τοῦ εὖ λέγειν [οὔσαν ἢ] τὰς χεῖρας τοῦ δημιουργεῖν, ἀλλ' οὐκ ὄργάνου τάξιν ἔχοντα. διὸ καὶ μᾶλλον ἂν τις ἀποδοίῃ τῆι μορφῆι τὴν αἰτίαν ἢ τῆι κράσει τοῦ αἵματος, ἢ χωρὶς διανοίας ἐστίν· οὕτως γὰρ ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων. Ἐμπεδοκλῆς μὲν οὖν ἔοικεν ἐν πολλοῖς διαμαρτάνειν.

A 87 /1 = Aristotelés, De generatione et corruptione I, 8; 324b26 (podle př. K. Svobody)

Některým [např. Empedokleovi] se zdá, že každá věc trpí změny tím, že to, co na ni působí naposled a rozhodně, vniká do ní jakýmisi průduchy. Říkají též, že takovým způsobem vidíme, slyšíme a máme i ostatní vjemy, a že skrze vzduch, vodu a průhledné věci je možné vidět proto, poněvadž mají průduchy neviditelné sice pro svou nepatrnost, ale husté a v řadě, a že průhlednější věci jich mají více. (...)

τοῖς μὲν οὖν δοκεῖ πάσχειν ἕκαστον διὰ τινων πόρων εισιόντος τοῦ ποιοῦντος ἐσχάτου καὶ κυριωτάτου, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ ὄρᾱν καὶ ἀκούειν ἡμᾶς φασι καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις αἰσθάνεσθαι πάσας, ἔτι δὲ ὄρᾱσθαι διὰ τε ἀέρος καὶ ὕδατος καὶ τῶν διαφανῶν, διὰ τὸ πόρους ἔχειν ἀοράτους μὲν διὰ μικρότητα, πυκνοὺς δὲ καὶ κατὰ στοιχόν, καὶ μᾶλλον ἔχειν τὰ διαφανῆ μᾶλλον. οἱ μὲν οὖν ἐπὶ τινων οὕτω

διώρισαν, ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ποιούντων καὶ πασχόντων, ἀλλὰ καὶ μείγνυσθαί φησιν, ὅσων οἱ πόροι σύμμετροι πρὸς ἀλλήλους εἰσίν.

A 87 /2 = *Ióannés Filoponos, Ad h. c., 160, 3 Vitelli*

ἀναγκαῖον, φησί, τῷ Ἐμπεδοκλεῖ λέγειν εἶναι τινα στερεὰ καὶ ἀδιαίρετα διὰ τὸ μὴ εἶναι πάντη τοῦ σώματος πόρους συνεχεῖς. τοῦτο γὰρ ἀδύνατον· πόρος γὰρ ἂν εἴη τὸ πᾶν σῶμα καὶ κενόν. ὥστε εἰ τοῦτο ἄτοπον, ἀνάγκη τὰ μὲν ἀπτόμενα μόρια τοῦ σώματος στερεὰ εἶναι ἀδιαίρετα, τὰ δὲ μεταξὺ αὐτῶν κενά, οὓς Ἐμπεδοκλῆς πόρους ἐκάλεσεν.

A 87 /3 = *Ióannés Filoponos, Ad h. c., 178, 2 Vitelli*

ἴσμεν δὲ ὅτι οἱ τοὺς πόρους ὑποτιθέμενοι οὐ κενούς ὑπετίθεντο τούτους, ἀλλὰ πεπληρωμένους λεπτομερεστέρου τινὸς σώματος οἷον ἀέρος. ταύτη γὰρ διέφερον τῶν τὸ κενὸν ὑποτιθεμένων.

A 87 /4 = *Ióannés Filoponos, Ad h. c., 154, 5 Vitelli*

διαφέρουσι δὲ τοῦ κενοῦ οἱ πόροι, διότι οἱ τοὺς πόρους εἰσάγοντες κενὸν εἶναι οὐκ ἔλεγον.

A 87 /5 = *Pseudo-Filoponos, In Aristot. de generatione anim. 123, 13*

Ἐμπεδοκλῆς ἐν ἅπασιν τοῖς σώμασιν τοῖς ὑπὸ σελήνην, οἷον ὕδασιν, ἐλαίοις καὶ τοῖς ἄλλοις, εἶναι ἔλεγεν, ὡς καὶ ἐν τῇ *Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς* (cf. B 92) εἶρηκεν, ἀναμειγμένους πόρους καὶ ναστά, καὶ τοὺς μὲν πόρους ἐκάλεσε κοῖλα, τὰ δὲ ναστά πυκνά.

A 88 = *Áetios IV, 14, 1 (Dox. 405 – περὶ κατοπτρικῶν ἐμφάσεων)*

Ἐμπεδοκλῆς κατ' ἀπορροίας τὰς συνισταμένας μὲν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ κατόπτρου, πιλουμένας δ' ὑπὸ τοῦ ἐκκρινομένου ἐκ τοῦ κατόπτρου πυρώδους καὶ τὸν προκείμενον ἀέρα, εἰς ὃν φέρεται τὰ ρεύματα, συμμεταφέροντος.

A 89 /1 = Alex., Quaest. II, 23; 72, 9 Bruns

περὶ τῆς Ἡρακλείας λίθου διὰ τί ἔλκει τὸν σίδηρον. Ἐμπεδοκλῆς μὲν ταῖς ἀπορροίαις ταῖς ἀπ' ἀμφοτέρων καὶ τοῖς πόροις τοῖς τῆς λίθου συμμέτροις οὖσιν ταῖς ἀπὸ τοῦ σιδήρου τὸν σίδηρον φέρεσθαι λέγει πρὸς τὴν λίθον· αἱ μὲν γὰρ ταύτης ἀπόρροιαὶ τὸν ἀέρα τὸν ἐπὶ τοῖς τοῦ σιδήρου πόροις ἀπωθοῦσί τε καὶ κινουσι τὸν ἐπιπωματίζοντα αὐτούς· τούτου δὲ χωρισθέντος ἀθρόαι ἀπορροίαι ρεοῦσιν τὸν σίδηρον ἔπεσθαι· φερομένων δὲ τῶν ἀπ' αὐτοῦ ἀπορροϊῶν ἐπὶ τοὺς τῆς λίθου πόρους, διὰ τὸ συμμέτρος τε αὐτοῖς εἶναι καὶ ἐναρμόζειν καὶ τὸν σίδηρον σὺν ταῖς ἀπορροίαις ἔπεσθαι τε καὶ φέρεσθαι. ἐπιζητήσαι δ' ἂν τις, εἰ καὶ συγχωρηθεῖ τὸ τῶν ἀπορροϊῶν, τί δήποτε ὁ λίθος οὐχ ἔπεται ταῖς ἰδίαις ἀπορροίαις, κινεῖται δὲ πρὸς τὸν σίδηρον. οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἐκ τῶν εἰρημένων ἢ λίθος πρὸς τὸν σίδηρον ἢ ὁ σίδηρος κινηθήσεται πρὸς τὴν λίθον. ἔτι διὰ τί οὐ καὶ χωρὶς τῆς λίθου κινηθήσεται ποτε σίδηρος ἐπ' ἄλλο τι τῶν ἀπ' αὐτοῦ ἀπορροϊῶν ἀθρόων φερομένων. διὰ τί γὰρ μόναι αἱ ἀπὸ τῆς λίθου ἀπόρροιαὶ κινεῖν δύνανται τὸν ἐπιπωματίζοντα τοὺς τοῦ σιδήρου πόρους ἀέρα καὶ ἐπέχοντα τὰς ἀπορροίας; ἔτι διὰ τί ἄλλο οὐδὲν πρὸς ἄλλο τι οὕτω φέρεται, καίτοι πολλὰ λέγεται ὑπ' αὐτοῦ συμμέτρος τοὺς πόρους πρὸς ἀλλήλας ταῖς ἀπορροίαις ἔχειν; λέγει γοῦν·

ὔδωρ ... (B 91)

A 89 /2 = Psellos, De lapid. 26 (Ideler Physici I, 247, 24 Mély Lapidaires 204, 12)

τούτων δὲ τῶν παρὰ τοῖς λίθοις δυνάμεων αἰτίας πολλοὶ ἐθάρρησαν ἀποδοῦναι, τῶν μὲν ἀρχαιοτέρων σοφῶν Ἀναξαγόρας καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Δημόκριτος, τῶν δὲ οὐ πολὺ πρὸ ἡμῶν ὁ ἐκ τῆς Ἀφροδισίας Ἀλέξανδρος.

A 90 = Áetios IV, 13, 4 (Dox. 403)

Ἐμπεδοκλῆς καὶ πρὸς τὸ διὰ τῶν ἀκτίνων καὶ πρὸς τὸ διὰ τῶν εἰδώλων ἐκδοχὰς παρέχεται (τὴν αἴσθησιν τῶν ὄρατῶν). πλείους δὲ πρὸς [τὸ] δεύτερον· τὰς γὰρ ἀπορροΐας ἀποδέχεται. 9, 6 (28 A 47).

A 91 /1 = Aristotelés, De sensu 2; 437b9

ἐκείνως δ' αὐτὸς αὐτὸν ὀραῖ ὁ ὀφθαλμός, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ ἀνακλάσει, ἐπεὶ εἴ γε πῦρ ἦν, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησι καὶ ἐν τῷ Τιμαίῳ (68 A) γέγραπται, καὶ συνέβαινε τὸ ὀρᾶν ἐξιόντος ὥσπερ ἐκ λαμπτήρος τοῦ φωτός (31 B 84, 3), διὰ τί οὐ καὶ ἐν τῷ σκοτεῖ ἐώρα ἂν ἡ ὄψις;

A 91 /2 = Aristotelés, De generatione anim. V, 1; 779b15

τὸ μὲν οὖν ὑπολαμβάνειν τὰ μὲν γλαυκὰ [ὄμματα] πυρώδη, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησιν, τὰ δὲ μέλανα πλεῖον ὕδατος ἔχειν ἢ πυρός, καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν ἡμέρας οὐκ ὀξὺ βλέπειν, τὰ γλαυκὰ, δι' ἔνδειαν ὕδατος, θάτερα δὲ νύκτωρ δι' ἔνδειαν πυρός, οὐ λέγεται καλῶς, εἴπερ μὴ πυρὸς τὴν ὄψιν θετέον, ἀλλ' ὕδατος πᾶσιν.

A 92 /1 = Platón, Meno 76c (př. F. Novotný)

Chceš tedy, abych ti odpovídal po způsobu Gorgiovu [viz 82 B 4], jak bys mě nejlépe mohl sledovat?

Chci, jak by ne?

Nuže, nemluvíte snad podle Empedoklea o jakýchsi výronech [z] věcí?

Rozhodně.

A o pórech, do nichž a skrze něž ty výrony procházejí [v našich smyslech]?

Ovšemže.

A z těch výronů že jedny se shodují s některými z porů, jiné však jsou menší nebo větší?

Tak jest.

pracovní verze 4. 2. 2013

Nenazýváš také něco zrakem?

Zajisté.

Z toho tedy „pochop, co ti pravím“, jak řekl Pindaros. Jest totiž barva výron tvarů, přiměřený zraku a vnímatelný.

Βούλει οὖν σοι κατὰ Γοργίαν (82 B 4) ἀποκρίνωμαι ἢ ἂν σὺ μάλιστα ἀκολουθήσῃς;

Βούλομαι· πῶς γὰρ οὔ;

Οὐκοῦν λέγετε ἀπορροάς τινὰς τῶν ὄντων κατὰ Ἐμπεδοκλέα;

Σφόδρα γε.

Καὶ πόρους εἰς οὓς καὶ δι' ὧν αἱ ἀπόρροιαὶ πορεύονται;

Πάνυ γε.

Καὶ τῶν ἀπορροῶν τὰς μὲν ἀρμόττειν ἐνίοις τῶν πόρων, τὰς δὲ ἐλάττους ἢ μείζους εἶναι;

Ἔστι ταῦτα.

Οὐκοῦν καὶ ὄψιν καλεῖς τι;

Ἔγωγε.

Ἐκ τούτων δὴ ἴσυνες ὅ τοι λέγω ἔφη Πίνδαρος, ἔστιν γὰρ χρῶμα ἀπορροῆ χρημάτων ὄψει σύμμετρος καὶ αἰσθητός.

A 92 /2 = Áetios I, 15, 3 (Dox. 313) př. K. Svoboda

Empedoklés vykládal, že barva je to, co se hodí k průduchům zraku, a že jsou čtyři barvy, tolik, kolik je živlů: bílá, černá, červená a žlutá.

Ἐμπεδοκλῆς χρῶμα εἶναι ἀπεφαίνετο τὸ τοῖς πόροις τῆς ὄψεως ἐναρμόττον.

τέτταρα δὲ τοῖς στοιχείοις ἰσάριθμα, λευκὸν μέλαν ἐρυθρὸν ὠχρὸν.

A 93 = Áetios IV, 16, 1 (Dox. 406)

Ἐμπεδοκλῆς τὴν ἀκοὴν γίνεσθαι κατὰ πρόσπτωσιν πνεύματος τῶι χονδρώδει, ὅπερ φησὶν ἐξηρητῆσθαι ἐντὸς τοῦ ὠτὸς κώδωνος δίκην αἰωρούμενον καὶ τυπτόμενον (cfr. B 99).

A 94 /1 = Áetios IV, 17, 2 (Dox. 407)

Ἐμπεδοκλῆς ταῖς ἀναπνοαῖς ταῖς ἀπὸ τοῦ πνεύμονος συνεισκρίνεσθαι τὴν ὁσμὴν· ὅταν γοῦν ἡ ἀναπνοὴ βαρεῖα γένηται, κατὰ τραχύτητα μὴ συναισθάνεσθαι, ὡς ἐπὶ τῶν ῥευματιζομένων.

A 94 /2 = Aristotelés, De sensu 4; 441a3

ἡ δὲ γεῦσις ἀφή τις ἐστίν. ἡ μὲν οὖν τοῦ ὕδατος βούλεται ἄχυμος εἶναι. ἀνάγκη δ' ἡ ἐν αὐτῷ τὸ ὕδωρ ἔχειν τὰ γένη τῶν χυμῶν ἀναίσθητα διὰ μικρότητα, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησιν, ἢ ...

A 95 /1 = Áetios IV, 9, 14 (Dox. 398)

Παρμενίδης, Ἐμπεδοκλῆς ἐλλείψει τροφῆς τὴν ὄρεξιν. 15. Ἐμπεδοκλῆς τὰς ἡδονὰς γίνεσθαι τοῖς μὲν ὁμοίοις [ἐκ] τῶν ὁμοίων, κατὰ δὲ τὸ ἐλλείπον πρὸς τὴν ἀναπλήρωσιν, ὥστε τῷ ἐλλείποντι ἡ ὄρεξις τοῦ ὁμοίου. τὰς δ' ἀλγηδόνας τοῖς ἐναντίοις· ἡλλοτριῶσθαι γὰρ πρὸς ἄλληλα ὅσα διαφέρει κατὰ τε τὴν σύγκρισιν καὶ τὴν τῶν στοιχείων κράσιν.

A 95 /2 = Áetios V, 28 (Dox. 440)

Ἐμπεδοκλῆς τὰς μὲν ὀρέξεις γίνεσθαι τοῖς ζώοις κατὰ τὰς ἐλλείψεις τῶν ἀποτελούντων ἕκαστον στοιχείων, τὰς δὲ ἡδονὰς ἐξ οἰκείου κατὰ τὰς τῶν συγγενῶν καὶ ὁμοίων κράσεις, τὰς δὲ ὀχλήσεις καὶ τὰς [ἀλγηδόνας ἐξ ἀνοικείου].

A 96 = Áetios IV 5, 12 (Dox. 392)

Παρμενίδης καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Δημόκριτος ταῦτόν νοῦν καὶ ψυχὴν, καθ' οὓς οὐδὲν ἂν εἴη ζῶιον ἄλογον κυρίως.

pracovní verze 4. 2. 2013

A 97 = Áetios IV 5, 8 (Dox. 391)

Ἐμπεδοκλῆς ἐν τῇ τοῦ αἵματος συστάσει [τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι].

Cfr. Theodor. V, 22

Ἐμπεδοκλῆς ... τὴν καρδίαν ἀπεκλήρωσαν τούτῳ. καὶ τούτων δ' αὖ πάλιν οἱ μὲν ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς καρδίας, οἱ δὲ ἐν τῷ αἵματι.

A 98 = Caelius Aurel., Morb. chron. I, 5; 25 Sich. (furor)

Empedoclem sequentes alium dicunt ex animi purgamento fieri, alium alienatione mentis ex corporis causa sive iniquitate, de quo nunc scripturi sumus quem Graeci, siquidem magnam faciat anxietatem, (quam) adpellant μανίαν.